

**คู่มือ การสร้างและพัฒนาพื้นที่ปลอดภัยทางสังคมโดยชุมชน
กรณีชุมชนชนบท ชุมชนเมือง และชุมชนแรงงานเขตอุตสาหกรรม**

จัดทำโดย มูลนิธิหญิงชายก้าวไกล

กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

พิมพ์ครั้งที่ 1 , พฤศจิกายน 2563

หนังสือ “คู่มือ การสร้างและพัฒนาพื้นที่ปลอดภัยทางสังคมโดยชุมชน” เล่มนี้ คือ คู่มือในการสร้างและพัฒนาพื้นที่ปลอดภัยสำหรับผู้หญิงในการคุ้มครองสวัสดิภาพของบุคคลในครอบครัว จัดทำโดยมุ่งหวังถ่ายทอดบทเรียนการทำงานของแกนนำชุมชน 3 รูปแบบ ประกอบด้วย พื้นที่ชุมชนเมือง คือ ชุมชนวัดสวัสดีวารีสีมาราม เขตดุสิต ชุมชนซอยพระเจน เขตปทุมวัน และชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กทม. พื้นที่ชุมชนชนบท คือ ชุมชนบ้านคำกลาง ต.โนนหนามแท่ง อ.เมือง จ.อำนาจเจริญ และพื้นที่แรงงานอุตสาหกรรม คือ สมาคมส่งเสริมสิทธิชุมชนเพื่อการพัฒนา (ไทยเกรียง) ซึ่งเป็นเครือข่ายของมูลนิธิหญิงชายก้าวไกล ร่วมกับกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (สค.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) โดยมี สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เป็นผู้สนับสนุน

	หน้า
บทนำ : คู่มือการสร้างและพัฒนาพื้นที่ปลอดภัยทางสังคมโดยชุมชน	1
วัตถุประสงค์ของคู่มือ	2
คำอธิบายคู่มือ	2
กรอบการพัฒนาพื้นที่ปลอดภัยทางสังคมโดยชุมชน	3
 “คำ” ที่ต้องรู้	 4
คำสำคัญสำหรับคู่มือ	4-5
นิยาม “ชุมชนคุ้มครองทางสังคม”	6
 แนวคิดที่ต้องเข้าใจ “การทำงานยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก เพื่อการสร้างพื้นที่คุ้มครองทางสังคม”	 7-8
 การสร้างพื้นที่คุ้มครองทางสังคมโดยชุมชน : กรณีชุมชนชนบท	 9-26
 การสร้างพื้นที่คุ้มครองทางสังคมโดยชุมชน : กรณีชุมชนเมือง	 27-43
 การสร้างพื้นที่คุ้มครองทางสังคมโดยชุมชน : กรณีชุมชนแรงงานอุตสาหกรรม	 44-56
 สรุป แนวทางการสร้างพื้นที่คุ้มครองทางสังคมโดยชุมชน	 57-58
 ตัวชี้วัดการสร้างพื้นที่ปลอดภัยทางสังคมโดยชุมชน	 59-63

คู่มือ “การสร้างและพัฒนาพื้นที่ปลอดภัย ทางสังคมโดยชุมชน”

บทนำ

คู่มือเล่มนี้ เป็นคู่มือที่พัฒนาขึ้นจากบทเรียนการปฏิบัติงานของชุมชนนาร่องภายใต้โครงการพัฒนาและยกระดับกลไกชุมชนและทีมสหวิชาชีพในการสร้างพื้นที่ปลอดภัยทางสังคม และ แผนงานยกระดับชุมชนสุขภาวะต้นแบบเพื่อเป็นชุมชนสุขภาวะในการลดผลกระทบจากเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และลดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวของมูลนิธิหญิงชายก้าวไกล ร่วมกับกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (สค.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) โดยการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ซึ่งแบ่งเป็น 3 ลักษณะชุมชน ได้แก่ (1) ลักษณะชุมชนชนบท ในที่นี้คือ ชุมชนบ้านคำกลาง ต.โนนหนามแท่ง อ.เมือง จ.อำนาจเจริญ (2) ลักษณะชุมชนเมือง ในที่นี้คือ ชุมชนซอยพระเจน เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร ชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ชุมชนวัดสวัสดีวารีสีมาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร และ (3) ชุมชนแรงงานอุตสาหกรรม ในที่นี้คือ ชุมชนไทยเกรียง ที่มีประสบการณ์ทำงานยุคความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กต่อเนื่องเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 7 ปี ซึ่งพัฒนารูปแบบการปฏิบัติงานจนถึงปัจจุบัน โดยมีภาพผลจากปฏิบัติการที่ได้พัฒนาระบบคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวโดยชุมชน นำมาสู่การเกิดพื้นที่คุ้มครองทางสังคม (Social Protection Area) ขยายสร้างพื้นที่ชีวิตของชุมชนให้กลายเป็น “พื้นที่ปลอดภัยทางสังคม” เปลี่ยนแปลงทั้งมิติระบบคิด ความเชื่อ วิธีการปฏิบัติของสมาชิกชุมชน ที่มีความแว่วไวต่อปรากฏการณ์ความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กมากยิ่งขึ้น เกิดระบบการให้ความช่วยเหลือ คุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว ผู้ประสบปัญหาความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนสร้างบรรทัดฐานชุมชนใหม่ ที่ว่าด้วย “เรื่องครอบครัวเป็นเรื่องของทุกคน” มีการขับเคลื่อนผลักดันให้เกิดงานเชิงนโยบายสาธารณะ ให้มีคณะกรรมการที่ทำงานโดยตรงในงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว ทั้งในเขตพื้นที่ชุมชนชนบทนาร่อง และชุมชนเมืองนาร่องเหล่านี้ เป็นโจทย์ที่ต้องตั้งคำถามเพื่อสร้างการเรียนรู้ และ พื้นที่แลกเปลี่ยนประสบการณ์การสร้างพื้นที่ปลอดภัยทางสังคม ฉะนั้น การจัดทำการสร้างและพัฒนาพื้นที่ปลอดภัยทางสังคมโดยชุมชน เพื่อเป็นแนวทางการสร้างและพัฒนาพื้นที่ปลอดภัยทางสังคมโดยชุมชน เสริมสร้างให้ชุมชนสามารถประยุกต์ใช้คู่มือในการพัฒนาได้จริง

วัตถุประสงค์ของคู่มือ

เพื่อเป็นแนวทางการสร้าง และพัฒนา ตลอดจนเสริมสร้างชุมชนชนบท ชุมชนเมือง และชุมชนแรงงาน
อุตสาหกรรมให้สามารถประยุกต์ใช้คู่มือในการสร้าง และพัฒนาพื้นที่ปลอดภัยทางสังคมโดยชุมชน

คำอธิบายคู่มือ

คู่มือนี้ จัดทำขึ้นให้ชุมชนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสร้างพื้นที่ปลอดภัยทางสังคม ที่มี
เป้าหมายร่วมกัน คือ **“ยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก”** สาระสำคัญของเนื้อหาที่เป็นบทเรียนของ
ชุมชนนาร่องจะกล่าวถึง

ประการแรก คำที่ต้องรู้และสร้างความเข้าใจ ได้แก่ “การคุ้มครองทางสังคม” “ชุมชนคุ้มครองทาง
สังคม” “พื้นที่ปกป้อง (Safe Zone)” “พื้นที่ปลอดภัย (Comfort Zone)” “แกนนำอาสาสมัครคุ้มครอง
สวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว” “ศูนย์คุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว” “ทีมสหวิชาชีพ” “เครือข่าย
ชุมชนคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว” และ “กระบวนการคุ้มครองทางสังคมโดยชุมชน”

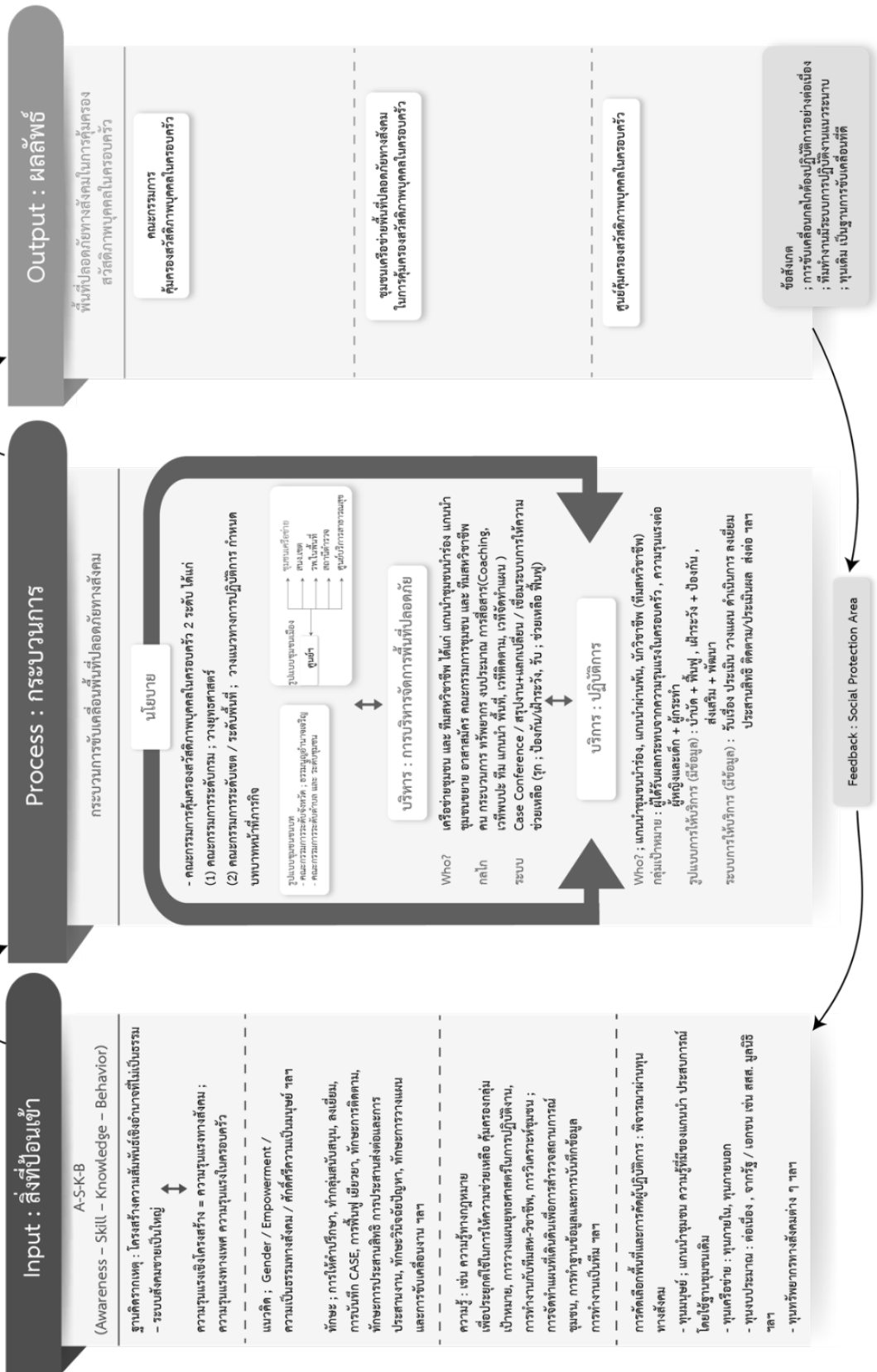
ประการสอง แนวคิดที่เป็นฐานในการปฏิบัติงาน ได้แก่ (1) แนวคิดที่ว่าด้วยเรื่องของแนวคิด
“ความเสมอภาคทางเพศ” ว่าด้วยเรื่อง “บทบาทหญิงชาย” “อำนาจนิยม : ปฏิเสธอำนาจแบบระบบสังคม
ชายเป็นใหญ่” (2) ทฤษฎีสตรีนิยม ว่าด้วยเรื่อง การขับเคลื่อนแนวคิด “การปฏิบัติการสร้าง
การเปลี่ยนแปลงผู้กระทำ และ คุ้มครองผู้ถูกกระทำ” และ (3) แนวคิด “การเสริมสร้างพลังอำนาจ”
กับ “การพิทักษ์สิทธิและการคุ้มครองทางสังคม”

ประการสาม การสร้างพื้นที่คุ้มครองทางสังคมโดยชุมชน มีสาระเกี่ยวกับการให้ความหมาย
“งานคุ้มครองทางสังคมในครอบครัวของชุมชน” ของพื้นที่ชุมชนนาร่องที่มีพัฒนาการงานคุ้มครอง
สวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวของชุมชนนาร่อง การสร้างและพัฒนาระบบการคุ้มครองทางสังคมโดยชุมชน

ประการสี่ ตัวชี้วัดการสร้างพื้นที่ปลอดภัยทางสังคมโดยชุมชน เป็นกรอบพิจารณาการปฏิบัติงาน
คุ้มครองทางสังคมที่ชุมชนปฏิบัติการ ซึ่งมีการพิจารณางาน 2 ระดับ คือ งานสร้าง “พื้นที่ปกป้อง-คุ้มครอง
(Safe Zone)” และ งานสร้าง “พื้นที่ปลอดภัย (Comfort Zone)” โดยมีกรอบงานบริการและกิจกรรม
3 รูปแบบงาน ได้แก่ งานบำบัด-ฟื้นฟู งานป้องกัน-เฝ้าระวัง และงานส่งเสริม-พัฒนา เป็นแนวทางพิจารณา
การปฏิบัติงานของชุมชนคุ้มครองทางสังคม

สาระของคู่มือดังกล่าวจะเป็นบทเรียนรู้ สำหรับชุมชนที่จะสร้างพื้นที่คุ้มครองทางสังคม และสร้าง
ชุมชนให้ปลอดภัยโดยชุมชน สู่ชุมชนยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก

กรอบการพัฒนาพื้นที่ปลอดภัยทางสังคมโดยชุมชน

“การคุ้มครองทางสังคม” ในที่นี้คือ ระบบคุ้มครอง ปกป้อง และช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กโดยชุมชน ทั้งนี้เน้นการสร้างและพัฒนาชุมชนให้เป็นพื้นที่ปลอดภัยทั้งพื้นที่ชุมชนเมือง พื้นที่ชุมชนแรงงานอุตสาหกรรม และพื้นที่ชนบท ซึ่งงานคุ้มครองทางสังคมที่ดำเนินการ ได้แก่ งานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว งานยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก งานบูรณาการงานลด ละ เลิกเหล้ายุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก ที่มุ่งสร้างพื้นที่ในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวให้เกิดเป็นศูนย์การเรียนรู้ในการยุติความรุนแรงในครอบครัว (แม่ข่าย) และเกิดชุมชนใกล้เคียงในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว (ลูกข่าย) ที่จะนำไปสู่การเป็นพื้นที่ปลอดภัยทางสังคม

“พื้นที่ปกป้อง-คุ้มครอง (Safe Zone)” ในที่นี้คือ พื้นที่ที่มีการปฏิบัติงานให้ความช่วยเหลือ **ปกป้อง และคุ้มครอง** ผู้ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กทุกรูปแบบในระดับชุมชน โดยมีรูปแบบการปฏิบัติงานทั้งในระดับการบำบัด-ฟื้นฟู ป้องกัน-เฝ้าระวัง และส่งเสริม-พัฒนา ซึ่งในระดับชุมชนจะต้องมี Safe Zone เพื่อรองรับผู้ประสบปัญหาหรือผู้เปราะบางทางสังคมให้ได้รับการช่วยเหลือในภาวะวิกฤติและพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างต่อเนื่อง

“พื้นที่ปลอดภัย (Comfort Zone)” ในที่นี้คือ พื้นที่ชุมชนที่มีบริบทแวดล้อมที่เสริมสร้างชุมชนยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก เป็นพื้นที่สร้างสรรค์ที่สร้างสุขให้สมาชิกชุมชนอยู่ร่วมกันด้วยบรรทัดฐานชีวิตที่ไร้ความรุนแรง โดยมีกิจกรรมรองรับสำคัญ ได้แก่ งานปกป้องคุ้มครองผู้ประสบปัญหาและผู้เสี่ยงต่อการเกิดปัญหาความรุนแรง งานป้องกัน-เฝ้าระวัง และงานส่งเสริมพัฒนา

“แกนนำอาสาสมัครคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว” ในที่นี้คือ แกนนำชุมชนที่เข้าร่วมปฏิบัติการคุ้มครองสวัสดิภาพของบุคคลในครอบครัว ซึ่งเป็นสมาชิกชุมชนที่สมัครใจ อาสาเข้ามาเป็นผู้ปฏิบัติงานในการให้ความช่วยเหลือ คุ้มครองผู้ประสบปัญหาความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ หมายรวมถึงความรุนแรงในครอบครัว

“ศูนย์คุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว” ในที่นี้คือ ศูนย์บริการช่วยเหลือ คุ้มครอง และพัฒนางานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว หมายรวมถึงเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้งานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวของชุมชนนาร่อง ซึ่งเป็นศูนย์กลางฯ ในการให้บริการและขยายพื้นที่งานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว หรือที่เรียกว่า “ศูนย์คุ้มครองทางสังคมและสร้างพื้นที่ปลอดภัยทางสังคม”

“ทีมสหวิชาชีพ” ในที่นี้คือ นักวิชาชีพของหน่วยงานในพื้นที่ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง มีทักษะ มีอำนาจตามภารกิจหน้าที่โดยชอบ ซึ่งเกี่ยวข้องในการให้ความช่วยเหลือ การให้บริการและ

คุ้มครองผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความรุนแรงและเกี่ยวข้องกับงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว ได้แก่ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา แพทย์ พยาบาล ตำรวจ หน่วยงาน อัยการ ฯลฯ เหล่านี้ถือเป็นนักวิชาชีพที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในทีมสหวิชาชีพ

“เครือข่ายชุมชนคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว” ในที่นี้คือ ชุมชนนำร่องงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว และชุมชนขยายพื้นที่ปฏิบัติการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวที่เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อขยายพื้นที่คุ้มครองทางสังคมและพื้นที่ปลอดภัยทางสังคม

“กระบวนการคุ้มครองทางสังคมโดยชุมชน” ในที่นี้คือ รูปแบบการให้บริการ ได้แก่ งานบำบัดฟื้นฟู งานป้องกัน-เฝ้าระวัง และ งานส่งเสริม-พัฒนาการคุ้มครองทางสังคมโดยชุมชน กล่าวคือ

(1) การบำบัด ฟื้นฟูโดยชุมชน ในที่นี้คือ กระบวนการปฏิบัติงานให้ความช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาให้ได้รับเยียวยาและฟื้นฟูทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ-อารมณ์ การดำรงอยู่ในชุมชนหรือการใช้ชีวิตได้อย่างเป็นสุข โดยเป็นปฏิบัติการในระดับชุมชน ซึ่งมีกิจกรรมที่สนับสนุนส่งเสริมการให้ความช่วยเหลือ ได้แก่ กิจกรรมให้คำปรึกษาเพื่อการเสริมสร้างพลังอำนาจ กิจกรรมกลุ่มสนับสนุน กิจกรรมลงเยี่ยมผู้ประสบปัญหาที่มีความวิกฤติในระดับต่าง ๆ ตลอดจนการประสานงาน-ส่งต่อทีมสหวิชาชีพและภาคีเครือข่ายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบำบัด ฟื้นฟูผู้ประสบปัญหาให้ได้รับการเยียวยาอย่างต่อเนื่อง

(2) การป้องกัน / เฝ้าระวังโดยชุมชน ในที่นี้คือ กระบวนการปฏิบัติงานป้องกันการเกิดซ้ำของสถานการณ์ปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กในทุกรูปแบบ โดยมีลักษณะการปฏิบัติงาน เช่น การมีแกนนำปฏิบัติงานคุ้มครองทางสังคม มีศูนย์ปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับงานคุ้มครองทางสังคม มีระบบปฏิบัติงานคุ้มครองทางสังคม มีคณะทำงาน หรือมีการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่ม มีกิจกรรม เช่น กิจกรรมลงเยี่ยมเพื่อเฝ้าระวังปัญหา กิจกรรมที่หนุนเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ประสบปัญหา ผู้ผ่านพ้นและครอบครัวผู้ประสบปัญหา, กิจกรรมการพัฒนาศักยภาพผู้ประสบปัญหา ครอบครัว กิจกรรมประเมินผล-ติดตามผลผู้ประสบปัญหา ผู้ผ่านพ้น โดยการลงเยี่ยม เป็นต้น

(3) การส่งเสริม / พัฒนางานคุ้มครองทางสังคมโดยชุมชน ในที่นี้คือ กระบวนการปฏิบัติงานที่มุ่งสร้างเสริมและสนับสนุนการพัฒนาระบบการคุ้มครองทางสังคม เพื่อให้เกิดพื้นที่ปลอดภัย พื้นที่ปกป้องคุ้มครอง และพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับสมาชิกในชุมชน

นิยาม “ชุมชนคุ้มครองทางสังคม”

ชุมชนคุ้มครองทางสังคม ในที่นี้คือ ชุมชนที่ปฏิบัติงานยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก ได้แก่ ชุมชน ลด ละ เลิกเหล้า : ยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก ชุมชนคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว ชุมชนปฏิบัติงานช่วยเหลือ คุ้มครองผู้หญิงและเด็กที่ถูกกระทำความรุนแรงทุกรูปแบบ เหล่านี้มีรูปแบบ ลักษณะชุมชน 3 รูปแบบ ได้แก่

(1) นิยาม **ชุมชนชนบท** ในที่นี้คือ ชุมชนที่มีคุณลักษณะพื้นฐานแบบ “ชุมชนพื้นถิ่นสัมพันธ์” ได้แก่ ชุมชนมีลักษณะของการยึดโยงความสัมพันธ์ของสมาชิกชุมชนด้วยระบบคิด ความเชื่อ และบรรทัดฐานทางสังคม เป็นความสัมพันธ์เชิงจารีต ประเพณี วัฒนธรรม สมาชิกชุมชนมีความเกี่ยวโยงกันด้วยระบบเครือญาติ โครงสร้างครอบครัวส่วนใหญ่เป็นแบบครอบครัวขยาย ชุมชนเป็นชุมชนดั้งเดิมพื้นถิ่น เชื่อมโยงและมีปฏิสัมพันธ์แบบ “ความสัมพันธ์แนวนราบ” กับ “ความสัมพันธ์แบบอาสาศัมคร” มีวิถีการผลิตผูกติดกับเกษตรกรรมเป็นหลัก ได้แก่ ทำนา ทำสวน ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ ยังคงเป็นอาชีพหลักสำคัญของชุมชน และมีการปกครองแบบท้องถิ่น-ท้องถิ่น เป็นการปกครองแบบชุมชนต่างจังหวัด กล่าวคือ การปกครองแบบท้องถิ่น มีโครงสร้างการปกครองแบบกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการชุมชน ส่วนการปกครองแบบท้องถิ่น เป็นการปกครองแบบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) มี 3 รูปแบบ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เทศบาล และ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

(2) นิยาม **ชุมชนเมือง** ในที่นี้คือ ลักษณะความเป็นชุมชนเมือง ในโครงการพัฒนาและยกระดับกลไกชุมชนและทีมสหวิชาชีพในการสร้างพื้นที่ปลอดภัยทางสังคมในการคุ้มครองสวัสดิภาพของบุคคลในครอบครัว ในที่นี้คือ ชุมชนที่มีวิถีชีวิตเป็นฐานความเป็นเมืองใหญ่ วิถีการผลิตผูกติดกับเศรษฐกิจกระแสหลัก มีความหลากหลายทางสังคมของกลุ่มคนที่อพยพเข้ามาอยู่ร่วมกันในชุมชน โครงสร้างครอบครัวเป็นแบบครอบครัวเดี่ยว สมาชิกชุมชนส่วนใหญ่ไม่ได้ผูกพันกันแบบเครือญาติ แต่มีความผูกพันกันฉันท์มิตร

(3) นิยาม **ชุมชนแรงงานอุตสาหกรรม** ในที่นี้คือ ชุมชนแรงงานอุตสาหกรรมในเขตพื้นที่โรงงานอุตสาหกรรม ที่มีการรวมตัวของกลุ่มแรงงาน ชุมชนดังกล่าวมีวิถีการผลิตแบบอุตสาหกรรมเป็นหลักสำคัญ มีโครงสร้างความสัมพันธ์ของชุมชน ในรูป “ชุมชนแรงงานอุตสาหกรรม” ที่รวมกันในรูปแบบสหภาพแรงงาน ยึดโยงกันด้วยวิถีชีวิตของแรงงานที่อพยพเข้ามาทำงานในพื้นที่อุตสาหกรรม ไม่มีความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ แต่ยึดโยงด้วยระบบกลุ่มกิจกรรมด้านแรงงาน

แนวคิดที่ต้องเข้าใจ

“การทำงานยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก เพื่อการสร้างพื้นที่คุ้มครองทางสังคม”

ในการปฏิบัติงานสร้างพื้นที่คุ้มครองทางสังคม จะต้องเชื่อในเรื่อง “ความเป็นมนุษย์ที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้” “เชื่อเรื่องความเท่าเทียม” “ความเป็นประชาธิปไตย” จึงเน้นสร้างแกนนำคุ้มครองทางสังคม และโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจแนวระนาบ สำคัญ คือ “การมองต้นเหตุของปัญหาความรุนแรงที่มาจากกระบบคิดชายเป็นใหญ่” โดยมีฐานแนวคิดสำคัญ 3 แนวคิด ได้แก่

ฐานแนวคิด 1 แนวคิด “ความเสมอภาคทางเพศ” ว่าด้วยเรื่อง “บทบาทหญิงชาย” “อำนาจนิยม : ปฏิเสธอำนาจแบบระบบสังคมชายเป็นใหญ่” เป็นแนวคิดสำคัญที่เป็นจุดเริ่มต้นในการกระทำการเพื่อหรือสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับ “ความไม่เสมอภาคทางเพศ” ซึ่งปฏิบัติการที่ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง คือ การทำงานเชิงความคิดระหว่าง “ผู้กระทำความรุนแรง” ในที่นี้คือ “ผู้ชายนักดื่ม” “ผู้ชายที่มีประสบการณ์การกระทำความรุนแรงต่อผู้หญิง” และ “ผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรง” ในที่นี้คือ ผู้หญิงที่มีประสบการณ์การถูกกระทำความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ หมายรวมถึงผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยการถ่ายทอดแนวคิด “ความเสมอภาคทางเพศ” เน้นการเรียนรู้เกี่ยวกับ “บทบาทหญิงชาย” รูปแบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่นำไปสู่การใช้ความรุนแรง สะท้อนผ่านประสบการณ์ชีวิต ทบทวน ค้นหา ยอมรับ ปรับทัศนคติ เปลี่ยนพฤติกรรมที่นำไปสู่ความรุนแรง ในครอบครัว ความรุนแรงในชีวิต ทั้งนี้กลยุทธ์สำคัญของการสร้างพื้นที่การเรียนรู้เกี่ยวกับ ความเสมอภาคทางเพศ ที่ว่าด้วยเรื่องของ “บทบาทหญิงชาย” และ “การใช้อำนาจ” คือ **เข้าใจ ยอมรับ ถ่ายเทพื้นที่ชีวิต (พื้นที่อำนาจในชีวิตคู่)**

ฐานแนวคิด 2 ทฤษฎีสตรีนิยม ว่าด้วยเรื่อง การขับเคลื่อนแนวคิด “การปฏิบัติการสร้างการเปลี่ยนแปลงผู้กระทำ และ คุ้มครองผู้ถูกกระทำ” ปฏิบัติการที่ดำเนินการในพื้นที่ชุมชนนำร่อง ถือเป็นการเติบโตของการเรียนรู้ที่ต่อยอดฐานคิดเชิงทฤษฎีสตรีนิยม ที่ว่าด้วยเรื่อง “ผู้กระทำ ในที่นี้คือผู้ชาย” กับการมีส่วนร่วมรับผิดชอบและการสร้างการเปลี่ยนแปลงสังคมแห่งความเสมอภาคทางเพศ ด้วยสภาพของ “การเป็นผู้มีส่วนร่วมในการยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก” ในขณะเดียวกัน ยกย่องชีวิตทั้ง “ผู้กระทำ” และ “ผู้ถูกกระทำ” ให้อยู่ในสถานการณ์พหุศักยภาพและการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว

กระบวนการขับเคลื่อนงานยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กของชุมชนนำร่อง เพื่อสร้างและพัฒนาพื้นที่คุ้มครองทางสังคม เป็นการทำงานกับระบบคิด ความเชื่อ ของแกนนำ โดยปรับวิธีคิด เสริมสร้างทักษะ

และความรู้จากการปฏิบัติการจริงของแกนนำ โดยเฉพาะการสร้างพื้นที่การต่อสู้กับระบบสังคมชายเป็นใหญ่ พร้อมกับการสร้างพื้นที่การคุ้มครองทางสังคมแก่ผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์รุนแรงในครอบครัว และความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งทั้ง 2 พื้นที่ สะท้อนการยกระดับของขบวนการเคลื่อนไหวแนวสตรีนิยม ดังที่กล่าวถึงข้างต้น

พื้นที่ที่ 1 **การสร้างการเปลี่ยนแปลงผู้กระทำ เป็นผู้ขับเคลื่อนร่วมสู่ความเสมอภาคทางเพศ** เป็นการสร้างพื้นที่การเชื่อมต่อและลดช่องว่างแห่งอำนาจระหว่าง “ผู้อำนาจ” กับ “ผู้ด้อยอำนาจ” ในระบบสังคมชายเป็นใหญ่ ซึ่งการสร้างเปลี่ยนผู้ชายนักดื่มเป็นผู้ชายเล็กเหล้า : ยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก เป็นแกนนำร่วมในการทำงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว คุ้มครองสวัสดิภาพของผู้หญิงและเด็ก สู้ขับเคลื่อนสังคมเสมอภาคทางเพศ

พื้นที่ที่ 2 **การสร้างพื้นที่การคุ้มครองทางสังคม** เพื่อคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว และรูปแบบความรุนแรงต่าง ๆ ให้ชุมชนกลายเป็นพื้นที่ปลอดภัยทางสังคม ซึ่งจากปฏิบัติการของแกนนำชุมชนนำร่องในการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว หรือผู้ที่ประสบปัญหาความรุนแรง ผ่านศูนย์คุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว ที่มีการพัฒนาระบบคุ้มครองพัฒนาอาสาสมัคร ขยายพื้นที่ชุมชน ทำงานร่วมกับทีมสหวิชาชีพ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตลอดจนขับเคลื่อนเชิงนโยบายให้เกิดคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทางสังคม ทั้งในระดับชุมชนเครือข่าย และระดับเขต

ฐานแนวคิด 3 แนวคิด “**การเสริมสร้างพลังอำนาจ**” กับ “**การพิทักษ์สิทธิและการคุ้มครองทางสังคม**” เป็นแนวคิดเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงภายในของทั้งผู้ถูกระทำและผู้กระทำ กล่าวคือ บทเรียนของการปฏิบัติการของแกนนำชุมชนนำร่องบ้านคำกลาง ที่สร้างขบวนการเคลื่อนไหวที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในตนเอง ครอบครัว ขบวนการกลุ่ม บรรทัดฐานทางสังคม นั้น ถือเป็นตัวแปรหลักสำคัญที่หนุนสร้างให้ผู้ถูกระทำ และ ผู้กระทำ เปลี่ยนแปลงให้เกิดอำนาจบวกในตน ซึ่งกระบวนการเสริมสร้างที่ผ่านมา มุ่งเน้นให้เกิดพื้นที่เรียนรู้ตนเองผ่านประสบการณ์ พื้นที่เรียนรู้ผู้อื่น พื้นที่เรียนรู้การสร้างการเปลี่ยนแปลงสู่สังคมเสมอภาคทางเพศ และพื้นที่คุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว

ซึ่งฐานคิดสำคัญทั้ง 3 ฐานคิด มุ่งเน้นการพัฒนาแกนนำและใช้เป็นฐานในการขับเคลื่อนปฏิบัติการของศูนย์คุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว

การสร้างพื้นที่คุ้มครองทางสังคมโดยชุมชน

: กรณีชุมชนชนบท

ชุมชนบ้านคำกลาง ต.โนนหนามแท่ง อ.เมือง จ.อำนาจเจริญ เป็นชุมชนนาร่องที่ปฏิบัติงาน ยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก ตั้งแต่ปี พ.ศ.2548 จนถึงปัจจุบัน และยังคงดำเนินการต่อเนื่อง พบบทเรียน

- (1) สำคัญ ในที่นี้คือ การให้ความหมายและนิยาม “งานคุ้มครองทางสังคมในครอบครัวของชุมชนชนบท”
- (2) ที่มาและพัฒนาการการสร้างพื้นที่คุ้มครองทางสังคมของชุมชนชนบท ผ่านกรณีตัวอย่างพื้นที่นาร่องชุมชนบ้านคำกลาง
- (3) การสร้างและพัฒนาระบบการคุ้มครองทางสังคม

โดยมีรายละเอียดพอสังเขป ดังนี้

นิยาม “งานคุ้มครองทางสังคมในครอบครัวของชุมชนชนบท”

กรณีตัวอย่าง ชุมชนบ้านคำกลาง ต.โนนหนามแท่ง อ.เมือง จ.อำนาจเจริญ

นิยาม “ชุมชนชนบท” ในที่นี้คือ ชุมชนที่มีลักษณะเป็น “ชุมชนพื้นถิ่นสัมพันธ์” โดยมีองค์ประกอบเพื่อการพิจารณาลักษณะชุมชน ได้แก่

ประการแรก ชุมชนมีลักษณะของการยึดโยงความสัมพันธ์ของสมาชิกชุมชนด้วยระบบคิด ความเชื่อ และบรรทัดฐานทางสังคม เป็นความสัมพันธ์เชิงจารีต ประเพณี วัฒนธรรม

ประการสอง สมาชิกชุมชนมีความเกี่ยวโยงกันด้วยระบบเครือญาติ โครงสร้างครอบครัวส่วนใหญ่เป็นแบบครอบครัวขยาย ชุมชนเป็นชุมชนดั้งเดิมพื้นถิ่น

ประการสาม วิธีการผลิตผูกติดกับเกษตรกรรมเป็นหลัก ได้แก่ ทำนา ทำสวน ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ ยังคงเป็นอาชีพหลักสำคัญของชุมชน

ประการสี่ การสร้างความเชื่อมโยงในการปฏิบัติงานใช้ “ความสัมพันธ์แนวนราบ” กับ “ความสัมพันธ์แบบอาสาศัมคร” ลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิกชุมชนในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ มักมีความสัมพันธ์แนวนราบ

ประการห้า การปกครองแบบท้องถิ่น-ท้องถิ่น ในที่นี้คือ ชุมชนที่มีลักษณะเป็นชุมชนชนบทต่างจังหวัด จะมีลักษณะการปกครองแบบท้องถิ่น คือ การปกครองโดยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้าน คู่ขนานไปกับการปกครองแบบท้องถิ่น คือ การปกครองโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่รูปแบบการปกครององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) หรือ เทศบาลตำบล หรือ เทศบาลเมือง หรือ เทศบาลนคร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขนาดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ๆ

ซึ่งชุมชนชนบทนาร่อง ได้แก่ ชุมชนบ้านคำกลาง ต.โนนหนามแท่ง อ.เมือง จ.อำนาจเจริญ มีค่าสำคัญในการปฏิบัติงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว ซึ่งค่าสำคัญสะท้อนถึงตัวชี้วัดหลักและปัจจัยที่ทำให้เกิดพื้นที่คุ้มครองทางสังคม ดังตาราง

ตาราง

แสดงค่าสำคัญในการสร้างพื้นที่คุ้มครองทางสังคมโดยชุมชน กรณีชุมชนชนบทนาร่อง

ที่	ค่าสำคัญ	นิยาม
1	กลุ่มคนต้นแบบเล็กเครื่องดีมีแอลกอฮอล์และเลิกใช้ความรุนแรง	คนต้นแบบที่เคยมีประสบการณ์ การดื่มและใช้ความรุนแรง ทั้งหญิง ชาย ซึ่งผ่านกระบวนการช่วยเหลือและสามารถผ่านพ้นเลิกดื่มเครื่องดีมีแอลกอฮอล์ และการใช้ความรุนแรงได้ตลอดชีวิตโดยมีสัญญาใจ ไม่กลับไปกระทำซ้ำ ซึ่งเป็นกลุ่มที่พัฒนาตนเองและรวมตัวเป็นกลุ่มเพื่อการทำงาน โดยมีการพัฒนาขึ้นมาเป็นทั้งแกนนำทำงานหลัก คนต้นแบบที่สามารถทำกิจกรรมได้เป็นครั้งคราว และผู้ผ่านพ้นประสบการณ์แต่ไม่สามารถทำงานหรือร่วมกิจกรรมได้
2	ชุมชนต้นแบบ บ้านคำกลาง	พื้นที่ที่สามารถนำผู้ประสบปัญหาเข้าสู่กระบวนการเพื่อดำเนินการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม จนนำไปสู่เกิดผู้ผ่านพ้น เป็นต้นแบบให้กับพื้นที่อื่น และเป็นพื้นที่ที่สามารถบูรณาการ การทำงานร่วมกับภาครัฐ / เอกชน หรือองค์กรเครือข่ายอื่น ๆ จนสามารถเป็นต้นแบบชุมชนเพื่อการศึกษาดูงาน ถ่ายทอดความรู้ในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ที่	คำสำคัญ	นิยาม
3	โนนหนามแท่งโมเดล	การขยายงานจากชุมชนต้นแบบบ้านคำกลางสู่การทำงานร่วมกันทั้ง 14 หมู่บ้านในตำบลโนนหนามแท่ง ซึ่ง - มีการสร้างข้อตกลงร่วมกันในการทำงาน - วางกฎระเบียบการปฏิบัติร่วมกันทั้งตำบล - เกิดธรรมาภิบาลชุมชนตำบล - มีการบูรณาการทำงานกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ร่วมกับแกนนำชุมชนทั้ง 14 หมู่บ้าน โดยสามารถสร้างการทำงานให้เป็นต้นแบบของการรวมกลุ่มทำงานในระดับตำบล
4	ระบบการให้ความช่วยเหลือผู้ถูกระทำ ความรุนแรงและผู้กระทำความรุนแรงใน ครอบครัว	การพัฒนาระบบการทำงานในการช่วยเหลือระยะสั้น ระยะยาว การบำบัดฟื้นฟูระหว่างแกนนำชุมชน นำร่องและหน่วยงานภาครัฐในระดับตำบลโนนหนามแท่ง โดยมีการตั้งคณะทำงานภายใต้ “ศูนย์พัฒนา ครอบครัวระดับตำบลโนนหนามแท่ง” และมีการพัฒนาอาสาสมัครสาธารณสุข 14 หมู่บ้าน 150 คน เป็นแกนนำในการชี้เป้า เฝ้าระวังปัญหาในชุมชน
5	คณะกรรมการศูนย์พัฒนาครอบครัวใน ระดับตำบล	คณะกรรมการในการให้ความช่วยเหลือ และคุ้มครอง สวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวระดับตำบล ซึ่งใช้กลไก ศูนย์พัฒนาครอบครัวเป็นศูนย์กลางปฏิบัติงาน

ที่มา : พัฒนาการของศูนย์คุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวของชุมชนนำร่อง

ชุมชนบ้านคำกลาง เป็นชุมชนนำร่องโครงการลด ละ เลิกเหล้า : ยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก มุลินีหญิงชายก้าวไกล ที่ ณ ขณะนั้นดำเนินการในนามมุลินีเพื่อนหญิง ตั้งแต่ปี พ.ศ.2548 รวมระยะเวลา ปฏิบัติการจนถึงปัจจุบัน กว่า 15 ปีที่พัฒนาการของ “งานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว” ถูกริ่ สร้างผลิตซ้ำ และบ่มเพาะเชิงวิถีคิด วิถีปฏิบัติ จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของบรรทัดฐานชุมชน ที่มี “วัฒนธรรม ไม่นิยมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์”¹ เพื่อสร้างสรรค์ชุมชน ลด ละ เลิกเหล้า : ยุติความรุนแรงต่อผู้หญิง และเด็ก ที่มีฐานคิดเชิงเป้าหมายคือ “ความเสมอภาคทางสังคม” เป็นเป้าหมายของการขับเคลื่อนงานยุติ ความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก จนมาเชื่อมต่อกับงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว ภายใต้โครงการ พัฒนาและยกระดับกลไกชุมชนและทีมสหวิชาชีพในการสร้างพื้นที่ปลอดภัยทางสังคม เป็นพัฒนาการที่มี ฐานการพัฒนาจาก “ฐานชุมชน” “ฐานประสบการณ์งานยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก” เป็นกลไก สำคัญในการขับเคลื่อน กล่าวคือ

ประการแรก “ชุมชนเป็นฐานการพัฒนา” ตั้งแต่การปฏิบัติการโครงการ ลด ละ เลิกเหล้า ลด ความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก จนกระทั่งเข้าร่วมในโครงการพัฒนาและยกระดับกลไกชุมชนและ ทีมสหวิชาชีพในการสร้างพื้นที่ปลอดภัยทางสังคมในการคุ้มครองสวัสดิภาพของบุคคลในครอบครัว เป็นกระบวนการทำงานที่เน้น “ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา” กระบวนการนำเข้าแต่เริ่มของ โครงการฯ เป็นการเปิดพื้นที่การเรียนรู้ร่วมกันถึงสภาพปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิงให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ ด้วยตนเอง เรียนรู้ต้นทุนทางสังคมที่มีอยู่ในพื้นที่ เรียนรู้สภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของชุมชน นำบทเรียนจากพัฒนาการการทำงานมาประยุกต์ศาสตร์ กลยุทธ์กระบวนการให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และ ยกระดับการขับเคลื่อนเชิงพื้นที่ให้กลายเป็นวาทกรรมทางสังคม ทั้งในระดับวิถีสมาชิก และระดับ นโยบาย โดยยุทธศาสตร์ที่สำคัญ คือ ผู้กระทำ ในที่นี้คือ ผู้ชายเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนิน โครงการฯ อย่างต่อเนื่องในฐานะเริ่มต้นจากการเป็นวิทยากร พัฒนาเป็นแกนนำ และปัจจุบันกลายเป็น ผู้ปฏิบัติงานหลักในการดำเนินกิจกรรม/โครงการในพื้นที่ ผู้ได้รับผลกระทบฯ ในที่นี้คือ ผู้หญิงที่ผ่านพ้น สถานการณ์ความรุนแรงฯ เป็นกลไกขับเคลื่อนปฏิบัติการเชิงพื้นที่ ตลอดจนแกนนำเยาวชน แกนนำ ผู้สูงอายุและแกนนำสมัครใจ² อีกทั้ง สหอาสาร่วมกับเครือข่ายการทำงานด้านผู้หญิง จ.อำนาจเจริญ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคีเครือข่ายเชิงวิชาชีพ ที่เข้ามาเป็นกลไกการขับเคลื่อนปฏิบัติการอย่าง ต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังพบ กระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ได้รับผลกระทบฯ บนฐาน “วิถีผลิตแบบ เกษตรชีวภาพ” (เกษตรอินทรีย์) เป็นกระบวนการฟื้นฟูเยียวยาคุณภาพชีวิตเชิงวิถีของชุมชนบ้านคำกลาง

¹ แบบแผนชุมชนบ้านคำกลางที่ถือเป็นบรรทัดฐานชุมชนที่เกิดจากการขับเคลื่อนโครงการเลิกเหล้ายุติความรุนแรงต่อ ผู้หญิงและเด็ก ที่เกิดนวัตกรรมวิถีชุมชน 2 นวัตกรรมคือการสร้างนวัตกรรมเชิงโครงสร้างชุมชนบ้านคำกลาง ได้แก่ นวัตกรรม “วัฒนธรรมงานเลี้ยงไม่มีเหล้า” นวัตกรรม “วัฒนธรรมผู้นำไม่ดื่มเหล้า” (นงพงา มหามิตร, 2550, หน้า 209-210)

² (นงพงา มหามิตร, 2550, หน้า 219)

ที่ดึงเอาบริบทชุมชนและทุนทางสังคมมาผสมผสานกับการกระบวนฟื้นฟูป้องกันและติดตามเฝ้าระวัง ผู้ได้รับผลกระทบ

ประการสอง **ประสบการณ์ “งานยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก” เป็นฐานของ “งานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว”** ที่พัฒนาระบบการให้บริการและการพัฒนางานคุ้มครองสวัสดิภาพฯ กล่าวคือ งานยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก ภายใต้การขับเคลื่อนของโครงการ ลด ละ เลิก เหล้า : ยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก มียุทธศาสตร์ขับเคลื่อนที่สำคัญ คือ การพัฒนาระบบการให้ความช่วยเหลือผู้หญิงและเด็กที่ได้รับผลกระทบจากเครื่องแอลกอฮอล์ ที่พัฒนาวิถีคิด ทักษะ เครื่องมือ และระบบการให้บริการตลอดจนการเชื่อมต่อภาคีเครือข่ายสหวิชาชีพในการให้ความช่วยเหลือผู้หญิงและเด็ก จากยุทธศาสตร์ดังกล่าวถือเป็นฐานการพัฒนาเชื่อมต่อ สนับสนุนปฏิบัติของทั้ง 2 โครงการซึ่ง ณ ปัจจุบัน ยังคงดำเนินโครงการฯ ควบคู่ไปพร้อม ๆ กัน

ประการสาม **“การเชื่อมต่อกับระบบทีมสหวิชาชีพจากฐานกลไกงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว 2 ระดับขับเคลื่อน”** เป็นการพัฒนาและยกระดับงานคุ้มครองทางสังคมให้ขยายพื้นที่ปลอดภัย โดยมุ่งเน้นให้กลไกที่มีอยู่สามารถปฏิบัติการได้จริง โดยสร้าง **“โครงข่ายคุ้มครองทางสังคม” (Social Safety Net)³** 2 ระดับ ในรูปคณะกรรมการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว ได้แก่

ระดับ 1 **โครงข่ายคุ้มครองทางสังคมระดับหมู่บ้าน-ตำบล** ดำเนินการในรูปแบบ คณะกรรมการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว ผ่านศูนย์ประสานการให้ความช่วยเหลือผู้หญิงและเด็กชุมชนบ้านคำกลาง ยกกระตือรือร้นการเชื่อมประสานงานระดับตำบลกับศูนย์พัฒนาครอบครัว ในที่นี้คือ คณะกรรมการศูนย์พัฒนาครอบครัวในระดับตำบล ซึ่งมีงานให้บริการเชิงฟื้นฟู/เยียวยา ป้องกัน/เฝ้าระวัง ส่งเสริม/พัฒนา โดยขับเคลื่อนผ่านงานโนนหนามแท่งโมเดล ซึ่งทีมปฏิบัติการเรียกว่า **“ทีมสหอาสา”** เป็นทีมอาสาสมัครในพื้นที่ที่เข้ามาทำงานร่วมกัน เช่น อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์หมู่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐานประจำหมู่บ้าน ตำรวจบ้าน ฝ่ายปกครอง และ ฝ่ายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยุติธรรมชุมชน เป็นต้น

ระดับ 2 **โครงข่ายคุ้มครองทางสังคมทางสังคมระดับจังหวัด** ดำเนินในรูปแบบ คณะกรรมการระดับจังหวัด ภายใต้การขับเคลื่อนธรรมนูญอำนาจเจริญ ผลักดันให้เกิดกลไกการเชื่อมประสานงานจากระดับพื้นที่สู่ระดับจังหวัด โดยมี**ทีมสหวิชาชีพแต่ละหน่วยงาน** เข้ามา มีบทบาทในงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวในรูปคณะกรรมการดังกล่าว

³ หมายถึง ระบบการจัดบริการเพื่อช่วยเหลือผู้เปราะบางทางสังคม ผู้ได้รับการเสี่ยงภัยต่าง ๆ ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมั่นคง โดยได้รับสิทธิพื้นฐานเท่าเทียมกับประชาชนทั่วไป การดำเนินงานโดยภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน มีบทบาทในการบริการหรือช่วยเหลือดังกล่าว

จึงกล่าวได้ว่า งานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวของชุมชนนำร่องอย่างชุมชนบ้านคำกลาง มีการพัฒนาต่อยอดจากฐานประสบการณ์การทำงาน ลด ละ เลิกเหล้า : ยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก และฐานชุมชน เป็นกลไกการขับเคลื่อนงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวโดยชุมชน ที่มีเป้าหมายคือ “ยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก” ที่ทำให้เสริมสร้างระบบงานคุ้มครองฯ ให้มีประสิทธิภาพและกลายเป็น “พื้นที่คุ้มครองทางสังคม” ซึ่งถือเป็นปฏิบัติการสำคัญของขับเคลื่อน

การสร้างและพัฒนาระบบการคุ้มครองทางสังคมโดยชุมชน กรณี ชุมชนชนบท

(1) เป้าหมายชุมชนคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว

การปฏิบัติงานของชุมชนบ้านคำกลางในการยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก แบ่งออกเป็น เป้าหมาย 3 เป้าหมาย ดังนี้

เป้าหมายที่ 1 ระบบคิดชายเป็นใหญ่หมดไป เป็นเป้าหมายเชิงฐานคิด ว่าด้วยเรื่องของการรื้อสร้างระบบคิดของสังคมให้มีฐานคิดเกี่ยวกับ “ความเสมอภาคทางสังคม” เป็นรากของโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจในชุมชน/สังคม

เป้าหมายที่ 2 ครอบครัวอยู่ดีมีสุขไร้ความรุนแรง เป็นเป้าหมายเชิงวิถีชีวิต ที่ว่าด้วยเรื่อง “การสร้างพื้นที่ครอบครัวให้เป็นพื้นที่ปลอดภัยสำหรับมนุษย์”

เป้าหมายที่ 3 สังคมอยู่ดีมีสุข (Social of Well-being) เป็นเป้าหมายระดับชุมชน/สังคม ว่าด้วยเรื่อง “ชุมชนยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก = ชุมชนปลอดภัย (ชุมชนคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว)”

(2) องค์ประกอบงานคุ้มครองทางสังคมโดยชุมชนตามลักษณะชุมชนชนบท

(2.1) องค์ประกอบที่เป็นผู้ปฏิบัติการ (Actor) ในที่นี้คือ เป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว ได้แก่

(2.1.1) **แกนนำอาสาสมัครคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว** เป็นบุคคลที่สมัครใจเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน ได้แก่ แกนนำผู้ชายลด ละ เลิกเหล้ายุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก แกนนำผู้หญิงผ่านพ้น อาสาสมัครต่าง ๆ เช่น อพม. อสม. อปพร. ตำรวจบ้าน อาสาสมัครยุติธรรมชุมชน ฯลฯ หรือกลุ่มผู้นำทั้งที่ทางการและไม่ทางการ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการชุมชน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ฯลฯ ทั้งนี้แต่ละแกนนำจะมีความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานแตกต่างกันไป

(2.1.2) **ทีมสหวิชาชีพในงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว** เป็นนักวิชาชีพของหน่วยงานภาคีเครือข่าย ซึ่งมีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว ทั้งนี้มีนักวิชาชีพของหน่วยงานระดับตำบล และระดับจังหวัดที่เข้าดำเนินการร่วมเป็นทีมปฏิบัติการเชิงสหวิชาชีพ

(2.1.3) **ภาคีเครือข่ายในงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว** เป็นหน่วยงานในพื้นที่ที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมตามภารกิจหน้าที่ที่ให้การสนับสนุนและส่งเสริมงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว ได้แก่

- โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) กระทรวงสาธารณสุข เป็นหน่วยงานที่มีนักวิชาการเข้าร่วมปฏิบัติงานกับทีมปฏิบัติงานของภาคีเครือข่ายชุมชนนาร่องและภาคีเครือข่ายขยาย เช่น พยาบาล ได้แก่ รพ.สต.บ้านคำน้อย อ.เมือง จ.อำนาจเจริญ และศูนย์แพทย์โนนหนามแท่ง อ.เมือง จ.อำนาจเจริญ

- องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) กระทรวงมหาดไทย เป็นหน่วยงานที่มีนักวิชาการเข้าร่วมปฏิบัติงานกับทีมปฏิบัติงานของภาคีเครือข่ายชุมชนนาร่องและภาคีเครือข่ายขยาย เช่น นักพัฒนาชุมชน เป็นต้น รวมถึงให้การสนับสนุนงบประมาณบางส่วนในการดำเนินกิจกรรม ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลโนนหนามแท่ง อ.เมือง จ.อำนาจเจริญ

- หน่วยปกครองท้องที่ ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานชุมชนและคณะกรรมการชุมชน

- บ้านพักเด็กและครอบครัว จ.อำนาจเจริญ

- สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จ.อำนาจเจริญ

- สถานีตำรวจภูธร อ.เมือง จ.อำนาจเจริญ เป็นหน่วยงานที่มีพนักงานสอบสวนในการเข้าร่วมปฏิบัติงานกับทีมปฏิบัติงานของภาคีเครือข่ายชุมชนนาร่องและภาคีเครือข่ายขยายรวมถึงการดำเนินการด้านกฎหมาย

(2.2) ระบบการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว เป็นองค์ประกอบที่ว่าด้วยเรื่อง “การปฏิบัติการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว” ที่จะต้องได้รับการพัฒนาควบคู่ไปกับการปฏิบัติงานจริงของแกนนำอาสาสมัครร่วมกับทีมสหวิชาชีพ

(2.3) ศูนย์คุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว เป็นองค์ประกอบที่ว่าด้วยเรื่อง “การสร้างพื้นที่บริการทางสังคมระดับชุมชน” เพื่อให้ผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ สามารถเข้าถึงงานคุ้มครองทางสังคมที่มีกลไกในการให้บริการช่วยเหลือ คุ้มครองในระดับพื้นที่ชุมชน ทั้งนี้ถือเป็นงานสำคัญของการสร้างพื้นที่ปลอดภัยทางสังคม

(2.4) นโยบายที่เกี่ยวข้องกับงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว เป็นองค์ประกอบที่ต้องขับเคลื่อนให้เกิดกลไกเชิงนโยบายเกิดขึ้นเพื่อผลักดัน ส่งเสริมให้งานคุ้มครองทางสังคมดังกล่าวสามารถปฏิบัติได้จริง ไม่ว่าจะเป็นรูปของแผนงาน นโยบาย คณะกรรมการระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ระดับตำบล ให้เกิดเป็นแนวทางปฏิบัติร่วมกันระหว่างภาคีเครือข่าย ทีมสหวิชาชีพงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว ซึ่งพื้นที่ชุมชนนำร่องและชุมชนเครือข่ายบ้านคำกลาง ได้ผลักดันจนเกิดคณะกรรมการทั้งระดับตำบลและระดับจังหวัด

(3) ขั้นตอนการปฏิบัติการสร้างพื้นที่คุ้มครองทางสังคม

ขั้นที่ (3.1) ขั้นค้นหา เข้าใจ ตระหนักรู้ปัญหา ควบคุมภัยวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนที่จะนำมาใช้ในการสร้างพื้นที่คุ้มครองทางสังคม หรือ เรียกว่า “ติดเลนส์ปัญญา” ในขั้นตอนนี้สำคัญจะเป็นการแสวงหาแกนนำปฏิบัติการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว ที่ต้องสร้างการตระหนักรู้และพัฒนาศักยภาพแกนนำดังกล่าว โดยสร้างการตระหนักรู้ให้เกิดการเปลี่ยนผ่านความคิด เป็นสิ่งที่ต้องเผชิญกับการต่อสู้ระหว่างกระบวนทัศน์เดิมกับกระบวนทัศน์ใหม่ ซึ่งการเปลี่ยนผ่านความคิดมีบทเรียนรู้สำคัญ 4 ระดับ ได้แก่

ระดับ **ตนเอง** การกล้าที่จะเปลี่ยนตัวเอง กล้าคิด กล้าทำ กล้านำ เพื่อให้ตนเองเป็นแบบอย่างในการทำงานยุติความรุนแรง การไม่สนใจคำพูดคนรอบข้าง คำพูดเสียตทานของคนในชุมชน

ระดับ **ครอบครัว** การเรียนรู้ที่จะเปลี่ยนแปลงไปด้วยกันเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งครอบครัว และสร้างการมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยนของคนในครอบครัว ให้มีการรับรู้ที่เท่ากัน เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง

ระดับ **กลุ่ม** การใช้กระบวนการกลุ่มผู้ชายในการลดแรงเสียดทาน “เก็บผ้าถุงให้เมียก็เก็บกันทั้งหมด” โดยการร่วมกิจกรรม เข้าร่วมอบรม พัฒนาศักยภาพ ในประเด็นบทบาทหญิงชาย ปัญหาเชิงโครงสร้าง ซึ่งทำให้เห็นว่าปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นมาจากความคิดที่ถูกหล่อหลอม

ครอบครัว การศึกษา สื่อ การเมือง ที่ปลูกฝังให้มีความคิดแบบชายเป็นใหญ่ การร่วมกระบวนการดังกล่าวส่งผลให้มีการปรับเปลี่ยนทางด้านความคิด

ระดับ **วัฒนธรรม** การต่อสู้เชิงจารีต “ฮิต 12 ครอง 14” เปรียบเสมือนจารีตที่คนในชุมชนต้องปฏิบัติหากไม่ปฏิบัติจะถูกลงโทษจากสังคม ซึ่งแนวคิดดังกล่าวแบ่งแยกกับความไม่เท่าเทียมระหว่างชายหญิง โดยสุภาพสตรีตามพุทธคำทำนาย สะท้อนความเชื่อที่ว่า “ทุกอย่างจะเปลี่ยนแปลง” ทำให้แกนนำเชื่อมั่นในการเปลี่ยนแปลงของตนเอง เช่น “ม้าป่งเขา เสือออกดอก” “2,005 โลกาจะไหวหวั่น” “หัวดำออกก่อน หัวดอตตามหลัง” “ควายตัวเดียว โถนาได้หมดหมู่”

ขั้นที่ (3.2) ขั้นก่อร่างและพัฒนาางานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว เป็นการสร้างและพัฒนาระบบงานให้บริการ ที่มุ่งเน้น “การสร้างพื้นที่ปฏิบัติงาน” ให้เกิดขึ้นจริง หรือเรียกว่า “ติดต่อารุสปฏิบัติงาน” ขั้นตอนนี้ จะเป็นการพัฒนาระบบบริการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว และสร้างพื้นที่งานคุ้มครองฯ ระดับชุมชน ในรูปของ “ศูนย์คุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว” ซึ่งศูนย์ดังกล่าวถือเป็นศูนย์บริการทางสังคมในระดับพื้นที่ที่ผู้ประสบปัญหาสามารถเข้าถึง และ แกนนำอาสาสมัครคุ้มครองทางสังคมสามารถทำเงินเชิงรุกในการให้บริการแก่ผู้ที่ประสบปัญหาได้

ขั้นที่ (3.3) ขั้นสร้างและพัฒนาทีมสหอาสา ทีมสหวิชาชีพ และภาคีเครือข่าย เป็นขั้นตอนประสานอาสาสมัคร นักวิชาชีพของหน่วยงานนั้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในปฏิบัติงานเพื่อให้การช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว หรือผู้ประสบปัญหาความรุนแรง ทั้งนี้มุ่งให้นักวิชาชีพใช้ความเชี่ยวชาญเข้ามามีส่วนร่วมกระบวนการ ซึ่งที่ผ่านมาได้มีการพัฒนาและผลักดันให้เกิดระบบทีมในการให้ความช่วยเหลือ ในรูปของ “ทีมสหอาสา” ระดับชุมชน และ “ทีมสหวิชาชีพ”

ขั้นที่ (3.4) ขั้นขยายชุมชนเครือข่ายคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว เป็นขั้นตอนที่ชุมชนนำร่อง ในพื้นที่คือ ชุมชนบ้านคำกลาง ขยายการปฏิบัติงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวไปยังชุมชนหมู่บ้านใกล้เคียง 14 หมู่บ้าน ของพื้นที่ ต.โนนหนามแท่ง จ.อำนาจเจริญ ทั้งนี้การขยายชุมชนเครือข่ายคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวของพื้นที่ชุมชนชนบท ได้ขยายผ่านการทำงานกับกลุ่มผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการชุมชน หมายรวมถึง อาสาสมัครหมู่บ้านกลุ่มต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วม โดยมีการจัดทำเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพ ตลอดจนชุมชนนำร่อง เป็นศูนย์กลางในการเชื่อมประสานงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว

ขั้นที่ (3.5) ขั้นยกระดับขับเคลื่อนงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว เป็นการยกระดับพื้นที่คุ้มครองทางสังคม หรือ ชุมชนปลอดภัยทางสังคมเชิงนโยบาย ที่จะเป็นการขยายแนวทางการเสริมสร้างพื้นที่คุ้มครองทางสังคม ทั้งในมิติงานระดับบริการ งานระดับบริหารจัดการระบบ และงานระดับนโยบาย ให้เกิดเชื่อมประสานและผลักดันให้งานคุ้มครองทางสังคม ดังเช่น การขับเคลื่อนให้เกิดคณะกรรมการทำงานเกี่ยวกับงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวทั้งในระดับตำบล เรียกว่า “คณะกรรมการศูนย์พัฒนาครอบครัวในระดับตำบล” และระดับจังหวัด การผลักดันให้งานคุ้มครอง

สวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว หรือ ในที่นี้คือ “งานยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก” เป็นนโยบายระดับจังหวัด ในรูปของ “ธรรมนูญอำนาจเจริญ” ฯลฯ

(4) ระดับการขับเคลื่อนงานคุ้มครอง 3 ระดับ

(4.1) **ระดับบริการงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว** ในที่นี้คือ การสร้างและพัฒนา ระบบการให้บริการของศูนย์คุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวของชุมชนนำร่อง ระบบบริการของศูนย์คุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวโดยชุมชน ซึ่งชุมชนบ้านคำกลางใช้ชื่อว่า **“ศูนย์ช่วยเหลือผู้หญิงและเด็กบ้านคำกลาง ต.โนนหนามแท่ง อ.เมือง จ.อำนาจเจริญ”** ปัจจุบัน ศูนย์ฯ ยกระดับการปฏิบัติงานเชื่อมกับ **ศูนย์พัฒนาครอบครัว** ซึ่งปฏิบัติการระดับตำบล โดยมี **“5 งานบริการ 3 ระบบ”** กล่าวคือ

(4.1.1) **ปฏิบัติการ 5 กลุ่มบริการ** เป็นการให้บริการช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ ที่สืบเนื่องความรุนแรงทางเพศ ความรุนแรงในครอบครัว ความรุนแรงจากสถานการณ์การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ได้แก่

บริการที่ 1 การให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความรุนแรงโดยตรง

บริการที่ 2 การให้บริการแก่ผู้ชายที่ต้องการลด ละ เลิก เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และผู้หญิงผ่านพ้น

บริการที่ 3 การทำงานเสริมสร้างครอบครัวผู้ได้รับผลกระทบ

บริการที่ 4 การปฏิบัติการขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชนคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว

บริการที่ 5 การปฏิบัติการขยายเครือข่ายคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว

ซึ่งปฏิบัติการระดับที่ 1 - ระดับที่ 3 เป็นปฏิบัติที่มุ่งเน้นงานฟื้นฟู เยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ที่ประสบปัญหาโดยตรง และมุ่งปรับเปลี่ยนสัมพันธภาพของสมาชิกในครอบครัว โดยระบบการให้บริการ เช่น การให้คำปรึกษา การทำกลุ่มสนับสนุน และกิจกรรมเชื่อมสัมพันธภาพอย่างครอบครัว ต่อมาในปฏิบัติงานระดับที่ 4 - ระดับที่ 5 เป็นการขับเคลื่อนงานเพื่อสร้างเครือข่ายเชิงพื้นที่ในการผลักดันและส่งเสริมงานคุ้มครองทางสังคม (งานยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก) ไม่ว่าจะเป็นการขยายบรรทัดฐานชุมชน ลด ละ เลิกเหล้า : ยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก ขยายพื้นที่ปฏิบัติการคุ้มครองทางสังคมผลักดันภาคีเครือข่ายวิชาชีพสนับสนุนการขับเคลื่อนงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว สู่การสร้างพื้นที่คุ้มครองทางสังคมและยกระดับพื้นที่ปลอดภัยทางสังคม

(4.1.2) **3 ระบบการให้บริการ / คุ้มครองทางสังคม** ได้แก่ งานฟื้นฟู งานคุ้มครอง-เฝ้าระวัง และงานส่งเสริม-พัฒนา ซึ่งมีรายละเอียดพอสังเขป ดังนี้

ระบบที่ 1 งานฟื้นฟู บทเรียนสำคัญของงานฟื้นฟูสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว แกนนำอาสาสมัครคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวของชุมชนบ้านคำกลางมีบทเรียนสำคัญคือ **“ชุมชนบำบัด”** เป็นฐานการฟื้นฟูเยียวยา โดยสามารถแบ่งการปฏิบัติงานกับกลุ่มได้รับผลกระทบตามภาวะวิกฤตของสถานการณ์ ได้แก่

- กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบฯ ที่มีระดับความวิกฤติ ได้แก่ กรณีที่ถูกทำร้ายร่างกายอย่างรุนแรงจนไม่สามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติในชุมชน หรือมีภาวะเสี่ยงต่อการถูกกระทำซ้ำ หรือเสี่ยงจนเป็นอันตราย แกนนำอาสาสมัครจะปฏิบัติการร่วมและส่งต่อให้กับองค์กรที่มีนักวิชาชีพในการเข้าให้ความช่วยเหลือเยียวยา บำบัด และฟื้นฟูเฉพาะทาง หรือต้องได้รับการคุ้มครอง โดยแกนนำอาสาสมัครจะรับช่วงต่อเมื่อผู้ได้รับผลกระทบฯ ถูกส่งกลับมายังครอบครัว/ชุมชน เพื่อบำบัดฟื้นฟูต่อเนื่อง ซึ่งจะวางแผนปฏิบัติการติดตามและเฝ้าระวังร่วมกับทีมสหวิชาชีพอย่างใกล้ชิด

- กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบฯ ที่มีระดับภาวะที่สามารถช่วยเหลือและฟื้นฟูตนเองได้ ซึ่งแกนนำอาสาสมัคร จะดำเนินการลงเยี่ยม ติดตามให้กำลังใจ และดึงเข้าร่วมกิจกรรมเชิงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อฟื้นฟู เยียวยา เช่น กลุ่มผู้ต้องการลด ละ เลิกเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ กลุ่มผู้ผ่านพ้นจากสถานการณ์ความรุนแรง ฯลฯ กลุ่มบุคคลเหล่านี้ เป็นทั้งกลุ่มผู้ถูกกระทำ และผู้กำลังที่มุ่งเน้น การฟื้นฟู เยียवादด้วยกระบวนการของกลุ่มของแกนนำอาสาสมัคร ให้เกิดการเรียนรู้พื้นที่สร้างสรรค์ คุณค่าของชีวิตผ่านกิจกรรมของกลุ่ม กิจกรรมชุมชน เช่น กิจกรรมเกษตรชีวิต กิจกรรมแปรรูปผลิตภัณฑ์ของกลุ่มในชุมชน ฯลฯ ซึ่งเรียกได้ว่า **“กิจกรรมชุมชนบำบัดชีวิต”** ทั้งนี้เพื่อทำให้กระบวนการฟื้นฟู เยียวยาแทรกซึมอยู่ในวิถีชีวิตชุมชน ที่จะเป็นการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตหรือ **“well being”** ที่จะสร้างคุณค่าจากภายใน สู่การสร้างการเปลี่ยนแปลงในชีวิตของตนเองได้ ถือเป็นจุดแข็งของงานฟื้นฟูของศูนย์ฯ ชุมชนบ้านคำกลาง ที่เรียกว่า **“ชุมชนบำบัด”** เป็นงานฟื้นฟูของศูนย์คุ้มครองสวัสดิภาพฯ โดยชุมชนบ้านคำกลาง กลไกสำคัญ อยู่ในการสร้างฐานการบำบัดจากทุนทางสังคม ใช้ระบบของชุมชนเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิต ได้แก่ กิจกรรมชุมชน กิจกรรมพัฒนาการทำมาหากินที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างคุณค่าชีวิต (เรียนรู้ตนเอง) ควบคู่การเพิ่มมูลค่า (การมีรายได้) เป็นต้น

ระบบที่ 2 งานคุ้มครอง-เฝ้าระวัง เป็นการปฏิบัติการของแกนนำอาสาสมัครที่มีวัตถุประสงค์ คือ การลดภาวะการถูกกระทำซ้ำและตัดวงจรความรุนแรง (หมายรวมถึงการกลับเข้าสู่วงจรการดื่ม) ยุทธศาสตร์สำคัญคือ **“แยก ประกบ สร้างพื้นที่ปลอดภัยให้การคุ้มครอง”** กลไกปฏิบัติการ โดยแกนนำอาสาสมัคร จะมีการประเมิน-เฝ้าระวัง ครอบครัวที่มีสีแดง และแบ่งหน้าที่ในการประกบเพื่อติดตาม ลงเยี่ยมโดยแกนนำอาสาสมัครจะดำเนินการแบบแกนนำคู่สามีภรรยา นั่นคือ สลับกันเป็นหูเป็นตา แต่ในกรณีที่มีภาวะเสี่ยงสูงจะทำการประเมิน ประสานเพื่อประเมินการส่งต่อ หรือจัดการกับภาวะเสี่ยงนั้น ๆ เพื่อสร้างพื้นที่ปลอดภัย

ระบบที่ 3 งานส่งเสริม-พัฒนา ซึ่งใช้ ฐานชีวิต เป็นระบบงานเสริมสร้างคุณภาพชีวิตบนฐานการให้คุณค่ากับชีวิตและสิ่งแวดล้อม ยึดโยงไว้ด้วยความมั่นคงทางอาหาร (วิถีเกษตรปลอดภัย-เกษตรอินทรีย์) ความมั่นคงทางจิตใจ (การเสริมสร้างพลังอำนาจ) ความมั่นคงเชิงวิถี (การสร้างการเปลี่ยนแปลงในชีวิต) ซึ่งถือเป็นบทเรียนโดดเด่นที่กล่าวเชื่อมโยง “ชุมชนบำบัด” ทั้งนี้จะเห็นได้ว่า ชุมชนมีการสร้างพื้นที่กิจกรรมชุมชนเป็นเครื่องมือ

(4.2) **ระดับบริหารจัดการพื้นที่คุ้มครองทางสังคม** ในที่นี้คือ กลไกงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวของชุมชนนาร่อง ที่สนับสนุนระบบการให้บริการและการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว ซึ่งมี 3 กลไก ที่มีฐานของทุนชุมชนส่งเสริมปฏิบัติงานของศูนย์คุ้มครองฯ ที่ขับเคลื่อนงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว ได้แก่

(4.2.1) **กลไกพื้นที่เป็น “ทุนมนุษย์”** ในที่นี้คือ แกนนำ อาสาสมัคร และแนวร่วมที่เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างและขับเคลื่อนงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว โดยมีฐานปัจจัยสำคัญในการสร้างและพัฒนา ได้แก่

- **การใช้ “ตัวเอง”** การทำตนเองให้เป็นคนต้นแบบ ในที่นี้คือ ผู้ชายต้นแบบเลิกเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ผู้หญิงที่มีประสบการณ์และผ่านพ้นสถานการณ์ความรุนแรง เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นของการทำงาน และสร้างทีมงานในการยุติความรุนแรง การใช้ความอดทนของตนเองในการต่อสู้กับเสียงกระทบที่ได้รับจากการทำงาน การเสียสละที่ต้องเสียเวลาในการทำงาน เพื่อมาจัดกิจกรรมยุติความรุนแรงให้กับชุมชน ใช้ทัศนคติของตนเองในการรับฟังความคิดเห็นเพื่อการสร้างบรรยากาศการทำงานและเปิดรับความคิดที่หลากหลาย และสุดท้ายคือมีความมุ่งมั่นที่ต้องการจะเห็นสังคมอยู่ดีมีสุขไร้ซึ่งความรุนแรง

- **การใช้ “ประสบการณ์”** จากการปฏิบัติงานช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบที่ผ่านมาส่งผลให้แกนนำมีความรู้ ความสามารถและศักยภาพ เพื่อช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความรุนแรง และขับเคลื่อนงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว ตั้งแต่ระดับงานช่วยเหลือเฉพาะราย กลุ่ม ตลอดจนการสร้างบรรทัดฐานชุมชนใหม่ ที่เน้นการขับเคลื่อนงานยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก ส่งผ่านและถ่ายทอดสู่ขยายวงและยกระดับขับเคลื่อนเชิงนโยบาย

- **การใช้ “เครื่องมือ”** ความรู้ทางด้านเทคโนโลยีช่วยให้การเก็บข้อมูลการช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบนั้นเป็นระบบ ช่วยให้การติดตามช่วยเหลือของแกนนำนั้นเป็นไปได้สะดวกมากขึ้น และยังเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์การทำงานของทีมงาน นอกจากนี้ความรู้ในการทำแผนที่เดินดินช่วยให้การวิเคราะห์พื้นที่เสี่ยงใช้ความรุนแรงเป็นไปได้สะดวกยิ่งขึ้น และสามารถแบ่งเขตการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- **การพัฒนาและการประยุกต์ใช้ “ความรู้”** เป็นความรู้ที่เน้นแนวคิดในการปฏิบัติงาน เครื่องมือเพื่อพัฒนาทักษะ ซึ่งการเสริมสร้างศักยภาพดังกล่าวสร้างการเรียนรู้ควบคู่ไปกับการปฏิบัติ ส่งผลให้ความรู้ที่สืบเนื่องมาจากการปฏิบัติงานจริง หรือที่เรียกว่า “ความรู้ฐานประสบการณ์” ความรู้ดังกล่าวยังเป็นการผลิตซ้ำเชิงความคิดให้เข้าใจในงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว เช่น การอบรมความรู้เรื่องการลด ละ เลิกเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก ซึ่งความรู้นี้สามารถนำไปจัดกิจกรรมเพื่อหาคนต้นแบบ มองเห็นปัญหา และช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบ เทคนิคการให้คำปรึกษา เพื่อช่วยให้ผู้ได้รับผลกระทบได้ระบายถึงความรู้สึก และมองเห็นตนเองจากการให้คำปรึกษา ความรู้ด้านกฎหมาย เพื่อช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบในด้านกฎหมาย สนับสนุนทนาย เพื่อการพูดคุยและสร้างบรรยากาศในการทำงานของกลุ่ม และการฟื้นฟูพลังอำนาจภายในฯ เป็นต้น

(4.2.2) **กลไกชุมชนเครือข่ายระดับพื้นที่** เป็นกลไกของภาคีเครือข่ายและองค์กรในพื้นที่ มีการตอบรับเข้ามามีส่วนร่วมกับชุมชนนาร่อง ได้แก่ ชุมชนเครือข่าย (ทั้งชุมชนร่วมปฏิบัติการชุมชนสอดส่องและชุมชนรับรู้การปฏิบัติงาน) หมายรวมถึงองค์กรในระดับชุมชน ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล องค์กรช่วยเหลือผู้หญิงและเด็กในระดับพื้นที่ เหล่านี้ถือเป็นกลไกสำคัญที่เข้ามาสนับสนุนกระบวนการของศูนย์ฯ ทั้งในมิติการเป็นเครือข่ายให้ความช่วยเหลือและฟื้นฟูสนับสนุนเชิงนโยบายและความร่วมมือหมายรวมถึงการเป็นขบวนการขับเคลื่อนงาน ในที่นี้ ได้แก่

- แกนนำเครือข่ายการปฏิบัติงานด้านการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองผู้หญิงและเด็ก มีเครือข่ายการปฏิบัติงาน 3 ระดับ ได้แก่

ระดับ 1 ระดับชุมชนแกนนำอาสาสมัครฯ ชุมชนบ้านคำกลาง เป็นแกนนำหลักทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ปฏิบัติงานตรง แกนนำต้นแบบถ่ายทอดกระบวนการ แกนนำขับเคลื่อนให้การคุ้มครองสิทธิเด็กและสตรีในพื้นที่ ต.โนนหนามแท่ง นอกจากนี้ยังพบว่า มีแผนจะอบรมเชิงปฏิบัติการให้กลุ่มผู้นำชุมชนบ้านคำกลาง เช่น ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ประธานคุ้ม อสม. อพม. ฯลฯ เข้ามาเป็นเครือข่ายการปฏิบัติงานในระดับชุมชน

ระดับ 2 ระดับตำบล ได้แก่ กลุ่มเครือข่ายชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโนนหนามแท่ง และมีเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์สิทธิเด็กและสตรีสู่สุขภาวะ ซึ่งมีการจัดฝึกอบรมแก่ตัวแทนชุมชนหมู่บ้านละ 5 คน 14 หมู่บ้านเป็น 70 คน ซึ่งจะเป็นอาสาสมัครที่เข้ามามีส่วนร่วมดำเนินบทบาทคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กและสตรี แต่ทั้งนี้ยังอยู่ระยะเริ่มต้น จึงยังไม่เห็นบทบาทและรูปแบบการขับเคลื่อนของกลุ่มอาสาสมัครดังกล่าว ซึ่งมีการคัดกรองอาสาสมัครที่สามารถปฏิบัติงานได้อีกครั้ง โดยจะพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานเพื่อให้สามารถดำเนินบทบาทตามภารกิจได้อย่างแท้จริง

ระดับ 3 ระดับจังหวัด ผลักดันให้เป็นนโยบายระดับจังหวัด และสร้างเครือข่ายสตรีระดับจังหวัด ซึ่งระดับจังหวัดมีศูนย์ประสานการช่วยเหลือผู้หญิงและเด็ก ทั้งนี้แกนนำปฏิบัติงานเข้าเป็นคณะกรรมการระดับจังหวัด เช่น เป็นคณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี รองประธานคณะกรรมการพัฒนาบทบาทสตรี รองประธานศูนย์เพื่อนหญิงอำนาจเจริญ เป็นประธานประชาคมงดเหล้า ฯลฯ หมายรวมถึงเดิมมีการขับเคลื่อนเป็นนโยบายจังหวัดเกี่ยวกับ พ.ร.บ.ควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ซึ่งเป็นนโยบายที่สนับสนุนโครงการเลิกเหล้า : ยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก ดังนั้น จึงมีการพัฒนาเครือข่ายการปฏิบัติงานทั้งระดับพื้นที่ชุมชน และระดับจังหวัดถือเป็นจุดแข็งที่สำคัญ

- การปฏิบัติงานชุมชนเครือข่ายคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว แบ่งเป็น 3 ระดับหน้าที่ ได้แก่

ระดับแรก เครือข่ายชุมชนระดับรับรู้ มีลักษณะเป็นชุมชนหมู่บ้านที่รับรู้การปฏิบัติงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว แต่ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในปฏิบัติการ เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องของการขอรับบริการจากศูนย์ฯ หรือแกนนำอาสาสมัครฯ ในกรณีที่มีเหตุการณ์ความรุนแรงเกิดขึ้นในชุมชน

ระดับสอง เครือข่ายชุมชนระดับเฝ้าระวัง-สอดส่อง มีลักษณะเป็นชุมชนหมู่บ้านที่ทำหน้าที่สอดส่อง-เฝ้าระวัง สถานการณ์ความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กในชุมชน แจ้งข่าวสารหรือมีอาสาสมัครของชุมชนที่เป็นเครือข่ายแกนนำอาสาสมัครของงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว เป็นหูเป็นตา

ระดับสาม เครือข่ายชุมชนระดับปฏิบัติการ มีลักษณะเป็นชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมเป็นแกนนำอาสาสมัครคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว เข้ามามีส่วนร่วมในปฏิบัติการ และพัฒนางานคุ้มครองฯ แต่ยังอยู่ช่วงระหว่างของการเรียนรู้ ทั้งนี้ชุมชนบ้านคำกลางยังเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และให้บริการช่วยเหลือ/คุ้มครองผู้หญิงและเด็ก

โดยการขับเคลื่อนเครือข่ายชุมชนคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว เน้นการสร้าง ความเข้าใจและถ่ายทอดวิธีคิด การสร้างพื้นที่การเรียนรู้ระหว่างชุมชนนำร่องและชุมชนเครือข่าย คุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว ซึ่งมี **กลยุทธ์ที่ใช้ในการขับเคลื่อน ได้แก่ “เครือข่ายอาสาสมัคร 14 หมู่บ้าน”** ทำหน้าที่ เป็นกลไกเฝ้าระวัง ป้องปราม และช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบ โดยมีลักษณะการปฏิบัติงานเป็นทีมอาสาสมัคร ได้แก่ อาสาสมัครที่เกี่ยวข้องกับงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวโดยตรง ซึ่งครอบคลุมทั้ง 13 หมู่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) และอาสาสมัครอื่น ๆ ในระดับชุมชนซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญที่จะพัฒนาเป็น **ทีมสหวิชาชีพชุมชน** ทำหน้าที่คุ้มครอง เฝ้า

ระวัง และปฏิบัติงานในระดับหมู่บ้านชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากอาสาสมัครในรูปแบบต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นสามารถที่จะทำหน้าที่เพื่อประสานกับสหวิชาชีพของหน่วยงานที่ขึ้นตรงได้โดยตรง

(4.2.3) **กลไกเครือข่ายสหอาสา สหวิชาชีพ และทีมสหวิชาชีพ** เป็นกลไกสำคัญในงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว ที่พัฒนาเป็นงานคุ้มครองทางสังคม สู่การสร้างและขยายพื้นที่ปลอดภัยทางสังคม ซึ่งกลุ่มบุคคลดังกล่าว ถือเป็นกลุ่มนักวิชาชีพและอาสาสมัครที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ ตามภารกิจหน้าที่ทางวิชาชีพและหน่วยงานนั้น ๆ

- ระดับทีมปฏิบัติการเชิงสหวิชาชีพของงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว โดยชุมชนนำร่องบ้านคำกลางเครือข่ายงานป้องกันความรุนแรงในครอบครัวตำบลโนนหนามแท่ง 3 ระดับ ได้แก่

ระดับแรก **กลไกทีมปฏิบัติงานเชิงสหวิชาชีพระดับชุมชน** ในที่นี้คือ **“ทีมสหอาสาผู้ช่วยนักวิชาชีพ”** ซึ่งเป็นอาสาสมัครระดับหมู่บ้าน/ตำบล เข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวของชุมชนนำร่องบ้านคำกลาง ถือเป็นกลไกปฏิบัติการเชิงสหวิชาชีพที่มีการพัฒนาศักยภาพและระบบการปฏิบัติงานร่วมกัน ซึ่งถือเป็นจุดแข็งของการสร้างพื้นที่คุ้มครองทางสังคม (พื้นที่คุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว) ที่มีการวางระบบการทำงานร่วมกับทีมสหวิชาชีพในรูปของคณะกรรมการขับเคลื่อนโนนหนามแท่งโมเดล และมีการปฏิบัติงานร่วมกันในระดับชุมชนอย่างต่อเนื่อง เช่น อพม. อสม. ตำรวจบ้านยุติธรรมชุมชน ฯลฯ หากเชื่อมโยงประสานการปฏิบัติงานให้มีความเข้มข้นมากขึ้น จะเป็นกลไกการปฏิบัติงานคุ้มครองทางสังคมที่มีประสิทธิภาพ (ปฎิภา อภิรักษ์ไกรศรี, 2560)

ระดับสอง **กลไกทีมปฏิบัติงานเชิงสหวิชาชีพระดับตำบล** ในที่นี้คือ คณะกรรมการขับเคลื่อนการป้องกันการกระทำความรุนแรงในครอบครัวตำบลโนนหนามแท่ง ซึ่งทีมสหวิชาชีพที่เข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คณะกรรมการชุมชนอาสาสมัครชุมชน ฯลฯ เป็นกลไกในการช่วยเหลือติดตามเฝ้าระวังป้องกันและดำเนินการคุ้มครองร่วมกับทีมแกนนำอาสาสมัครคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวระดับชุมชนและคณะกรรมการขับเคลื่อนการป้องกันการกระทำความรุนแรงในครอบครัวระดับจังหวัด

ระดับสาม **กลไกทีมปฏิบัติงานเชิงสหวิชาชีพระดับจังหวัด** ในที่นี้คือ คณะกรรมการขับเคลื่อนการป้องกันการกระทำความรุนแรงในครอบครัวระดับจังหวัด ถือเป็นทีมขับเคลื่อนการปฏิบัติงานของคณะกรรมการและทีมสหวิชาชีพตลอดจนทำหน้าที่กำกับ ควบคุม ติดตาม กระบวนการปฏิบัติการทั้งรุกและรับในการปฏิบัติงาน เพื่อช่วยในการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพภายใต้ความเป็นนักวิชาชีพ ของแต่ละองค์กรตามภารกิจ

กลไกทีมสหวิชาชีพของชุมชนนาร่องบ้านคำกลาง ได้ขับเคลื่อนจน “โนนนามแห่งโมเดล” เป็นวาระเชิงนโยบายที่ว่าด้วยเรื่อง “การขับเคลื่อนการป้องกันการทำความรุนแรงในครอบครัวของโนนนามแห่ง” ซึ่งได้มีการจัดคณะกรรมการขับเคลื่อน ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว และงานยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กขึ้น ทั้งในระดับตำบล และ ระดับจังหวัด มีทีมสหวิชาชีพขององค์กรที่เกี่ยวข้องร่วมเข้าเป็นคณะกรรมการ ซึ่งถือว่าในเชิงนโยบายรองรับ แต่สำคัญกว่าถือเป็นข้อท้าทาย “จะขับเคลื่อนกลไกทีมสหวิชาชีพอย่างไร เพื่อที่จะสามารถปฏิบัติการยุติความรุนแรงและให้การคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวได้?” จากข้อท้าทายดังกล่าว พบปฏิบัติการที่ทีมแกนนำอาสาสมัคร และ แกนนำสหวิชาชีพในนามของคณะกรรมการขับเคลื่อนฯ ตามนโยบาย จะผลักดันระดับ “อาสาสมัครชุมชน” สามารถปฏิบัติการได้ ได้แก่ เครือข่าย อสม. เครือข่าย อพม. เหล่านี้แนวทางสำคัญ คือ ประการแรก รุกสร้างการพัฒนา “สหอาสาผู้ช่วยนักวิชาชีพ” โดยการสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดทีมสหอาสาผู้ช่วยนักวิชาชีพที่เป็นผู้ช่วยนักวิชาชีพในระดับชุมชนให้มีศักยภาพในการปฏิบัติงานยุติความรุนแรงและคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวได้ และประการสอง พัฒนาระบบปฏิบัติการเชื่อมต่อระหว่างปฏิบัติการระดับชุมชน และ คณะกรรมการขับเคลื่อนฯ ในระดับวิชาชีพ ระดับจังหวัดให้เป็นกลไกปฏิบัติการต่อเนื่อง เช่น ระบบประชุมทีมสหวิชาชีพ ระบบรายงานผล ระบบการผลักดันแผนงานร่วม ฯลฯ

- การพัฒนากลไกทีมสหวิชาชีพของชุมชนบ้านคำกลาง เน้น “การสร้างพื้นที่การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างแกนนำอาสาสมัครกับแกนนำสหวิชาชีพ” ทั้งนี้เพื่อสร้างการเรียนรู้ทั้งในเชิงวิธีคิด การสร้างพื้นที่ความสัมพันธ์แบบเสมอภาคและระบบการปฏิบัติการร่วมกัน ตลอดจนผลักดันให้เกิดแผนงานและนโยบายเกื้อหนุนงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว ได้แก่

ประการแรก เรียนรู้เชิงวิธีคิด “การทำงานยุติความรุนแรงและงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว” ร่วมกันระหว่างแกนนำอาสาสมัครชุมชน กับ แกนนำสหวิชาชีพ

ประการสอง สร้างพื้นที่การเรียนรู้แก่แกนนำสหวิชาชีพได้เรียนรู้การปฏิบัติการของแกนนำอาสาสมัครชุมชนบ้านคำกลางเกี่ยวกับระบบงานคุ้มครองและงานยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กขณะเดียวกันแกนนำอาสาสมัครเข้าไปมีส่วนร่วมกับการทำงานของสหวิชาชีพทั้งนี้เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

ประการสาม เกิดพื้นที่การปฏิบัติงานร่วมกัน ซึ่งทำให้แกนนำอาสาสมัคร และแกนนำสหวิชาชีพมีสัมพันธภาพที่ดี และเรียนรู้การปฏิบัติงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวร่วมกัน ถือเป็นการเปิดพื้นที่ทางความคิด พื้นที่ปฏิบัติการ

และ ประการสุดท้าย ผลักดันการขับเคลื่อนการปฏิบัติของทีมสหวิชาชีพในรูปของ คณะกรรมการ “การขับเคลื่อนการป้องกันการกระทำความรุนแรงในครอบครัวของโนนนามแท่ง” ซึ่งถูกบรรจุไว้เป็นนโยบายหนึ่งของ “ธรรมนูญอำนาจเจริญ”

- การขับเคลื่อนกลไกทีมสหวิชาชีพของงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวโดย ชุมชนบ้านคำกลาง โดยมีปัจจัยสนับสนุนการขับเคลื่อน ได้แก่

ประการแรก แกนนำอาสาสมัครฯ ของศูนย์คุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว เล็งเห็นความสำคัญของนักวิชาชีพที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางที่จะสนับสนุนงานยุติความรุนแรง และคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว เป็นแรงผลักดันสำคัญในการสร้างกลไกทีมปฏิบัติการเชิงสหวิชาชีพ

ประการสอง ภาครัฐเครือข่ายประชาสังคม ที่ปฏิบัติงานช่วยเหลือผู้หญิงและเด็ก อำนาจเจริญ ซึ่งมีประสบการณ์ปฏิบัติงานช่วยเหลือผู้หญิงและเด็กในพื้นที่มากกว่า 20 ปี ที่เข้ามา มีส่วนร่วมในปฏิบัติการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว และเป็นแกนนำอาสาสมัครฯ ในการ ขับเคลื่อนงานระดับพื้นที่

ประการสาม นักวิชาชีพขององค์กรที่เกี่ยวข้องมีปฏิสัมพันธ์และมีการปฏิบัติงานร่วมกันมา อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการปฏิบัติงานร่วมแบบเฉพาะกิจ หรือให้ความช่วยเหลือ/ให้บริการรายกรณี ที่แกนนำอาสาสมัครขอรับบริการในการให้ความช่วยเหลือได้รับผลกระทบ ตรงจุดนี้ถือเป็นโอกาส ที่จะสามารถยกระดับกระบวนการปฏิบัติงานทีมสหวิชาชีพ

ประการสี่ การขับเคลื่อน “ธรรมนูญอำนาจเจริญ” มีเครือข่ายการทำงานช่วยเหลือผู้หญิง และเด็กอำนาจเจริญ และตัวแทนแกนนำอาสาสมัครฯ เป็นตัวแทนภาคประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม ในการขับเคลื่อน จึงทำให้วาระ “ยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก” เป็นวาระหนึ่งในธรรมนูญ อำนาจเจริญ ที่ทำให้มีนโยบายที่ว่าด้วย “การขับเคลื่อนการป้องกันการกระทำความรุนแรง ในครอบครัวของโนนนามแท่ง” ซึ่งเป็นแผนงานหนึ่งของ “โนนนามแท่งโมเดล” โดยผลักดันให้ มีคณะกรรมการขับเคลื่อนการป้องกันการกระทำความรุนแรงในครอบครัวของโนนนามแท่ง ทั้งในระดับจังหวัด ระดับพื้นที่ตำบล ทำหน้าที่ ขับเคลื่อนทีมปฏิบัติการป้องกันการกระทำความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งมีนัยยะเกี่ยวข้องกับงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว โดยตรง ทีมปฏิบัติการ ในที่นี้คือ “ทีมสหวิชาชีพ” ซึ่งถือเป็นกลไกหลักที่จะเข้าไปขับเคลื่อนงาน ป้องกันและคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว

(4.3) ระดับนโยบายที่เกี่ยวข้องกับงานคุ้มครองทางสังคม ในที่นี้คือ การพัฒนาแนวทางและ ยกระดับให้งานยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก ให้เป็นเรื่องสาธารณะ ที่ถือเป็นแนวทางปฏิบัติ อย่างถาวร ภายใต้อาณัติการขับเคลื่อนให้เกิดความปลอดภัยทางสังคม ซึ่งในพื้นที่ชุมชนนาร่องบ้านคำกลาง

ได้ปฏิบัติการร่วมกับชุมชนเครือข่าย (ชุมชนขยาย) และทีมสหวิชาชีพในระดับพื้นที่ชุมชน ภาพขับเคลื่อนระดับนโยบายของชุมชนชนบทนาร่อง ดังเช่น

ตัวอย่าง

งานขับเคลื่อน “งานยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก” ให้เป็นนโยบายระดับพื้นที่

งานขับเคลื่อน “งานยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก” ให้เป็นนโยบาย

ถือเป็นวาระที่เป็นนโยบายระดับจังหวัด ที่ถูกบรรจุไว้ในธรรมนูญอำนาจเจริญซึ่ง “โนนหนามแท่งโมเดล” (ปฐนิกา อภิรักษ์ไกรศรี, 2561, หน้า 20-22) เป็นส่วนหนึ่งของผลสืบเนื่องจากบทเรียนปฏิบัติการของชุมชนบ้านคำกลาง ที่ถือเป็นรูปแบบงานยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก ส่งผลให้ “โนนหนามแท่งโมเดลเป็นวาระของงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว จ.อำนาจเจริญ โดยมีปฏิบัติการเป็น 3 ปฏิบัติการ ได้แก่

- ขับเคลื่อน “ชุมชนบ้านคำกลางชุมชนเล็กเหล่า : ยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก” สู่ “พื้นที่ปฏิบัติการเพื่อให้บริการและสร้างการเรียนรู้แก่ชุมชนเครือข่ายตำบลโนนหนามแท่ง”
- ปฏิบัติการของชุมชนนาร่องบ้านคำกลางกับการพัฒนาชุมชนเครือข่าย 13 ตำบลของ ต.โนนหนามแท่ง เป็นการขับเคลื่อนในการขยายชุมชนเครือข่าย
- ขับเคลื่อนรูปแบบงานชุมชนยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก จ.อำนาจเจริญซึ่งถูกผลักดันให้เป็นแนวปฏิบัติหนึ่งของการขับเคลื่อนงาน ในที่นี้หมายรวม ขับเคลื่อนงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว ที่มีระบบสำคัญโดยใช้ “ชุมชนเป็นฐานการพัฒนา” (Community Based Development)

ตัวอย่าง การขับเคลื่อนงานเชิงนโยบาย : การจัดตั้งคณะกรรมการยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กระดับจังหวัด และ ระดับตำบล ของชุมชนชนนาร่อง ชุมชนบ้านคำกลาง ต.โนนหนาม อ.เมือง จ.อำนาจเจริญ เป็นการขับเคลื่อนเพื่อผลักดันกลไกทีมสหวิชาชีพและภาคีเครือข่ายเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในงานช่วยเหลือ คุ้มครองผู้หญิงและเด็กประสบปัญหาความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ

ฉะนั้น การขับเคลื่อนงานเชิงนโยบาย เป็นไปเพื่อรองรับการปฏิบัติงานคุ้มครองทางสังคม และยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กเชิงพื้นที่ให้ขยายวงกว้างในการสร้างพื้นที่ปลอดภัยทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งยังเป็นการขับเคลื่อนและผลักดันให้หน่วยงานและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องตามภารกิจหน้าที่ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน

การสร้างพื้นที่คุ้มครองทางสังคมโดยชุมชน

: กรณีชุมชนเมือง

พื้นที่ชุมชนเมือง ในที่นี้คือ ชุมชนเมืองนาร่อง เขตกรุงเทพมหานคร ภายใต้โครงการพัฒนาและยกระดับกลไกชุมชนและทีมสหวิชาชีพในการสร้างพื้นที่ปลอดภัยทางสังคมในการคุ้มครองสวัสดิภาพของบุคคลในครอบครัว โดยมูลนิธิหญิงชายก้าวไกล ได้แก่ ชุมชนซอยพระเจน เขตปทุมวัน ชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย และ ชุมชนวัดสวัสดิ์วารีสีมาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ซึ่งพบบทเรียนการสร้างพื้นที่คุ้มครองทางสังคมโดยชุมชน กล่าวคือ

ประเด็นแรก การให้ความหมายและนิยาม “งานคุ้มครองทางสังคมในครอบครัวของชุมชนเมือง”

ประเด็นสอง ที่มาและพัฒนาการการสร้างพื้นที่คุ้มครองทางสังคมของชุมชน ผ่านกรณีตัวอย่างพื้นที่นาร่องชุมชน

ประเด็นสาม การสร้างและพัฒนาระบบการคุ้มครองทางสังคมโดยชุมชน กรณีชุมชนเมือง

ประเด็นสี่ บทเรียน “การสร้างพื้นที่คุ้มครองทางสังคมของชุมชนเมืองนาร่อง 3 ชุมชน”

โดยมีรายละเอียดพอสังเขป ดังนี้

นิยาม “งานคุ้มครองทางสังคมในครอบครัวของชุมชนเมือง”

นิยาม “ชุมชนเมือง” ในที่นี้คือ ชุมชนที่มีลักษณะเป็น “ชุมชนหลากหลายชีวิต” โดยมีองค์ประกอบเพื่อการพิจารณาลักษณะชุมชน ได้แก่ ชุมชนที่มีวิถีชีวิตเมืองใหญ่ วิธีการผลิตผูกติดกับเศรษฐกิจกระแสหลัก มีโครงสร้างครอบครัวเป็นแบบครอบครัวเดี่ยว มีความหลากหลายทางสังคมของกลุ่มคนที่อพยพเข้ามาอยู่รวมกันชุมชน และ สมาชิกชุมชนส่วนใหญ่ไม่ได้ผูกพันกันแบบเครือญาติ อาจจะมีผู้ผูกพันกันในลักษณะฉันทมิตร

ซึ่งชุมชนเมืองนาร่อง ได้แก่ ชุมชนซอยพระเจน เขตปทุมวัน ชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย และ ชุมชนวัดสวัสดิ์วารีสีมาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร มีคำสำคัญในการปฏิบัติงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว ซึ่งคำสำคัญสะท้อนถึงตัวชี้วัดหลักและปัจจัยที่ทำให้เกิดพื้นที่คุ้มครองทางสังคม ดังตาราง

ตาราง

แสดงคำสำคัญในการสร้างพื้นที่คุ้มครองทางสังคมโดยชุมชน กรณีชุมชนเมืองนำร่อง

ที่	คำสำคัญ	นโยบาย		
		ชุมชนขยายพระเจดีย์ เขตปทุมวัน	ชุมชนวัดสกลีวาสีมาราม เขตดุสิต	ชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย
1	แกนนำคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว : เป็นแกนนำชุมชนเมืองนำร่องที่เป็นทีมปฏิบัติการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว	ทีมแกนนำ อาสาสมัคร ผู้ผ่านพ้นจากสถานการณ์ความรุนแรงให้เข้ามามีส่วนร่วมและได้รับการพัฒนาสู่การช่วยเหลือผู้หญิงและเด็กด้านการยุติความรุนแรง และลด ละ เลิกเหล้า	ผู้มีประสบการณ์ อาสาสมัคร หรือผู้ผ่านพ้นที่เรียนรู้ และพัฒนาสู่การเข้าทำงานในประเด็นการทำงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว	คณะทำงานยุติความรุนแรง : แกนนำชุมชนทั้งผู้นำทางการ และไม่ทางการที่มีบทบาทในการดำเนินงาน/กิจกรรมเพื่อช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบ พื้นที่ฟู เอียวยา เฝ้าระวัง ติดตาม แก้ไขและป้องกันปัญหาความรุนแรง
2	ศูนย์คุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว	ศูนย์ประสานความช่วยเหลือเด็ก สตรี และครอบครัว ; ศูนย์ปฏิบัติการเพื่อให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวตลอดจนงานยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก โดยมีรูปแบบการให้บริการและการให้ความช่วยเหลือตามระบบการทำงานกลุ่มทางสังคม (ตามนิยาม 2)	ศูนย์ประสานงานป้องกัน แก้ไขความรุนแรงต่อเด็ก สตรี และครอบครัว : พื้นที่ปลอดภัยสำหรับทุกคน โดยมีแกนนำคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวให้ความช่วยเหลือ คุ้มครอง พิทักษ์สิทธิแก่ผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงทุกรูปแบบ	ห้องชุมชน ; ศูนย์ช่วยเหลือสังคมยุติความรุนแรง ลด ละ เลิก เหล้าและความรุนแรง และเป็นศูนย์ปฏิบัติการให้คำปรึกษา และความช่วยเหลือแก่ผู้ได้รับผลกระทบ
3	ระบบการทำงานคุ้มครองทางสังคม : ระบบการให้บริการช่วยเหลือ และคุ้มครองผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ ความรุนแรงในครอบครัว ความรุนแรงทางเพศ ผู้ได้รับผลกระทบจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ฯลฯ	กระบวนการ วิธีการช่วยเหลือและสร้างความร่วมมือโดยใช้เครื่องมือในชุมชนและผู้ผลักดัน กลไกการคุ้มครองสวัสดิภาพระดับชุมชนและเขต โดยระบบให้ความช่วยเหลือแบ่งเป็น 3 รูปแบบสำคัญ 1) บำบัด พื้นที่ฟู เอียวยา 2) ส่งเสริม พัฒนา 3) ป้องกัน เฝ้าระวัง	: การปฏิบัติงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวสู่การช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาในรูปแบบการบำบัด/ฟื้นฟู ป้องกัน/เฝ้าระวัง ส่งเสริม/พัฒนา ตลอดจนประสานความร่วมมือกับทีมสหวิชาชีพ เครือข่ายทางสังคม เพื่อให้ผู้ใช้ประสบปัญหา ได้รับความช่วยเหลือทุกมิติ	การให้ความช่วยเหลือ และ คุ้มครองผู้ประสบปัญหาความรุนแรง โดยทีมปฏิบัติงานชุมชนร่วมกับทีมสหวิชาชีพ หมายรวมถึง การทำกิจกรรมสร้างสรรค์ชุมชน เพื่อสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ปลอดภัย ซึ่งทำงานเพื่อให้ความช่วยเหลือผู้เปราะบางทางสังคม เช่น ผู้ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ผู้ประสบปัญหา

ที่	คำสำคัญ	นิยาม		
		ชุมชนขยายพระเจเน เขตปทุมวัน	ชุมชนวัดสวัสดิ์วารีสภาราม เขตดุสิต	ชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย
			: ระบบพัฒนางานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว : การจัดทำรูปแบบการทำงานที่ช่วยผลักดันให้การทำงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว มีการเพิ่มประสิทธิภาพ ศักยภาพของแกนนำ เช่น การอบรมการให้คำปรึกษาการทำโครงการของแกนนำฯ เป็นต้น : กิจกรรมสร้างสรรค์: “ลดพื้นที่เสี่ยง สร้างพื้นที่ปลอดภัย” : พื้นที่สร้างปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนสู่การลดพื้นที่เสี่ยงในชุมชน เช่น ลดการเกิดความรุนแรงในครอบครัว ลดการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เป็นต้น ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาพื้นที่ปลอดภัยของชุมชน	ความรุนแรงทางเพศ เด็กและเยาวชนที่ตกอยู่ภาวะเสี่ยง ผู้สูงอายุ ผู้ป่วยจิตเวช ฯลฯ ทุกกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการให้ความช่วยเหลือ คุ้มครอง
4	ทีมสหวิชาชีพในงานคุ้มครองสวัสดิภาพในครอบครัว	นักวิชาชีพที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางของหน่วยงานในระดับพื้นที่ที่เข้ามาปฏิบัติการ เพื่อให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว ตลอดจนงานยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก ในที่นี้คือ ศูนย์ OSCC โรงพยาบาลตำรวจ หมอ จิตเวชยาเสพติด โรงพยาบาล นักสังคมสงเคราะห์ ศูนย์บริการสาธารณสุข 5 และ 16 ดำรงสถานitäรรวจลุมพินี ปทุมวัน ทีมงานในพื้นที่ และนักพัฒนาชุมชน ของเขตปทุมวัน ฯลฯ	นักวิชาชีพของหน่วยงานในพื้นที่ที่มีส่วนร่วมในการให้ความช่วยเหลือ และคุ้มครองผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ	เจ้าหน้าที่ และ นักวิชาชีพ หมายรวมถึง ผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชนของชุมชนนำร่อง และ ชุมชนขยาย ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบบางในชุมชน

นโยบาย				
ที่	คำสำคัญ	ชุมชนขอพระเจดีย์ เขตปทุมวัน	ชุมชนวัดสวัสดิวารีสีมาราม เขตดุสิต	ชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย
5	ภาคีเครือข่ายคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว	เครือข่ายชุมชนขยาย สหวิชาชีพ และภาคีเครือข่ายที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว ตลอดจนงานยุติธรรมรุนแรงต่อเด็กและสตรี	ภายใน คณะทำงานภายในเขตดุสิต ได้แก่ โรงพยาบาลวชิระ, ศูนย์บริการสาธารณสุข 38, สำนักงานเขตดุสิต, สถานีตำรวจนครบาลสามเสน เป็นต้น ซึ่งสามารถติดต่อประสานงานได้อย่างเร่งด่วน แขนงนำ จะติดต่อประสานงานเป็นประจำ มีหน้าที่รับผิดชอบภายในเขตดุสิต <u>ภายนอก</u> หน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชน ได้แก่ กรมกิจการสตรี และสถาบันครอบครัว มูลนิธิหญิงชายก้าวไกล เป็นต้น ที่จะติดต่อประสานงานขอความช่วยเหลือเพิ่มเติมตามภารกิจ	หน่วยงานในพื้นที่ที่มีส่วนร่วมในงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว : เครือข่ายเยาวชนลดปัจจัยเสี่ยง : กลุ่มเครือข่ายเยาวชนที่เข้ามาจับบทบาทในการหนุนเสริมการทำงานและการดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างพื้นที่ปลอดภัยในชุมชนจากปัจจัยเสี่ยง ได้แก่ เครือข่ายบางกอกนี้...ดีจัง เครือข่าย active youth เครือข่ายเยาวชน Young food และเยาวชนไฟฟ้า (TMB)
6	คณะกรรมการแก้ไขปัญหาคาหมันรุนแรงระดับเขต	คณะทำงานระดับเขตปทุมวัน ซึ่งเป็นการเชื่อมประสานการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชน หน่วยงานภาครัฐ เอกชน ในการดำเนินงาน/กิจกรรมเพื่อช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบ แก้ไขและป้องกันปัญหาคาหมันรุนแรง	คณะทำงานระดับเขตดุสิต ซึ่งเป็นการเชื่อมประสานการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชน หน่วยงานภาครัฐ เอกชน ในการดำเนินงาน/กิจกรรมเพื่อช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบ แก้ไขและป้องกันปัญหาคาหมันรุนแรง	คณะทำงานระดับเขตบางกอกน้อย ซึ่งเป็นการเชื่อมประสานการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชน หน่วยงานภาครัฐ เอกชน ในการดำเนินงาน/กิจกรรมเพื่อช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบ แก้ไขและป้องกันปัญหาคาหมันรุนแรง ได้แก่ ชุมชนวัดโพธิ์เรียง ชุมชนวัดอัมพวา ชุมชนวัดดงมูลเหล็ก ชุมชนวัดไชยทิศ สำนักงานเขตบางกอกน้อย รพ.ศิริราช รพ.ธนบุรี ศูนย์บริการสาธารณสุข 30 สน.บางกอกน้อย สน.บางยี่ขัน สน.บางขุนนนท์ มูลนิธิหญิงชายก้าวไกล และเครือข่ายเยาวชนบางกอกนี้ดีจัง

ที่มาและพัฒนากการการสร้างพื้นที่คุ้มครองทางสังคม ของชุมชนเมืองนำร่อง

ชุมชนเมืองนำร่อง 3 ชุมชนของมูลนิธิหญิงชายก้าวไกล ได้แก่ ชุมชนซอยพระเจน เขตปทุมวัน ชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย และ ชุมชนวัดสวัสดิ์วารีสีมาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ซึ่งทั้ง 3 ชุมชน มีพัฒนาการในการเข้ามาส่วนร่วมในงานยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก กล่าวคือ

ชุมชนที่มีฐานประสบการณ์ “งานยุติความรุนแรงต่อหญิงและเด็ก” : ชุมชนซอยพระเจน เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร

เป็นชุมชนนำร่องของโครงการ ลด ละ เลิก เหล้า : ยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กของมูลนิธิฯ ที่เริ่มปฏิบัติการขับเคลื่อนงานยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก ตั้งแต่ปี พ.ศ.2550 ข้อค้นพบที่ถือเป็น **ปัจจัยหนุนเสริมชุมชนนำร่องการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว** การปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องของแกนนำปฏิบัติงานชุมชนเล็กเหล้ายุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก เป็นฐานสำคัญในการต่อยอดการดำเนินโครงการฯ ได้แก่

ประการแรก ทีมปฏิบัติงานของชุมชนซอยพระเจน มีความเข้าใจฐานคิดในการปฏิบัติงานที่ตระหนักรู้และเข้าใจถึง “ปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก” “ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว” และมีทัศนคติเรื่อง “ครอบครัวเป็นเรื่องส่วนรวม” เข้าใจฐานคิด “บทบาทหญิงชายกับความเสมอภาคทางเพศ” เหล่านี้ ทำให้สามารถต่อยอดเชิงทัศนคติการปฏิบัติงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวร่วมกับทีมสหวิชาชีพในพื้นที่ชุมชนได้

ประการสอง แกนนำทีมปฏิบัติงานของชุมชนซอยพระเจน เป็นกลุ่มบุคคลผ่านพื้นที่เคยประสบปัญหาความรุนแรงมาก่อน จึงมีความกล้าเปิดเผยตนเอง บอกเล่าเรื่องราวประสบการณ์ความรุนแรงเพื่อเป็นอุทาหรณ์แก่บุคคลอื่น คุณลักษณะดังกล่าวส่งผลให้แกนนำมีความเข้าใจสถานการณ์ปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงและเด็กหมายรวมถึงบุคคลในครอบครัวได้ บนฐาน “เอาใจเขา มาใส่ใจเรา” พร้อมไปกับการได้รับการพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานตรงกับผู้ที่ได้รับผลกระทบ จนมีทักษะ เทคนิค และสามารถประยุกต์ความรู้ในการปฏิบัติงานได้จริง

ประการสาม แกนนำปฏิบัติงาน มีประสบการณ์การทำงานตรงกับผู้หญิง เด็ก และผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความรุนแรง หมายรวมถึงผู้ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ จากประสบการณ์การปฏิบัติงาน ทำให้แกนนำมีทักษะ เทคนิค บทเรียนรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติงาน และมีระบบการปฏิบัติงานเป็นทีม ซึ่งมีการพัฒนาความเป็นทีมอย่างต่อเนื่อง

ประการสี่ แคนนำปฏิบัติงานมีเครือข่ายองค์กรที่ประสานการปฏิบัติงาน เพื่อให้ความช่วยเหลือ และคุ้มครองผู้หญิงและเด็ก ผู้ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ผู้ลี้ภัย ละ เลิก เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ซึ่งเป็นทีมสหวิชาชีพที่ประสานการปฏิบัติงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น ศูนย์บริการสาธารณสุขที่ 16 สำนักงานเขตปทุมวัน สถานีตำรวจลุมพินีฯ

ประการห้า แกนนำปฏิบัติงานได้รับการยอมรับจากหน่วยงานในพื้นที่ ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นทีมสหวิชาชีพที่มีการประสานงานกัน ในการปฏิบัติงานเรื่อง การช่วยเหลือและคุ้มครองผู้หญิง เด็ก และบุคคลในครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความรุนแรง

ประการหก ชุมชนนาร่อง มี “ศูนย์ประสานการให้ความช่วยเหลือผู้หญิงและเด็กชุมชนชอยพระเจดีย์” ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงดำเนินโครงการพัฒนาเครือข่ายชุมชน กทม. เลิกเหล่า : ยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก เป็นศูนย์ให้ความช่วยเหลือผู้หญิงและเด็กที่ถูกกระทำความรุนแรง โดยมีทีมแกนนำชุมชนเป็นแกนนำปฏิบัติงานของศูนย์ฯ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นบุคคลผ่านพ้นผู้เคยประสบปัญหาความรุนแรงมาก่อน

จากทุนพัฒนาการของการทำงานเพื่อให้ความช่วยเหลือ ป้องกัน และเฝ้าระวังปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กและความรุนแรงในครอบครัว ทำให้การเข้าร่วมโครงการนั้น สามารถต่อยอดจากการปฏิบัติงานเดิมที่มีอยู่ได้ ทั้งยังเป็นการหนุนเสริมกลไกการปฏิบัติงานให้กับทีมปฏิบัติงานของชุมชนพระเจดีย์ในประเด็นของ “การปฏิบัติงานเชิงสหวิชาชีพ” มีความชัดเจนและเป็นระบบมากขึ้น

ชุมชนที่มีฐานประสบการณ์ “ชุมชนเครือข่ายป้องกันภัยแอลกอฮอล์” :
ชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย และ ชุมชนวัดสวัสดิ์วารีสีมาราม เขตดุสิต
กรุงเทพมหานคร

ทั้ง 2 ชุมชน เป็นชุมชนที่มีฐานงานขับเคลื่อนป้องกันภัยแอลกอฮอล์ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร แต่ยังไม่ฐานคิดในเรื่องการทำงานยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก ฉะนั้น จุดเริ่มต้นงานถือมีความสำคัญ ในการเสริมสร้างระบบคิดงานยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก พัฒนาและยกระดับทักษะการให้ความช่วยเหลือ และคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวอย่างต่อเนื่อง หมายรวมถึงการขับเคลื่อนกลไกเชิงนโยบายที่สนับสนุนให้เกิดระบบงานคุ้มครองทางสังคมระดับเขต ซึ่งพัฒนาการเริ่มต้น “แนวคิดยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก” เป็นช่วงยุคทำงานเชิงความคิดกับแกนนำชุมชนให้ตระหนักถึงสถานการณ์ความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กที่เชื่อมโยงกับระบบโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่มีความเสมอภาคทางเพศ ควบคู่ไปกับการสำรวจสถานการณ์ความรุนแรง และการพัฒนาการปฏิบัติงานให้การช่วยเหลือ คุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว ยุคต่อมา เป็นช่วงยุคการจัดทำ “ศูนย์คุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว” เป็นยุคพัฒนาระบบการให้ความช่วยเหลือ และการให้การคุ้มครองผู้หญิงและเด็กที่ถูกกระทำความรุนแรงทุกรูปแบบ ซึ่งเป็นยุคที่ชุมชนรุกปฏิบัติการทำงานคุ้มครองทางสังคมอย่างเป็นรูปธรรม มีความ

แวดล้อมต่อปรากฏการณ์ความรุนแรงในชุมชนที่เกิดขึ้น และสร้างมาตรการในการให้ความช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง เกิดระบบงานบำบัด-ฟื้นฟู ป้องกัน-ระวัง ส่งเสริม-พัฒนางานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวโดยชุมชน ขณะเดียวกันก็มีการปฏิบัติงานร่วมกับทีมสหวิชาชีพในการดำเนินการให้ความช่วยเหลือในรูปแบบเฉพาะกิจ จากนั้น งานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว มีการยกระดับเข้าสู่ยุค “การขยายชุมชนคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว” และ “พัฒนาการปฏิบัติงานแบบทีมสหวิชาชีพ” ในการทำงานคุ้มครองทางสังคมโดยมีการเชื่อมประสานกันมากยิ่งขึ้น ตลอดจนขับเคลื่อนเชิงนโยบายในการผลักดันให้เกิด “คณะกรรมการแก้ไขปัญหาความรุนแรงระดับเขต”

การสร้างและพัฒนาระบบการคุ้มครองทางสังคมโดยชุมชน กรณีชุมชนเมือง

การสร้างและพัฒนาระบบคุ้มครองทางสังคมโดยชุมชน กรณีชุมชนเมือง มีบทเรียนการพัฒนาซึ่งเป็นแนวทางสำคัญ ได้แก่ บทเรียนที่ว่าด้วยเรื่อง “การพัฒนาและยกระดับแกนนำคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว” และ บทเรียนที่ว่าด้วยเรื่อง “ระบบการทำงานคุ้มครองทางสังคม 3 พัฒนา 2 ระบบ คุ้มครอง” กล่าวคือ

บทเรียนที่ว่าด้วยเรื่อง “การพัฒนาและยกระดับแกนนำคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว”

แกนนำชุมชนถูกพัฒนาศักยภาพในการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว ต่อเนื่อง โดยเน้น “การเรียนรู้ คู่ปฏิบัติ” กล่าวคือ

(1) การพัฒนาแกนนำชุมชนนำร่องและผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมของสหวิชาชีพในพื้นที่ มีหลักคิดสำคัญของการพัฒนาแกนนำชุมชนนำร่องและสหวิชาชีพในพื้นที่ ได้แก่

(1.1) การพัฒนาศักยภาพแกนนำชุมชนนำร่องและวิชาชีพในพื้นที่ เพื่อเพิ่มศักยภาพการปฏิบัติงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว ควรมีกระบวนการสร้างความตระหนักรู้ ปรับวิธีคิดและทัศนคติในการทำงานกับมนุษย์ เน้นแนวคิด “คุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” “ความเสมอภาคทางสังคม” “เรื่องครอบครัวมิใช่เรื่องส่วนตัว แต่เป็นเรื่องส่วนรวม”

(1.2) การพัฒนาศักยภาพแกนนำชุมชนนำร่องและวิชาชีพในพื้นที่ เพื่อเพิ่มศักยภาพการปฏิบัติงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว ควรเน้นการพัฒนาความรู้ ปรับทัศนคติ เสริมทักษะ และสร้างพฤติกรรม เปลี่ยนวิถีชีวิตที่ไม่มีความรุนแรง

(1.3) การปฏิบัติงานแบบทีมสหวิชาชีพ ควรสร้างและผลักดันเป็นกลไกระดับพื้นที่ที่แกนนำชุมชน อาสาสมัคร ผู้นำชุมชนสามารถปฏิบัติงานร่วมกับทีมสหวิชาชีพอย่างเข้าใจ เข้าถึง และความสัมพันธ์แนบแน่นในการปฏิบัติงานร่วมกัน

(1.4) การปฏิบัติงานแบบทีมสหวิชาชีพเป็นกลไกและเครื่องมือสำหรับชุมชน ในการปกป้องคุ้มครองผู้หญิงเด็กได้จริง

หลักคิดดังกล่าว เป็นแนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานเชิงสหวิชาชีพให้เป็นกลไกและเครื่องมือหลักในระดับปฏิบัติการ ซึ่งทั้งผู้ปฏิบัติงานคุ้มครองสวัสดิภาพผู้หญิง เด็ก และบุคคล ในครอบครัวทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน หมายรวมถึงองค์กรวิชาชีพต่าง ๆ ต้องตระหนักรู้ เน้นการมีส่วนร่วม และสร้างระบบการปฏิบัติงานร่วมกัน

(2) แกนนำชุมชนนำร่องคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวได้รับการพัฒนาศักยภาพ 4 ด้าน
ได้แก่

(2.1) การสร้างความตระหนักรู้และปรับทัศนคติในการปฏิบัติงานเพื่อการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว ถือเป็นกระบวนการหล่อหลอมและพัฒนาให้แกนนำมีอุดมการณ์ในการปฏิบัติงาน เป็นการรื้อวิธีคิดที่มีต่อสถานการณ์ความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก หมายรวมถึงสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัว ที่มักมีทัศนคติเชิงอคติว่า “เรื่องครอบครัว เป็นเรื่องส่วนตัว” จึงต้องมีการปรับทัศนคติของแกนนำ ให้มีทัศนคติว่า “เรื่องครอบครัวเป็นเรื่องส่วนรวม” ตั้งแต่ มุมมองต่อสถานการณ์ความรุนแรง การวิเคราะห์ระดับความรุนแรงและภาวะวิกฤติของสถานการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่าง “ปกติ หรือ ผิดปกติ หรือ อยู่ภาวะวิกฤติ” เมื่อเกิดทัศนคติและความตระหนักรู้ถึงปัญหามีผลต่อการปฏิบัติงานและการให้ความช่วยเหลือ คุ้มครอง จากนั้นสร้างเสริมและพัฒนาวิธีคิดในการทำงานกับมนุษย์ เช่น การทำงานอย่างเห็นคุณค่าตนเองและผู้อื่น ทุกคนมีศักยภาพที่สามารถพัฒนาได้ ฯลฯ ซึ่งมูลนิธิหญิงชายก้าวไกล มีกระบวนการสร้างความตระหนักรู้และปรับทัศนคติ มีทบทวน สร้างเวทีการเรียนรู้ตนเอง ผู้อื่น ชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่อง

(2.2) การให้ความรู้และส่งเสริมให้เกิดการประยุกต์ใช้ความรู้ โดยเน้นการเรียนรู้คู่ปฏิบัติ ทำให้แกนนำชุมชนนำร่อง เกิดเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง มีพัฒนาการด้านทักษะ เทคนิคในการปฏิบัติงานที่ดี ซึ่งผลการติดตามพบว่า แกนนำมีการประยุกต์ความรู้ใช้การปฏิบัติงาน เช่น การประยุกต์ความรู้การทำแผนที่เดินดิน ในการเดินสำรวจครอบครัวที่เสี่ยงต่อการเกิดสถานการณ์ความรุนแรง เป็นต้น

(2.3) การพัฒนาทักษะและเทคนิคในการปฏิบัติงานเพื่อการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว ทำให้แกนนำชุมชนนำร่องมีเครื่องมือในการปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ ซึ่งทำให้

กระบวนการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวในระดับพื้นที่เกิดขึ้นจริง สามารถป้องกัน ฝ้าระวัง ลดระดับความรุนแรงและภาวะวิกฤติ และกระบวนการมีความต่อเนื่อง เข้าถึง รวดเร็ว และเท่าทัน โดยเฉพาะการให้แกนนำได้ใช้เครื่องมือที่ได้เรียนรู้มาปฏิบัติทำให้แกนนำชุมชนเกิด ทักษะในการปฏิบัติงานกับสถานการณ์ได้ดี

(2.4) การส่งเสริมและพัฒนาพฤติกรรมการใช้ชีวิต การพัฒนาศักยภาพแกนนำในประเด็น นี้เป็นตัวชี้วัดการเปลี่ยนแปลงเชิงทัศนคติที่มีผลต่อพฤติกรรมของแกนนำชุมชนนาร่อง กล่าวคือ การพัฒนาศักยภาพแกนนำตั้งแต่การปรับทัศนคติ การให้ความรู้ ส่งเสริมการปฏิบัติ และการ พัฒนาทักษะในการปฏิบัติงานให้กับแกนนำชุมชนนาร่อง ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้ชีวิต ของแกนนำเอง เช่น มีความสามารถในการจัดการอารมณ์และปัญหาที่ไม่นำไปสู่ความรุนแรง การสื่อสารในครอบครัวของตนเองดีขึ้น เป็นต้น

ดังนั้น บทเรียนรู้ถึงการพัฒนาแกนนำชุมชนนาร่องคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว ได้รับการพัฒนาศักยภาพ 4 ด้าน ทั้ง ทัศนคติ ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม มีความจำเป็นที่ต้อง เสริมสร้างให้เกิดขึ้น ทั้งนี้จะส่งผลให้แกนนำปฏิบัติงานมีศักยภาพในการทำงานเพื่อการคุ้มครอง สวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวได้อย่างแท้จริง

(3) การพัฒนาการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างแกนนำชุมชนนาร่องกับสหวิชาชีพ เพื่อให้เป็นกลไก การช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวได้นั้น มีการวางระบบปฏิบัติงานเพื่อการคุ้มครอง สวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวระหว่างแกนนำชุมชนนาร่องกับทีมสหวิชาชีพ ดังเห็นได้จากบทเรียนรู้จาก โครงการฯ

(3.1) การสร้างความตระหนักรู้เห็นความสำคัญ “การปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างแกนนำ ชุมชนนาร่องกับสหวิชาชีพในพื้นที่ ชุมชนควรจะเข้ามามีส่วนร่วมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคล ในครอบครัว” โดยเน้นการปฏิบัติงานร่วมกันในระดับพื้นที่ การดึงและประสานวิชาชีพสาขาต่าง ๆ เข้ามาสู่กระบวนการให้ความช่วยเหลือ และปฏิบัติงานอย่างมีส่วนร่วม และพบว่า แกนนำชุมชน นาร่อง และสหวิชาชีพมีการปฏิบัติงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการปฏิบัติงานร่วมกันทำให้ผู้ได้รับ ผลกระทบได้รับความช่วยเหลืออย่างเต็มที่ และสหวิชาชีพทำให้การปฏิบัติงานมีพลัง

(3.2) การสร้างทีมสหวิชาชีพ โดยทบทวนจากทุนทางสังคม เริ่มจาก “องค์กรเครือข่าย การทำงานร่วมกัน” เป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างทีมและประสานการปฏิบัติงานอย่างฉันทมิตร จากนั้นทำความเข้าใจและสร้างความตระหนักรู้ถึง การเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานเพื่อ คุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวขององค์กรดังกล่าวตามภารกิจขององค์กรนั้น ๆ เพิ่มความ เข้มขัน เรียนรู้วิธีคิด ทัศนคติ ความรู้ และพัฒนาระดับความสัมพันธ์การปฏิบัติงานเน้นการเรียนรู้ การปฏิบัติงานร่วมกัน

(3.3) การสร้างระบบการเชื่อมประสานการปฏิบัติงานร่วมกับทีมสหวิชาชีพ โดยการสร้างเวทีการปฏิบัติงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง โดยทีมปฏิบัติการสหวิชาชีพร่วมกับแกนนำชุมชน เช่น กำหนดให้มีการประชุมประจำเดือน พบปะกันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการสร้างพื้นที่พบปะกันอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอ ทันท่วงที ถือเป็นกลยุทธ์ในการปฏิบัติงานแบบทีมสหวิชาชีพ ซึ่งที่ผ่านมาทำให้ระบบดังกล่าวสามารถช่วยเหลือและคุ้มครองผู้ได้รับผลกระทบอย่างทันท่วงที และมีความรอบคอบในการดำเนินการให้ความช่วยเหลือมากขึ้น ตลอดจนทำให้วิชาชีพต่าง ๆ สามารถใช้ศักยภาพทางวิชาชีพได้อย่างเต็มที่

(3.4) การวางระบบการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างแกนนำชุมชนนำร่องกับสหวิชาชีพในพื้นที่ที่มีความเป็นทีมสูงและลักษณะความสัมพันธ์แบบแนวนราบ

ดังนั้น บทเรียนรู้จากการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างแกนนำชุมชนนำร่องกับสหวิชาชีพในพื้นที่ ทำให้เกิดกระบวนการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว และแกนนำชุมชนนำร่องมีสหวิชาชีพเป็นกลไกสำคัญที่เพิ่มประสิทธิภาพในการคุ้มครองสวัสดิภาพของบุคคลในครอบครัวได้จริง”

(4) กระบวนการพัฒนาการปฏิบัติงานของแกนนำชุมชนนำร่อง เป็นกิจกรรมคู่ขนานกับการส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติงานจริงของแกนนำชุมชนนำร่อง มูลนิธิหญิงชายก้าวไกล จึงให้ความสำคัญกับการสร้างและพัฒนาผู้ปฏิบัติงานและแกนนำระดับพื้นที่ ซึ่งสามารถสรุปบทเรียนกระบวนการพัฒนาได้ดังนี้

(4.1) **ปรับสร้างวิถีคิด** เป็นกระบวนการปรับวิถีคิดและทัศนคติของผู้ปฏิบัติงาน เพื่อสร้างกระบวนการทัศนในการทำงานกับมนุษย์ เน้น “แนวคิดคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” “ความเสมอภาคทางสังคม ; ความเสมอภาคทางเพศ” “บทบาทหญิงชาย” “เรื่องครอบครัวมิใช่เรื่องส่วนตัว แต่เป็นเรื่องส่วนรวม” ซึ่งกิจกรรมที่มูลนิธิหญิงชายก้าวไกลดำเนินการ เน้น “การปรับสร้างวิถีคิดภายใน” และ “การปรับสร้างวิถีในการปฏิบัติงาน” กล่าวคือ การปรับสร้างวิถีคิดภายในตน เป็นกระบวนการสร้างความตระหนักรู้ตัวเอง การเสริมสร้างพลังชีวิตให้เกิดขึ้นแก่ตนเอง เป็นขั้นตอนการประเมินตนเอง สู่ “การเห็นคุณค่าในตนเอง” “การตั้งคำถามเพื่อการเปลี่ยนแปลงตนเองหรือนำไปสู่แนวทางตอบสนองความต้องการโดยตนเอง” (อภิญญา เวชยชัย, 2555, น.62-67) ถือเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มูลนิธิฯ ดำเนินการกระตุ้นอย่างต่อเนื่อง โดยการเปิดพื้นที่ให้มีการเรียนรู้ตนเองผ่านกระบวนการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เช่น กิจกรรม “รู้เขา รู้เรา” ที่ให้แกนนำชุมชนนำร่องทบทวนเรื่องราวชีวิตของตนเอง ตั้งคำถามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งสถานการณ์บวกและลบในชีวิต ความกล้า-เผชิญหน้า ความสามารถในการจัดการให้ผ่านพ้น เป็นต้น ในขณะเดียวกัน มีกระบวนการ ปรับสร้างวิถีคิดในการปฏิบัติงานควบคู่ไปด้วย เป็นกระบวนการสร้างการตระหนักรู้แก่แกนนำในการเห็นคุณค่า ศักยภาพของผู้อื่น นำไปสู่การสร้าง

กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างแกนนำกับผู้ได้รับผลกระทบฯ ถึง การตระหนักรู้ปัญหาและ ศักยภาพของผู้ประสบปัญหาด้วยตัวเอง

(4.2) **เรียนรู้จากปฏิบัติงานจริง** ส่งเสริมให้แกนนำชุมชนนำร่องลงมือปฏิบัติจริง และ สร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการปฏิบัติงาน และติดตามผลการปฏิบัติงานเป็นระยะ เพื่อทบทวน วิเคราะห์ถึงการปฏิบัติงานของแต่ละชุมชน จากนั้น วางแผน และระบบการ ปฏิบัติงานเป็นระยะ ๆ เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพและบริบทการปฏิบัติงานจริง

(4.3) **พัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง** สร้างกระบวนการพัฒนาศักยภาพแกนนำชุมชน นำร่องและทีมสหวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง เน้นการพัฒนาทักษะ เครื่องมือ และศึกษาดูงานจาก บทเรียนรู้จริงของภาคีเครือข่ายทางสังคม รวมทั้งเปิดเวทีแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชนอยู่เป็นนิจ ทั้งนี้ การพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง ควบคู่ไปกับการปฏิบัติจริง ทำให้แกนนำชุมชนนำร่องและ ทีมสหวิชาชีพสามารถพัฒนากระบวนการการปฏิบัติงานร่วมกันและพัฒนาระบบการ ให้ความช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความรุนแรงได้ นอกจากนี้ ยังพบว่า มีพัฒนาการด้านการปฏิบัติการ เกิดทั้งทัศนคติ ทักษะ ความรู้ และพฤติกรรมในการปฏิบัติงาน

(4.4) **สร้างแรงเสริมการปฏิบัติงานแก่แกนนำชุมชนนำร่อง** ความเป็นทีม และระบบการ ปฏิบัติงาน ในการปฏิบัติงานของแกนนำชุมชนนำร่องมีการเสริมแรงบวก เพื่อเป็นการกระตุ้น การปฏิบัติงานและเสริมสร้างพลังให้แก่ผู้ปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง เห็นได้จากการสร้างเวทีพบปะ แลกเปลี่ยนการปฏิบัติงานและให้กำลังใจระหว่างชุมชนนำร่องและทีมสหวิชาชีพของแต่ละพื้นที่ เป็นระยะ

(4.5) **สร้าง ส่งเสริม และพัฒนาระบบการปฏิบัติงานของแกนนำ** เป็นกระตุ้นให้เกิดการ เรียนรู้การทำงานเป็นทีม มุลนิธิฯ ทำหน้าที่ กระตุ้นองค์กรวิชาชีพในพื้นที่ปฏิบัติงานร่วมกับชุมชน นำร่อง เป็นองค์กรกลางในการสร้างเวทีเชื่อมประสานระหว่างชุมชนกับองค์กรในพื้นที่ และสร้าง กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนกับทีมสหวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง

บทเรียนที่ว่าด้วยเรื่อง “ระบบการทำงานคุ้มครองทางสังคม 3 พัฒนา 2 ระบบคุ้มครอง”

ระบบการคุ้มครองทางสังคมโดยชุมชนเป็นฐาน : พัฒนาการการปฏิบัติงานของชุมชนนำร่อง แบบ “3 พัฒนา 2 ระบบคุ้มครอง” เพื่อการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว กล่าวคือ

“3 พัฒนาการ” ในที่นี้คือ (1) พัฒนาแกนนำด้านศักยภาพการปฏิบัติงาน (2) พัฒนาระบบการ คุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวโดยแกนนำชุมชนของศูนย์การเรียนรู้เพื่อการคุ้มครองสวัสดิภาพ บุคคลในครอบครัว และ (3) พัฒนากลไกการปฏิบัติงานร่วมกับทีมสหวิชาชีพในพื้นที่

“2 ระบบคุ้มครอง” ในที่นี้คือ ระบบการปฏิบัติงาน 2 ระบบการคุ้มครองทางสังคม ได้แก่ (1) ระบบการคุ้มครองโดยชุมชน และ (2) ระบบการคุ้มครองโดยกลไกทางสังคม

ทั้งนี้เป็นการยกระดับการปฏิบัติงานศูนย์การเรียนรู้เพื่อการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว ของชุมชนนาร่อง คือ การเกิดของ **งานคุ้มครองทางสังคมโดยชุมชนเป็นฐาน** เรียกได้ว่า เป็น “**ระบบการคุ้มครองทางสังคม (Social Protection) โดยชุมชน**” ให้เกิดขึ้นจริง ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

การหนุนเสริมพัฒนา 3 พัฒนาการเพื่อสร้างการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว

ชุมชนนาร่องมีการพัฒนา 3 พัฒนาการหลัก ได้แก่ (1) การพัฒนาศักยภาพแกนนำ (2) การพัฒนาระบบการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว และ (3) พัฒนากลไกและกลยุทธ การปฏิบัติงานของศูนย์การเรียนรู้เพื่อการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว โดยเฉพาะกลไก ทีมสหวิชาชีพ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ประการที่ (1) พัฒนาการของแกนนำด้านศักยภาพการปฏิบัติงาน แกนนำผู้ปฏิบัติงาน มีพัฒนาการ 3 เรื่องหลักสำคัญ ได้แก่

(1.1) พัฒนาการด้านวิคิด ทักษะที่เข้าใจอย่างลึกซึ้งในการปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว และมีการขยายแนวคิดการปฏิบัติสู่แกนนำ ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม ในกระบวนการของการให้ความช่วยเหลือคุ้มครอง ซึ่งมีผลต่อการปฏิบัติงานอย่างระมัดระวัง ละเอียดอ่อนต่อการให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับกระทบ นอกจากนี้ยังพบว่า วิคิด/ทัศนคติ เพื่อการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว กลายเป็นระบบคิดหนึ่งของชุมชน ที่มองว่า “เรื่องครอบครัวเป็นเรื่องส่วนรวม” หรือ มีการเข้ามาใช้บริการ ศูนย์คุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว ทั้งในพื้นที่ชุมชนและชุมชนใกล้เคียง

(1.2) พัฒนาการด้านการปฏิบัติงาน เกิดทักษะ มีเทคนิค และสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ที่ได้จากกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติในการสร้างและให้บริการการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวได้

ประการที่ (2) พัฒนาการของระบบการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว มีบริการและวางระบบให้ความช่วยเหลือ คุ้มครองแก่ผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัว ความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก หมายรวมถึงกลุ่มเป้าหมายที่เป็นบุคคลผู้กระทำในกรณีผู้ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่มีพฤติกรรมกระทำความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก โดยสามารถแบ่งเป็นระบบการให้บริการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว ได้แก่ (2.1) งานการฟื้นฟู เยียวยา (2.2) งานป้องกัน เฝ้าระวัง (2.3) งานการพัฒนา ส่งเสริม โดยศูนย์คุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว มีการดำเนินการที่มีทีมสหวิชาชีพเข้ามาเป็นทีมปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม

ประการที่ (3) พัฒนากลไกและกลยุทธ์ในการปฏิบัติงานที่ขับเคลื่อนระบบการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว โดยเฉพาะกลไกการปฏิบัติงานร่วมกับทีมสหวิชาชีพ การปฏิบัติงานของแกนนำชุมชนนำร่องภายใต้ศูนย์การเรียนรู้เพื่อการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว มีกลไกและกลยุทธ์ในการปฏิบัติงานที่ขับเคลื่อนระบบการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนนำร่อง กล่าวคือ

(3.1) กลไกการขยายเครือข่ายชุมชนเพื่อการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว โดยชุมชนนำร่องเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงพื้นที่ เช่น พื้นที่ชุมชน

(3.2) กลไกการปฏิบัติงานร่วมกับทีมอาสาสมัครของแต่ละหน่วยงานที่อยู่ระดับพื้นที่ชุมชน และให้อาสาสมัครของหน่วยงานไปประสานดำเนินการต่อ ทั้งนี้ส่งผลให้การปฏิบัติงานมีความชัดเจนในระดับพื้นที่ชุมชน สามารถขับเคลื่อนให้เกิดปรากฏการณ์กระแสยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กในพื้นที่ ฯลฯ

(3.3) การสร้างและผลิตอาสาสมัครกระจายในพื้นที่ เป็นเครือข่ายการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว ที่มีการพัฒนาอาสาสมัครในเขตพื้นที่ชุมชน เช่น อาสาสมัครสาธารณสุข (ออส.) โดยเน้นการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครให้สามารถปฏิบัติงานได้จริง

การวางกลไกและระบบ 2 ระบบการคุ้มครองทางสังคม ได้แก่

(1) ระบบการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวโดยชุมชน เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนทั้งในระดับของวิถีชีวิตต่อสถานการณ์ความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กที่มีความเข้าใจมากขึ้น มีพื้นที่ชุมชนรองรับสถานการณ์ และมีกระบวนการเยียวยา ช่วยเหลือคุ้มครอง หมายรวมถึงเฝ้าระวังสถานการณ์อย่างใกล้ชิด จนกลายเป็นกระแสในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง โดยชุมชนนำร่องสามารถพัฒนาระบบการช่วยเหลือคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว ซึ่งสามารถดำเนินกระบวนการได้ทันทีทั่วทั้งพื้นที่ ทัวถึง เป็นธรรม และสามารถสร้างระบบการเฝ้าระวังปัญหาได้ในขณะเดียวกัน

(2) ระบบการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวโดยกลไกทางสังคม กระบวนการของโครงการผลักดันและทำให้เกิดการขับเคลื่อนองค์ประกอบที่เกื้อหนุนการคุ้มครองทางสังคม ซึ่งกลไกที่ถูกขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดระบบการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวโดยกลไกทางสังคม แบ่งเป็น 3 กลไกหลัก ได้แก่

(2.1) กลไกวิชาชีพแต่ละองค์กร เข้ามามีบทบาทตามภารกิจและพัฒนาระบบการปฏิบัติงานแบบทีมสหวิชาชีพร่วมกับชุมชนนำร่องได้อย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งส่งผลต่อระบบการให้ความช่วยเหลือ คุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว

(2.2) กลไกทางกฎหมาย ได้แก่ พรบ.คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พรบ.คุ้มครองเด็ก พรบ.ควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ สามารถขับเคลื่อนให้เกิดการบังคับใช้ได้จริง

โดยการขับเคลื่อนของกลไกชุมชนนำร่องร่วมกับทีมสหวิชาชีพทำให้เกิดการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว

(2.3) กลไกเชิงนโยบาย ในที่นี้คือ การขับเคลื่อนให้เกิดคณะกรรมการปฏิบัติงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว ในรูป “คณะกรรมการแก้ไขปัญหาความรุนแรงระดับเขต” เพื่อสนับสนุนปฏิบัติการ การเชื่อมประสานงานในการให้ความช่วยเหลือและงานคุ้มครองทางสังคม

ตาราง

แสดงสรุปการพัฒนารูปแบบการทำงานของชุมชนนำร่องร่วมกับทีมสหวิชาชีพในการคุ้มครองสวัสดิภาพของบุคคลในครอบครัว

ชุมชนนำร่อง	ด้านทัศนคติ ความรู้ และทักษะ ของแกนนำปฏิบัติงาน	ความพร้อมศูนย์การเรียนรู้ชุมชนยุคดิจิทัล และเด็ก	ด้านการปฏิบัติงานกับสหวิชาชีพ
ชุมชนซอยพระเจดีย์ เขตปทุมวัน กทม. : เป็นชุมชนเมือง ชุมชนผู้มีความหลากหลาย ไม่มีความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ : แกนนำชุมชน เป็นเครือข่ายชุมชน กทม. เล็ก เหล่า ยุติธรรม รุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก : ปฏิบัติงานเพื่อให้ความช่วยเหลือผู้หญิงและเด็ก ในปี พ.ศ.2551	- แกนนำปฏิบัติตามระดับชุมชน ซึ่งแกนนำหลัก เป็นบุคคลที่พัฒนามาจากบุคคลผ่านพื้นที่ผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ และแกนนำมีประสบการณ์การปฏิบัติงาน - แกนนำตระหนักรู้ปัญหาอย่างเข้าใจ และเข้าใจแนวคิดในการปฏิบัติงาน - แกนนำมีทักษะ เทคนิคในการปฏิบัติงานเพื่อให้ความช่วยเหลือผู้หญิงและเด็กได้โดยตรง - แกนนำเก่า มีการถ่ายทอดการปฏิบัติงานให้แกนนำใหม่ - แกนนำมีทักษะและเทคนิคการปฏิบัติงานกับสาขาวิชาชีพต่าง ๆ ในระดับพื้นที่ และเป็นเครือข่ายร่วมกับทีมปฏิบัติงานระดับพื้นที่ ตลอดจนมีทักษะการปฏิบัติงานเคลื่อนไหวเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว	- มีศูนย์ประสานการให้ความช่วยเหลือผู้หญิงและเด็ก ชุมชนซอยพระเจดีย์ - มีระบบการให้ความช่วยเหลือผู้หญิงและเด็ก เบื้องต้น - เป็นศูนย์ประสานการช่วยเหลือ ส่งต่อ และติดตามผู้หญิงและเด็ก บุคคลในครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความรุนแรง *** สามารถยกระดับการเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนยุคความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก ดังนี้ (1) มีการปฏิบัติงานเป็นรูปธรรม (2) มีบทเรียนรู้จากการปฏิบัติงานเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว (3) มีบทเรียนปฏิบัติงานแบบทีมสหวิชาชีพที่มีระดับสัมพันธภาพที่ดี และได้รับการยอมรับจากองค์กรเครือข่ายในพื้นที่ให้ร่วมเป็นทีมปฏิบัติงานระดับพื้นที่/ชุมชน	- มีเครือข่ายการปฏิบัติงานที่ทำงานแบบทีมสหวิชาชีพ ซึ่งมีการปฏิบัติงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง - แกนนำชุมชน ร่วมกับทีมสหวิชาชีพ มีการประชุมเพื่อวิเคราะห์และประเมินผู้ประสบปัญหา ร่วมกัน มีการประสานงาน ส่งต่อ และติดตามผลการให้ความช่วยเหลือผู้หญิงและเด็ก * ทีมปฏิบัติงานแกนนำ เป็นส่วนหนึ่งของทีมสหวิชาชีพในระดับพื้นที่ ที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการให้ความช่วยเหลือผู้ให้บริการขององค์กรนั้น ๆ

ชุมชนนำร่อง	ด้านทัศนคติ ความรู้ และทักษะ ของแกนนำปฏิบัติงาน	ความพร้อมศูนย์การเรียนรู้ชุมชนยุคความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก	ด้านการปฏิบัติงานกับสหวิชาชีพ
ชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กทม. : ชุมชนแออัดในเมือง : ชุมชนใหม่ที่เริ่มต้นเข้ามาปฏิบัติงานเพื่อให้การช่วยเหลือและคุ้มครองผู้หญิง เด็ก และบุคคลในครอบครัวที่ตกอยู่ในสถานการณ์ความรุนแรง	- จุดแข็ง : เปิดใจเรียนรู้ ยอมรับ เปลี่ยนแปลง วิกฤตปฏิบัติ สื่อสารต่อเนื่อง สร้างระบบดำเนินการ (1) แกนนำปฏิบัติงาน เป็นผู้นำชุมชน และมีประสบการณ์การทำงานพัฒนาชุมชน มีจิตอาสาและพร้อมเรียนรู้ (2) แกนนำเปิดรับและปรับตัวทัศนคติในการปฏิบัติงานอย่างเข้าใจในประเด็นปัญหา (3) มีกระบวนการเรียนรู้ และมีพื้นที่พบปะระหว่างแกนนำผู้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง (4) ทำงานรุกเข้าให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลได้อย่างรวดเร็ว	- กำลังจัดตั้งเป็นศูนย์คุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว จุดเด่น (1) มีทีมปฏิบัติงาน ที่มีความเป็นทีมสูง ทีมเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ (1.1) ทีมปฏิบัติงานโดยตรง (1.2) ทีมสอดส่องฝ่ายระวัง (2) มีการวางระบบการปฏิบัติงานร่วมกันทั้งภายใน/ภายนอกทีม (3) มีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ทั้งกิจกรรมเชิงรุกเชิงรับ (4) มีภาคีเครือข่าย ซึ่งเป็นทุนเดิม ที่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมปฏิบัติงานแบบสหวิชาชีพ และมีการปฏิบัติงานร่วมกัน *** สามารถพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนยุคความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก ทั้งนี้ (1) มีบทเรียนเกี่ยวกับระบบการปฏิบัติงานของทีมงานปฏิบัติงานชุมชนที่มีความเป็นทีมสูงและมีรูปแบบการทำงานร่วมกันแบบวนราบ (2) มีบทเรียนเชิงกลยุทธ์ในการรุก ดึงวิชาชีพต่าง ๆ เข้ามาเป็นทีมสหวิชาชีพเพื่อการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว (3) มีบทเรียนรู้เกี่ยวกับบทบาทของแกนนำชุมชนกับการทำงานเชิงความติดกับทีมสหวิชาชีพ (4) มีบทเรียนการสร้างความเป็นทีมในการปฏิบัติงานเชิงสหวิชาชีพ	- ทีมสหวิชาชีพมีความตระหนักรู้ และเข้าใจบทบาทของการปฏิบัติงานร่วม ซึ่งจุดเด่นพบ (1) ทีมปฏิบัติงานมีการทำความเข้าใจในการปฏิบัติงานร่วมกัน (2) กลยุทธ์สำคัญคือ แกนนำดึงวิชาชีพเข้ามาร่วมปฏิบัติงานอย่างไม่มีกำแพงทางความรู้สึก - มีการวางระบบการทำงานที่สหวิชาชีพเพื่อให้มีการติดต่อประสานการปฏิบัติงานกันอย่างต่อเนื่อง (1) มี Line Group เพื่อการประสานงาน 24 ชั่วโมง ซึ่งถือเป็นกระดุนระบบการปฏิบัติงานของทีมสหวิชาชีพได้เป็นอย่างดี (2) มีการพบปะ เพื่อนัดประชุมทีมสหวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง (3) มีการปฏิบัติงานร่วมกันเพื่อการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว

ชุมชนบํารุง	ต้นกศณคิ ความรู้ และทักษะ ของแกน นำปฏิบัติงาน	ความพร้อมศูนย์การเรียนรู้ชุมชนยุดิควา รูปแรงต่อผู้หญิงและเด็ก	ด้านการปฏิบัติงานกับสหวิชาชีพ
ชุมชนวัดสวลีศิวาริสิมา ราม เขตตลิต กทม. : ชุมชนเมือง : ยังไม่เคยปฏิบัติงาน ช่วยเหลือผู้หญิงและเด็ก แบบลึกและรุก	- จุดเด่น : แกนนำอาสา ยอมปรับเปลี่ยน เรียนรู้ปฏิบัติ มีลักษณะสำคัญ (1) มีจิตอาสา เปิดโลกทัศน์เพื่อเรียนรู้ (2) มีความตระหนัก และเข้าใจในสถานการณ์ปัญหาต่อ ผู้หญิงและเด็กที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรง และนำมา ปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของตนเอง (3) มีประสบการณ์ทำงานหลากหลาย (4) มีอาสาสมัคร เป็นทุนและเป็นทีมปฏิบัติงาน เช่น อสส. คณะกรรมการชุมชน ฯลฯ	- กำลังจัดตั้งศูนย์คุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว ลักษณะเด่น (1) ทีมปฏิบัติงานของชุมชนนําร่อง เป็นอาสาสมัครชุมชน และสามารถแก้ไขปัญหาของชุมชนเป็นอาสาสมัครได้ (2) แกนนำทำงานเชิงรุก ทั้งการปฏิบัติงานเพื่อคุ้มครอง สวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว และการรุกรและองค์กรพื้นที่ เข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน (3) ประสานปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างแกนนำชุมชนกับ ภาคิเครือข่ายและวิชาชีพในระดับพื้นที่ เพื่อเข้ามามีส่วนร่วม ในการปฏิบัติงาน *** สามารถพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนยุดิควา รุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก ทั้งนี้ (1) มีบทเรียนเกี่ยวกับทีมปฏิบัติงาน ; การค้นหาแกนนำ แกนนำเปิดใจเรียนรู้และการปรับตัว (2) มีบทเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติงานเป็นทีมและการ ทำงานเครือข่าย	- วิชาชีพที่ร่วมทีมปฏิบัติงานเป็นองค์กรเครือข่าย ที่ปฏิบัติงานร่วมกันเป็นทุนเดิม - มีเครือข่ายองค์กรในพื้นที่ ที่เป็นวิชาชีพ และ สามารถประสานการทำงานร่วมกันได้ - มีการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างเครือข่ายการ ปฏิบัติงานและพร้อมจะพัฒนาการปฏิบัติงานแบบ ทีมสหวิชาชีพ

การสร้างพื้นที่คุ้มครองทางสังคมโดยชุมชน

: กรณีชุมชนแรงงานอุตสาหกรรม

การสร้างพื้นที่คุ้มครองทางสังคมของชุมชนแรงงานอุตสาหกรรม เป็นบทเรียนจากการขับเคลื่อนงานของเครือข่ายชุมชนแรงงานลด ละ เลิกเหล้า : ยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก ในงานของมูลนิธิหญิงชายก้าวไกลมีชุมชนแรงงานที่ชุมชนนำร่อง ดังเช่น พื้นที่เครือข่ายชุมชนคนไทยเกรียง พื้นที่เครือข่ายกลุ่มสหภาพแรงงานอ้อมน้อย-อ้อมใหญ่ พื้นที่เครือข่ายสหภาพแรงงานกิจการสิ่งทอ (อุตสาหกรรมมาทไทย) เป็นต้น ที่เข้าร่วมในโครงการลด ละ เลิกเหล้า : ยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก ตั้งแต่ พ.ศ.2547 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งคู่มือเล่มนี้จะหยิบยกบทเรียนของพื้นที่เครือข่ายชุมชนคนไทยเกรียง มาสะท้อนการสร้างพื้นที่คุ้มครองทางสังคมโดยชุมชนของชุมชนแรงงานเขตอุตสาหกรรม

พื้นที่เครือข่ายชุมชนไทยเกรียง นำโดยแกนนำสหภาพแรงงานคนไทยเกรียง ที่เน้นรับเรื่องราวร้องทุกข์ เรียกร้อง พิทักษ์สิทธิแรงงานเป็นงานหลัก เช่น การถูกเลิกจ้าง ไล่ออก ไม่ได้รับค่าชดเชย เป็นต้น พอกล่าวถึง ปัญหาด้านสังคมอื่น ๆ เกี่ยวกับการดำรงวิถีชีวิตของคนงาน โดยเฉพาะปัญหาครอบครัว ยังมองด้วยทัศนคติที่ “ไม่ใช่เรื่องและไม่ใช่งานของเรา” รู้สึกว่า “เรื่องครอบครัวเป็นเรื่องส่วนตัว ที่ต้องแก้ไขเอง” (อรุณี ศรีโต, วันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2551) แต่เมื่อได้เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการลด ละ เลิกเหล้า : ยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก ทำให้เกิดการทบทวนถึง **ความเป็นอยู่นอกโรงงาน หรือ คุณภาพชีวิต** และมีการกล่าวถึง “ครอบครัวเป็นสุข ครอบครัวอบอุ่นได้อย่างไร? แล้วมีปัญหาอะไรในพื้นที่ที่แอลกอฮอล์เป็นสาเหตุ?” เป็นโจทย์คำถาม ที่ทำให้เกิดการคิดทบทวน วิเคราะห์สถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับแรงงาน (อรุณี ศรีโต, ผู้ประสานงานโครงการฯ) การทำงานลด ละ เลิกเหล้า : ยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กจึงเริ่มขึ้น การทำงานของพื้นที่เครือข่ายแห่งนี้ ที่สำคัญคือ “การใช้ครอบครัวเป็นฐานการปฏิบัติงานลด ละ เลิกเหล้า : ยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก” จนเกิดบุคคลต้นแบบเลิกเหล้า ครอบครัวต้นแบบที่เป็นแกนนำหลักในการแสวงหาและขยายผลการดำเนินกิจกรรมในพื้นที่ กระบวนการขับเคลื่อนงานคุ้มครองทางสังคมจึงเกิดขึ้น พัฒนา ขยายผล และยกระดับปฏิบัติให้กลายเป็นบรรทัดฐานทางสังคมใหม่ ในฐานะ “ชุมชนเครือข่ายเลิกเหล้า : ยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก” ฉะนั้น การพัฒนาชุมชนแรงงานอุตสาหกรรมจาก “การคุ้มครองแรงงาน” ยกระดับเป็น “งานคุ้มครองทางสังคม” ที่ทำงานเกี่ยวกับงานช่วยเหลือคุ้มครองผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความรุนแรงทุกรูปแบบ ได้แก่ ผู้ได้รับผลกระทบจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ผู้ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัว และความรุนแรงทางเพศ ควบคู่กับการพัฒนาและส่งเสริมสวัสดิการสังคมสำหรับกลุ่มแรงงาน ซึ่งถือเป็นการปรับเปลี่ยนและการขับเคลื่อนรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงานในอีกรูปแบบหนึ่ง อันนำไปสู่การเกิดพื้นที่คุ้มครองทางสังคมให้กระจายการปฏิบัติงานในเครือข่ายชุมชนแรงงานลด ละ เลิกเหล้า : ยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก

นิยาม “งานคุ้มครองทางสังคมในครอบครัว ของชุมชนแรงงานอุตสาหกรรม

“ชุมชนแรงงานอุตสาหกรรม” เป็นชุมชนที่เกิดจากการรวมตัวกันของแรงงานในเขตพื้นที่อุตสาหกรรม ซึ่งมักมีวิถีการดำเนินชีวิตแบบชุมชนเมือง ทั้งนี้แรงงานจะมีการรวมตัวกันในรูปของกลุ่มแรงงาน หรือ บางพื้นที่รวมตัวกันในรูปของสหภาพแรงงาน ซึ่งกรณีศึกษาชุมชนไทยเกรียง เริ่มจากการรวมกันของกลุ่มแรงงานในรูปของสหภาพแรงงาน ที่มีกิจกรรมแรงงานเพื่อเสริมสร้างพิทักษ์สิทธิแรงงาน การจัดการศึกษาของกลุ่มแรงงาน การมีกิจกรรมเคลื่อนไหวด้านแรงงาน ตลอดจนช่วง 10 ปีที่ผ่านมา หลังการถูกเลิกจ้าง การพัฒนาชุมชนแรงงานเขตอุตสาหกรรมดังกล่าว มีการปรับเปลี่ยน “การพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงาน” โดยมีลักษณะงานของการพัฒนาผ่านโครงการลด ละ เลิกเหล้า ยา ติความรุนแรง ต่อผู้หญิงและเด็ก ที่มีการดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ.2547 และขับเคลื่อนเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ในการปฏิบัติงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวของชุมชนแรงงานอุตสาหกรรมกรณีศึกษาชุมชนไทยเกรียง มีคำสำคัญที่สะท้อนถึงตัวชี้วัดหลักและปัจจัยที่ทำให้เกิดพื้นที่คุ้มครองทางสังคม ดังตาราง

ตาราง

แสดงคำสำคัญในการสร้างพื้นที่คุ้มครองทางสังคมโดยชุมชน กรณีชุมชนแรงงานอุตสาหกรรม

ที่	คำสำคัญ	นิยาม	บริบทชีวิต
1	แกนนำต้นแบบ : เป็นทีมปฏิบัติการ คุ้มครองทางสังคม	-ผู้นำการเปลี่ยนแปลงซึ่งถือเป็นต้นแบบสำคัญ เป็นส่วนหนึ่งในการถ่ายทอดประสบการณ์ เพื่อเป็นแบบอย่างแก่ผู้ประสบปัญหาคนอื่น ได้เล็งเห็นผลกระทบนำไปสู่การเชิญชวนผู้ประสบปัญหาให้กล้าที่จะเข้าสู่ระบบการช่วยเหลือของชุมชนต่อไป -เป็นแกนนำสมาคมส่งเสริมสิทธิชุมชนเพื่อการพัฒนา แกนนำชุมชน (กลุ่มบุคคล ละ เลิกเครื่องดัดแปลงแอลกอฮอล์) เป็นกลไกการสร้างทีมปฏิบัติการ	(1) แกนนำสหภาพแรงงาน ที่ปรับเปลี่ยนบทบาทเป็นแกนนำยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก (2) แกนนำลัด ละ เลิกเหล้า ยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก ซึ่งเป็นทั้งแกนนำผู้ชายเลิกเหล้า และ แกนนำผู้หญิงผ่านพ้น
2	สิทธิและสวัสดิการของผู้ใช้ แรงงาน	-สิ่งสำคัญขึ้นพื้นฐานที่แรงงานพึงได้รับ รวมถึงเป็นการพิทักษ์สิทธิของแรงงานให้ได้รับผลประโยชน์อย่างเสมอภาค ไม่ว่าจะเป็น สิทธิในการได้รับค่าจ้างขั้นต่ำ สวัสดิการด้านสุขภาพและสิทธิด้านอื่นๆ ภายใต้กฎหมายที่กำหนดไว้เป็นลายลักษณ์อักษร -ทั้งนี้ขยายและยกระดับงานด้านคุณภาพชีวิต ที่เกี่ยวข้องกับ “งานช่วยเหลือคุ้มครองผู้ประสบปัญหาความรุนแรงในทุกรูปแบบ” ได้แก่ ผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การต้มเครื่องดัดแปลงแอลกอฮอล์ ผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัว และผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงทางเพศ	(1) สิทธิแรงงาน (2) งานช่วยเหลือ และ คุ้มครองผู้ประสบปัญหาอันเนื่องจากการต้มเครื่องดัดแปลงแอลกอฮอล์ ผู้ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัว หมายรวมถึงผู้ประสบปัญหาความรุนแรงทางเพศ โดยนัยยะคือ งานช่วยเหลือและคุ้มครองผู้ประสบปัญหาความรุนแรงทุกรูปแบบ (3) งานด้านคุณภาพชีวิตและสวัสดิการสังคม ในที่นี้คือ เสริมสร้างวิถีชีวิต การเข้าถึงสิทธิสวัสดิการ งานพัฒนาอาชีพและการมีรายได้ ฯลฯ
3	สมาคมส่งเสริมสิทธิชุมชน เพื่อการพัฒนา ในที่นี้คือ “ศูนย์ปฏิบัติการ คุ้มครองทางสังคม” : ศูนย์ที่ จัดตั้งขึ้น เป็นการบริหารงาน มิติประเด็นแรงงานนำไปสู่ คุณภาพชีวิตแรงงาน	-องค์กรหรือกลุ่มที่เป็นศูนย์รวมของคณะทำงานเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพและยกระดับคุณภาพชีวิตแรงงานชุมชนไทยเกรียง เพื่อป้องกันแก้ไขพื้นที่ปัญหาเครื่องดัดแปลงแอลกอฮอล์ ยาเสพติด การใช้ความรุนแรง ต่อเด็กสตรีและครอบครัว	(1) มีแกนนำปฏิบัติงานคุ้มครองทางสังคม (2) มีรูปแบบการให้บริการงานยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก งานช่วยเหลือและงานคุ้มครองผู้ประสบปัญหาความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ (3) มีระบบการบริหารจัดการงานทั้งภายในศูนย์ ฯ และ การเชื่อมประสานภาคีเครือข่าย เพื่อสนับสนุนการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ

ที่	คำสำคัญ	นิยาม	บริบทชีวิต
4	รูปแบบในการทำงานด้าน การช่วยเหลือในชุมชนไทย เกรียง ในที่นี้คือ “ระบบการให้ความช่วยเหลือ” : เชื่อมโยงฐานสหภาพ แรงงาน (ผู้นำแรงงาน) สู่การทำงานกับผู้ชุมนุม : รูปแบบการให้ความช่วยเหลือเน้นงานบำบัดฟื้นฟู ส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน-เฝ้าระวัง โดยทีมปฏิบัติการ	-ระบบในการทำงานของกลุ่มองค์กรที่มีการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาในชุมชน โดยรูปแบบการทำงานจะมีหลากหลายตามความเหมาะสมของลักษณะปัญหานั้น ๆ ซึ่งการทำงานจะอยู่บนฐานการทำงานแบบทีมเป็นหลัก	(1) งานบำบัด-ฟื้นฟู : มุ่งเน้นการดูแล เยียวยาผู้ประสบปัญหาจากสถานการณ์ความรุนแรง โดยทีมแกนนำอาสาสมัครของกลุ่มแรงงานที่เข้ามามีส่วนร่วมในงานยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก (2) งานป้องกัน-เฝ้าระวัง : มุ่งเน้นงานป้องกัน เฝ้าระวังปัญหาที่มีเกิดการกระทำความรุนแรงซ้ำ (3) งานพิทักษ์สิทธิ์-คุ้มครอง : มุ่งเน้นการเสริมสร้าง และรื้อให้กลุ่มแรงงานที่ถูกสิทธิรอนในสถานการณ์ได้รับการช่วยเหลือ คุ้มครอง และผลักดันให้เข้าถึงสิทธิต่าง ๆ ที่พึงได้รับ (4) งานส่งเสริม-พัฒนา : มุ่งเน้นงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานในพื้นที่ชุมชนแรงงานสัมพันธ์ของชุมชนไทยเกรียง ที่มีมิติการเสริมสร้างงานด้านสวัสดิการสังคมมากยิ่งขึ้น
5	เครือข่ายปฏิบัติงานคุ้มครอง ทางสังคม ในที่นี้คือ เครือข่าย สนับสนุนในการทำงาน	-ระบบการทำงานที่มีปฏิสัมพันธ์เชื่อมโยงช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ระหว่างองค์กรหลักและองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีการให้การช่วยเหลือไม่ว่าจะเป็น การให้คำปรึกษา การให้ทุน และการมีส่วนร่วม ซึ่งเครือข่ายสำคัญที่สนับสนุนชุมชนไทยเกรียงก็คือ มูลนิธิหญิงชายก้าวไกล สำนักงานกองทุนสนับสนุนสร้างเสริมสุขภาพ อสม. กรรมการชุมชนเป็นหลัก อีกทั้งยังได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนอย่างทั่วถึง -การเชื่อมประสานกับทีมสหวิชาชีพ จะเชื่อมกับกลไกสหวิชาชีพเฉพาะกิจ	(1) เครือข่ายชุมชนแรงงาน (2) เครือข่ายงานด้านยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก (3) เครือข่ายงานด้านสิทธิแรงงาน (4) เครือข่ายสหวิชาชีพ
6	ระบบการพัฒนาและยกระดับ ศักยภาพแกนนำ	-แกนนำปฏิบัติการ ได้รับการพัฒนาและยกระดับศักยภาพการในการปฏิบัติงานคุ้มครองทางสังคม ทั้งในมิติวิธีคิด ทักษะ ความรู้ที่จะประยุกต์ใช้ และการเสริมสร้างให้เกิดพฤติกรรมกรรมการคุ้มครองทางสังคมอย่างมีส่วนร่วม	(1) พัฒนาและยกระดับแรงงาน มีการทำงานชัดเจน ผ่านการจัดการศึกษา แรงงาน (2) พัฒนาและยกระดับผู้ใช้แรงงานเป็นทุนเดิมในการคุ้มครองทางสังคม (3) ใช้ฐานแรงงาน (สิทธิแรงงาน) เชื่อมโยงกับฐานชุมชน (คุณภาพชีวิตและสวัสดิการสังคม)

การสร้างและพัฒนาระบบการคุ้มครองทางสังคม โดยชุมชน กรณีชุมชนแรงงานอุตสาหกรรม

บทเรียนของการขับเคลื่อนงานลด ละ เลิกเหล้า : ยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก ของชุมชนไทยเกรียง 15 ปีที่ผ่านมา สะท้อนการปฏิบัติงานในการพัฒนาและสร้างพื้นที่คุ้มครองทางสังคมโดยชุมชนที่มีเป้าหมายเพื่อยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กภายใต้การมีพื้นที่ชีวิตที่ปลอดภัย โดยมีรูปแบบการพัฒนาและสร้างพื้นที่คุ้มครองทางสังคมโดยชุมชนแรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งมีประเด็นหลักสำคัญที่จะต้องขับเคลื่อนให้เกิดขึ้น ดังต่อไปนี้

(1) **แกนนำต้นแบบ** เป็นทีมปฏิบัติการคุ้มครองทางสังคม หรือ แกนนำชุมชนเลิกเหล้า : ยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก ซึ่งเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงซึ่งถือเป็นต้นแบบสำคัญ ในการเป็นส่วนหนึ่งในการถ่ายทอดประสบการณ์ เพื่อเป็นแบบอย่างแก่ผู้ประสบปัญหาคนอื่น ได้เล็งเห็นผลกระทบ นำไปสู่การเชิญชวนผู้ประสบปัญหาให้กล้าที่จะเข้าสู่ระบบการช่วยเหลือของชุมชนต่อไป หมายรวมถึงแกนนำสมาคมส่งเสริมสิทธิชุมชนเพื่อการพัฒนา แกนนำชุมชน (กลุ่มบุคคลลด ละ เลิกเครื่องดื่มแอลกอฮอล์) เป็นกลไกการสร้างทีมปฏิบัติการ

แกนนำเหล่านี้ เป็นขบวนการสำคัญในการขยายเชิงระบบคิดการไม่นิยมการดื่ม โดยการใช้ตนเองเป็นเครื่องมือ ใช้ประสบการณ์เป็นกลไก และใช้การลงเยี่ยมให้กำลังใจเป็นขบวนการ กลายเป็นกระแสสำคัญที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในพื้นที่เครือข่ายชุมชนคนไทยเกรียง ในพื้นที่แบ่งเป็น 3 ลักษณะแกนนำ ได้แก่ แกนนำสหภาพแรงงาน แกนนำผู้ขายเลิกเหล้า แกนนำผู้หญิงผ่านพ้น เป็นทีมปฏิบัติงาน ซึ่งคุณลักษณะสำคัญของแกนนำในการขับเคลื่อนงานสร้างพื้นที่คุ้มครองทางสังคม ได้แก่

(1.1) **แกนนำมีศักยภาพ : ฐานจากบทบาทของผู้นำแรงงาน / แกนนำสหภาพแรงงาน** พื้นที่เครือข่ายชุมชนคนไทยเกรียง จ.สมุทรปราการ มีผู้นำเครือข่ายที่มีศักยภาพ มีความสามัคคี และมีภาวะความเป็นผู้นำสูง ซึ่งฐานภาวะผู้นำที่มีความเข้มแข็งนั้นมีอิทธิพลต่อสมาชิกกลุ่มแรงงาน และสามารถดึงผู้ประสบปัญหาเข้าร่วมกิจกรรมได้ กิจกรรมจึงเริ่มจากการพูดคุยทำความเข้าใจในกลุ่มผู้นำสหภาพ จากนั้นจึงเริ่มต้นทำงานจากคนใกล้ชิดหรือรู้จักกับแกนนำสหภาพ รุกเข้าถึงกลุ่มผู้ขายที่ต้องการลด ละ เลิกเหล้า และผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความรุนแรง

(1.2) **แกนนำมีฐานประสบการณ์ตรงจากสถานการณ์ความรุนแรง** เกี่ยวกับผู้ได้รับกระทบจากสถานการณ์ความรุนแรง หรือ เป็นผู้กระทำในฐานะผู้มีประสบการณ์การดื่มที่กระทำ ความรุนแรง ซึ่งแกนนำกลุ่มนี้จะถูกพัฒนามาจากกลุ่มผู้ขายที่ลด ละ เลิกการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ แกนนำผู้หญิงผ่านพ้น โดยกลยุทธ์ในเข้าหานักดื่ม เน้นการสืบเสาะ ดูท่าที วางตัวบุคคล และเข้าถึงบุคคลลด ละ เลิก การทำงานที่ผ่านมาหลังจากที่มีแกนนำผู้ขายเลิกเหล้า

หรือคนต้นแบบทำให้เกิดการขยายผลเข้าถึงกลุ่มนักดื่มมากขึ้น โดยการค้นหาคนที่ดื่มที่จะขยายผลต่อ แก่นนำต้นแบบมิได้หยุดนิ่งมีการทำงานต่อเนื่องไปยังกลุ่มเพื่อน หรือคนใกล้ชิด

(1.3) แกนนำมีฐานกระบวนการทำงานการเคลื่อนไหวทางสังคม ด้วยรูปแบบกิจกรรมของงานสหภาพแรงงาน มีงานเสริมสร้างการเรียนรู้ด้านสิทธิแรงงาน การรวมตัว การจัดการศึกษา แก่แรงงาน และงานพิทักษ์สิทธิ/คุ้มครองสวัสดิภาพแรงงานเป็นฐานมาอย่างต่อเนื่อง ฉะนั้น ด้วยฐานประสบการณ์ดังกล่าว การต่อยอดประเด็นงานลด ละ เลิกเหล้า : ยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก สู่งานคุ้มครองทางสังคม จึงสามารถขับเคลื่อนงานได้ โดยมีประเด็นที่ต้องสร้างความตระหนักรู้และปรับสร้างวิธีคิดเกี่ยวกับ “การลด ละ เลิกเหล้า : ยุติความรุนแรงต่อผู้หญิง” ทำให้สามารถขับเคลื่อนงานและขยายพื้นที่คุ้มครองทางสังคมต่อไปได้

ฉะนั้น บริบทชีวิตการพัฒนา ได้แก่

บริบทชีวิตที่ 1 แก่นนำสหภาพแรงงาน ที่ปรับเปลี่ยนบทบาทเป็นแกนนำยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก

บริบทชีวิตที่ 2 แก่นนำลด ละ เลิกเหล้า ยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก ซึ่งจะมีทั้งแก่นนำผู้ชายเลิกเหล้า และ แก่นนำผู้หญิงผ่านพ้น

(2) สิทธิและสวัสดิการของผู้ใช้แรงงาน ถือเป็นภารกิจสำคัญแกนนำปฏิบัติการของชุมชนแรงงานที่ดำเนินการเคลื่อนไหวทางสังคมมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เป็นสิ่งสำคัญขั้นพื้นฐานที่แรงงานพึงได้รับ รวมถึงเป็นการพิทักษ์สิทธิของแรงงานให้ได้รับผลประโยชน์อย่างเสมอภาค ไม่ว่าจะเป็น สิทธิในการได้รับค่าจ้างขั้นต่ำ สวัสดิการด้านสุขภาพและสิทธิด้านอื่น ๆ ภายใต้กฎหมายที่ได้กำหนดไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ตลอดจนการขยายและยกระดับงานด้านคุณภาพชีวิต ที่เกี่ยวข้องกับ “งานช่วยเหลือ คุ้มครองผู้ประสบปัญหาความรุนแรงในทุกรูปแบบ” ได้แก่ ผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัว และผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงทางเพศ

บริบทชีวิตการพัฒนา ได้แก่

บริบทชีวิตที่ 1 สิทธิแรงงาน เป็นงานหลักสำคัญของชุมชนแรงงานที่จะต้องสร้างพื้นที่ในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิแรงงาน โดยเป็นไปเพื่อการปกป้อง และการเข้าถึงสิทธิสวัสดิการต่าง ๆ ที่แรงงานพึงได้รับ โดยการรวมตัวของกลุ่มแรงงาน ถือเป็นพื้นที่แห่งพลังในการขับเคลื่อนและผลักดันการมีคุณภาพชีวิตที่ดี

บริบทชีวิตที่ 2 งานช่วยเหลือ และ ค้ำครองผู้ประสบปัญหาอันเนื่องจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ผู้ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัว หมายถึงผู้ประสบปัญหาความรุนแรงทางเพศ โดยนัยยะคือ งานช่วยเหลือและค้ำครองผู้ประสบปัญหาความรุนแรงทุกรูปแบบ

บริบทชีวิตที่ 3 งานด้านคุณภาพชีวิตและสวัสดิการสังคม ในที่นี้คือ การขับเคลื่อนงานด้านแรงงาน ได้ผนวกเอางานพัฒนาคุณภาพชีวิตและงานสวัสดิการสังคมโดยมุ่งพัฒนาวิถีชีวิตของแรงงานที่มากกว่าเรื่องของ “สิทธิแรงงาน” เท่านั้น ยังหมายถึง สิทธิในการมีวิถีชีวิตที่ปลอดภัย ได้รับการค้ำครองทางสังคม นั่นคือ “การสร้างสังคมยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก”

(3) สมาคมส่งเสริมสิทธิชุมชนเพื่อการพัฒนา ในที่นี้ ถือเป็น “ศูนย์ปฏิบัติการค้ำครองทางสังคม” ที่บูรณาการมิติประเด็นแรงงาน คุณภาพชีวิตแรงงาน กับประเด็นงานยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก โดยมีทุนทางสังคมที่มีศักยภาพทั้งแกนนำคนต้นแบบ ครอบครัวต้นแบบ ความสามารถในการทำงานเชิงการขยายผล ความสามารถในการดำเนินกิจกรรมเชิงรุกลึก และภาวะความสามารถในการบริหารจัดการ รวมถึงอัตลักษณ์ของการดำเนินกระบวนการในพื้นที่ที่เน้นการใช้ครอบครัวเป็นฐาน ซึ่งถือเป็นกระบวนการที่สำคัญ โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่

(3.1) มีทีมงานเป็นรูปธรรม ทั้งแกนนำผู้ชายเล็กเหล่า แกนนำผู้หญิงผ่านพื้น ครอบครัวต้นแบบ แกนนำสหภาพแรงงาน โดยมีการพัฒนาศักยภาพของแกนนำและกระจายบทบาทภาระหน้าที่ในการทำงานให้กับแกนนำ

(3.2) มีการทบทวน วิเคราะห์สถานการณ์ และวางแนวทางการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนากลยุทธ์ โดยจะทบทวน วิเคราะห์สถานการณ์ทั้งในภาพกว้างของกระบวนการ และการทำงานเชิงลึก เพื่อให้เกิดแนวทางในการทำงานที่สามารถตอบสนองต่อกระบวนการทำงานในพื้นที่ได้อย่างสอดคล้อง

(3.3) มีกระบวนการทำงานทั้งในเชิงลึกและกว้างด้วยแกนนำที่มีความเข้มแข็ง เช่น ในกรณีคนที่กลับไปดื่มอีกไม่ควรปล่อย แต่จะมีวิธีการทำงานเชิงลึกมากขึ้น โดยเพิ่มบทบาทการให้คำปรึกษา การประสานงาน การขยายผลการทำงานกับสหวิชาชีพ หรือการทำงานเชิงกว้างที่มีการสร้างและขยายพื้นที่ปฏิบัติการ ปรบยุทธศาสตร์การทำงานเพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย เช่น การทำงานร่วมกับชุมชนมากขึ้น เป็นต้น

(3.4) มีความสามารถในการบริหารจัดการ โดยมีการถ่ายทอดและเรียนรู้การบริหารจัดการร่วมกันให้รอบด้านมากขึ้น ทั้งในเรื่องของคน งาน เงิน พื้นที่การทำงาน และเป้าหมายการทำงาน ทั้งนี้เนื่องจากการทำงานที่ผ่านมาทำให้เกิดแกนนำเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานมากขึ้น ขยายเครือข่ายการทำงานทั้งในส่วนเครือข่ายรัฐและเครือข่ายที่เป็นพื้นที่ชุมชน ดังนั้น การถ่ายทอด การเรียนรู้ การปรับและวางบทบาทหน้าที่ การบริหารจัดการจึงมีความสำคัญที่ต้อง

เปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมให้กว้างขวางขึ้น เพื่อรองรับการทำงานทั้งในกระบวนการเชิงรุกและ
กว้างขวางขึ้น

ฉะนั้น สมาคมส่งเสริมสิทธิชุมชนเพื่อการพัฒนา จึงถือเป็นองค์กรหรือกลุ่มที่เป็นศูนย์รวม
ของคณะทำงานเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพและยกระดับคุณภาพชีวิตแรงงานชุมชนไทยเกรียง เพื่อป้องกัน
แก้ไขฟื้นฟูปัญหา สุรา ยาเสพติด การใช้ความรุนแรง ต่อเด็กสตรีและครอบครัว ที่ได้พัฒนาการปฏิบัติงาน
ของสหภาพแรงงานขึ้นไปอีก โดยมีมุ่งหมายให้สมาชิกแรงงานทั้งหลายสามารถพึ่งตนเองได้

บริบทชีวิตการพัฒนา ได้แก่

บริบทชีวิตที่ 1 มีแกนนำปฏิบัติงานคุ้มครองทางสังคม ซึ่งเป็นภารกิจที่แกนนำปฏิบัติการของศูนย์ฯ
จะต้องดำเนินการ ร่วมกับงานด้านการพัฒนาแรงงาน

บริบทชีวิตที่ 2 มีรูปแบบการให้บริการงานยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก งานช่วยเหลือและงาน
คุ้มครองผู้ประสบปัญหาความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งเป็นการพัฒนาระบบการให้บริการของศูนย์ฯ ที่
ครอบคลุมถึงการมีคุณภาพชีวิต การมีพื้นที่ชีวิตที่ปลอดภัย

บริบทชีวิตที่ 3 มีระบบการบริหารจัดการงานทั้งภายในศูนย์ ฯ และ การเชื่อมประสานภาคี
เครือข่าย เพื่อสนับสนุนการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ

(4) **รูปแบบปฏิบัติการช่วยเหลือของชุมชนไทยเกรียง** ในที่นี้คือ “ระบบการให้ความช่วยเหลือ”
ซึ่งเชื่อมโยงกับสหภาพแรงงาน (ผู้นำแรงงาน) สู่การทำงานกับผู้นำชุมชน ที่มีรูปแบบการให้ความช่วยเหลือ
เน้นงานบำบัด ฟื้นฟู ส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน-เฝ้าระวัง โดยทีมปฏิบัติการ ทั้งนี้พบบทเรียนการปฏิบัติงานที่
สำคัญของชุมชนไทยเกรียง ได้แก่

(4.1) **การสร้างและพัฒนาแนวทางการปฏิบัติงานจากฐานครอบครัว** การดำเนิน
กิจกรรม/โครงการในพื้นที่ของทีมปฏิบัติงานภายใต้บริบทของพื้นที่ วิถีชีวิตโรงงานที่ไม่แน่นอน
และกลุ่มเป้าหมายที่ควบคุมสถานการณ์ได้ค่อนข้างยาก แต่ก็สามารถสร้างกิจกรรมที่เหมาะสมกับ
บริบทของวิถีชีวิตได้ โดยการใช้ครอบครัวเป็นฐานในการปรับพฤติกรรมการดื่ม เช่น **การจัด
กิจกรรมค่ายครอบครัว** ซึ่งต่อมาเป็นกลายเป็นกระบวนการสำคัญในการจัดกิจกรรมแต่ละพื้นที่
เครือข่าย ผลจากการจัดกิจกรรมที่ผ่านมาทำให้เกิดครอบครัวต้นแบบ ผู้ชายต้นแบบ เข้ามาเป็น
แกนนำในการทำงานร่วมกัน แม้ว่ามีกรณีที่บุคคลเป้าหมายบางท่านกลับไปดื่มอีก ด้วยข้อจำกัด
ของภาวะการเป็นโรคพิษสุราเรื้อรัง และสภาพครอบครัวที่มีภาวะบอบช้ำ อันเป็นเหตุสำคัญของ
การไม่สามารถลด ละ เลิกได้ แต่ทีมปฏิบัติงานในพื้นที่ก็พยายามค้นหาแนวทางในการแก้ไขสภาพ
ที่เกิดขึ้นอย่างเข้าใจ โดยมีการติดตามผล เยี่ยมบ้าน และให้กำลังใจ

แนวทางการปฏิบัติงานที่เน้นครอบครัวเป็นฐาน นอกจากการจัดกิจกรรมค่ายครอบครัว ยังเน้นการทำงานทั้งครอบครัวต่อเนื่องหลังจากทำกิจกรรมค่ายครอบครัว โดยมีหลักแนวคิดสำคัญ คือ **ครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญในการให้กำลังใจ** กล่าวคือ ผู้ที่ลด ละ เลิก มีภาวะเสี่ยงในการกลับไปดื่มได้เสมอ จึงจำเป็นต้องได้รับกำลังใจและความเข้าใจจากครอบครัวโดยเฉพาะสมาชิกในครอบครัว เพราะฉะนั้น การทำกลุ่มสนับสนุนหรือการทำเวทีแลกเปลี่ยนพูดคุยจึงมีการดึงสมาชิกในครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมสำคัญในการเสริมสร้างพลังใจ ซึ่งถือเป็นการทำงานกับทั้งครอบครัว เป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้แกนนำลด ละ เลิกเหล้าของเครือข่ายสามารถเลิกเหล้าได้เด็ดขาด

(4.2) **การขับเคลื่อนขยายต่อยอดโดยแกนนำผู้ชายเลิกเหล้า ครอบครัวต้นแบบ** ซึ่งเป็นทีมปฏิบัติงานของศูนย์ประสานการช่วยเหลือผู้หญิงและเด็กชุมชนคนไทยเกรียง เป็นกลุ่มแกนหลักในการขยายผลต่อไปยังกลุ่มเป้าหมายนักดื่มทั้งหลาย เป็นขบวนการสำคัญที่ดึง และทำงานกับกลุ่มเป้าหมายนั้น ๆ กระบวนการขยายผลดังกล่าวเกิดขึ้นจากการประกบติดของทีมปฏิบัติงานและดึงบุคคลต้นแบบ ครอบครัว รวมถึงผู้ที่กำลังลด ละ เลิกเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน โดยเฉพาะ **“การเรียนรู้และเกิดภาวะจิตอาสา”** กระบวนการขยายผลต่อเนื่องจึงเกิดขึ้น โดยมีกลยุทธ์หลักในการทำงาน คือ “ประสบการณ์แลกเปลี่ยนประสบการณ์” โดยมีแกนนำต้นแบบและครอบครัวต้นแบบ เข้าร่วมเป็นแกนนำ ใช้ตนเองเป็นเครื่องมือ ใช้ประสบการณ์เป็นกลไก และใช้การลงเยี่ยมให้กำลังใจเป็นขบวนการ

(4.3) **การทำงานเชิงลึกเน้นการประกบติด ต่อเนื่อง ไม่ทอดทิ้ง : ถือกำลังใจเป็นสิ่งสำคัญ** การขับเคลื่อนขยายต่อยอดโดยแกนนำผู้ชายเลิกเหล้า ครอบครัวต้นแบบ โดยใช้ประสบการณ์ของอดีตนักดื่มทั้งหลายเป็นเครื่องมือและกลไกในการเข้าถึงระบบคิดของผู้ที่กำลังอยู่ในช่วงลด ละ เลิก ซึ่งถือเป็นกลยุทธ์เพื่อเปิดพื้นที่ทางความคิด ปรับวิธีคิด และมีแนวทางในการปรับประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันที่เห็นเป็นรูปธรรม แต่กระบวนการทำงานหนึ่งที่สำคัญ คือ **การลงเยี่ยมให้กำลังใจ** ซึ่งถือเป็นขบวนการยุทธวิธี **“การลงเยี่ยมต้องต่อเนื่อง เยี่ยมเพื่อให้กำลังใจ ต้องลงเยี่ยมเมื่อเขาและเราพร้อม”** โดยแกนนำต้นแบบ เป็นบุคคลหลักของทีมในการพูดคุยเพราะมีประสบการณ์ตรง การเยี่ยมเยียนต่อมากลายเป็น **“วัฒนธรรมการไปมาหาสู่”** คือ มีการเยี่ยมเยียนกันระหว่างแกนนำกับผู้ต้องการลด ละ เลิก (อรุณี ศรีโต, ผู้ประสานงานโครงการฯ) เกิดจากการลงเยี่ยมพูดคุยเป็นประจำ จากช่วงแรกที่ทีมปฏิบัติเป็นผู้ลงเยี่ยม เมื่อเกิดภาวะของความ เป็นเพื่อน ฝ่ายทางกรณีผู้ที่ต้องการลด ละ เลิก ต่าง ๆ ก็เดินเข้ามาพูดคุยที่ศูนย์ฯ ด้วยตนเอง ทำให้ศูนย์ฯ กลายเป็นพื้นที่หนึ่งของการพบปะแลกเปลี่ยนพูดคุย

ในการนี้ ระบบปฏิบัติการในการให้บริการของกลุ่มแกนนำ มีศูนย์ฯ ให้การช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาในชุมชน โดยรูปแบบการทำงานจะมีความแตกต่างหลากหลายตามความเหมาะสมของลักษณะปัญหานั้น ๆ ซึ่งการทำงานจะอยู่บนฐานการทำงานแบบทีมเป็นหลัก

บริบทชีวิตการพัฒนา ได้แก่

บริบทชีวิตที่ 1 งานบำบัด-ฟื้นฟู มุ่งเน้นการดูแล เยียวยาผู้ประสบปัญหาจากสถานการณ์ความรุนแรง โดยทีมแกนนำอาสาสมัครของกลุ่มแรงงานที่เข้ามามีส่วนร่วมในงานยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก

บริบทชีวิตที่ 2 งานป้องกัน-เฝ้าระวัง มุ่งเน้นงานป้องกัน เฝ้าระวังปัญหาทำให้เกิดการกระทำซ้ำความรุนแรง

บริบทชีวิตที่ 3 งานพิทักษ์สิทธิ-คุ้มครอง มุ่งเน้นการเสริมสร้าง และรื้อให้กลุ่มแรงงานที่ถูกกลืนรอนในสถานการณ์ได้รับการช่วยเหลือ คุ้มครอง และผลักดันให้เข้าถึงสิทธิต่าง ๆ ที่พึงได้รับ

บริบทชีวิตที่ 4 งานส่งเสริม-พัฒนา มุ่งเน้นงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานในพื้นที่ชุมชนแรงงานสัมพันธ์ของชุมชนไทยเกรียง ที่มีมิติการเสริมสร้างงานด้านสวัสดิการสังคมมากยิ่งขึ้น

(5) เครือข่ายปฏิบัติงานคุ้มครองทางสังคม เป็นเครือข่ายที่สนับสนุนการปฏิบัติงานคุ้มครองทางสังคม โดยเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อให้การช่วยเหลือ คุ้มครองผู้ประสบปัญหาความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งมีระบบปฏิบัติการที่มีปฏิสัมพันธ์เชื่อมโยงช่วยเหลือซึ่งกันระหว่างองค์กรหลักและองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีการให้การช่วยเหลือ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของความเป็นนักวิชาชีพ การให้คำปรึกษา เสริมสร้างกิจกรรมทางสังคม การสนับสนุนทุนงบประมาณ ตลอดจนเข้ามามีส่วนร่วมกับชุมชนเครือข่ายในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งเครือข่ายสำคัญที่สนับสนุนชุมชนไทยเกรียงก็คือ มูลนิธิหญิงชายก้าวไกล สำนักงานกองทุนสนับสนุนสร้างเสริมสุขภาพ อาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐานระดับหมู่บ้าน (อสม.) กรรมการชุมชนเป็นหลัก อีกทั้งยังได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนอย่างทั่วถึง ทั้งนี้การเชื่อมประสานกับทีมสหวิชาชีพ มักจะเป็นการเชื่อมเฉพาะกิจ

บริบทชีวิตการพัฒนา ได้แก่

บริบทชีวิตที่ 1 เครือข่ายชุมชนแรงงาน เป็นภาคีเครือข่ายชุมชนแรงงานในเขตอุตสาหกรรมต่าง ๆ ซึ่งมีการประสานการปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อการขับเคลื่อนงานและการแลกเปลี่ยนการทำงานที่เป็นไปเพื่อการพัฒนาแรงงาน

บริบทชีวิตที่ 2 เครือข่ายงานด้านยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก เป็นภาคีเครือข่ายที่ทำงาน เกี่ยวข้องกับการยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก ได้แก่ เครือข่ายชุมชนลด ละ เลิกเหล้า : ยุติความรุนแรง ต่อผู้หญิงและเด็ก เครือข่ายชุมชนคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว ฯลฯ

บริบทชีวิตที่ 3 เครือข่ายงานด้านสิทธิแรงงาน เป็นภาคีเครือข่ายที่เข้ามามีส่วนสนับสนุนงาน ด้านสิทธิแรงงาน เพื่อให้การช่วยเหลือและคุ้มครองแรงงานที่มีภาวะเสี่ยงต่อการถูกเอารัดเอาเปรียบ ในรูปแบบต่าง ๆ

บริบทชีวิตที่ 4 เครือข่ายสหวิชาชีพ เป็นภาคีเครือข่ายที่เป็นนักวิชาชีพที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ ทาง ซึ่งความเชี่ยวชาญดังกล่าวนำมาประยุกต์ใช้ในการให้ความช่วยเหลือ และ คุ้มครองผู้ประสบปัญหา

(6) ระบบการพัฒนาและยกระดับศักยภาพแกนนำ เป็นการพัฒนาและยกระดับศักยภาพแกนนำ ปฏิบัติการให้ตระหนักรู้ มีระบบคิด มีทักษะ ความรู้ที่จะประยุกต์ใช้ และการเสริมสร้างให้เกิดพฤติกรรม การคุ้มครองทางสังคมอย่างมีส่วนร่วม

โดยมีบริบทชีวิต ดังนี้

บริบทชีวิตที่ 1 พัฒนาและยกระดับแรงงาน ให้มีศักยภาพในการปฏิบัติงานคุ้มครองทางสังคม ควบคู่ไปกับการพัฒนาประเด็นแรงงานร่วมด้วย

บริบทชีวิตที่ 2 พัฒนาและยกระดับใช้แรงงานเป็นทุนเดิมในการคุ้มครองทางสังคม เป็นการยกระดับงานของกลุ่มแรงงานที่มีอยู่โดยการบูรณาการงานคุ้มครองทางสังคม เพื่อการยุติความรุนแรงต่อ ผู้หญิงและเด็ก เป็นส่วนหนึ่งสำคัญในงานพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงาน

บริบทชีวิตที่ 3 ใช้ฐานแรงงาน (สิทธิแรงงาน) เชื่อมโยงกับฐานชุมชน (คุณภาพชีวิตและสวัสดิการ สังคม) เป็นการขับเคลื่อนงานของกลุ่มแรงงาน โดยการรูกปฏิบัติการใช้ชุมชนเป็นฐาน หรือขยายงานลง ในพื้นที่ชุมชนเครือข่าย

ตาราง

แสดงสรุปลักษณะการสร้างพื้นที่ปลอดภัยทางสังคมโดยชุมชนบท ชุมชนเมือง ชุมชนแรงงานอุตสาหกรรม

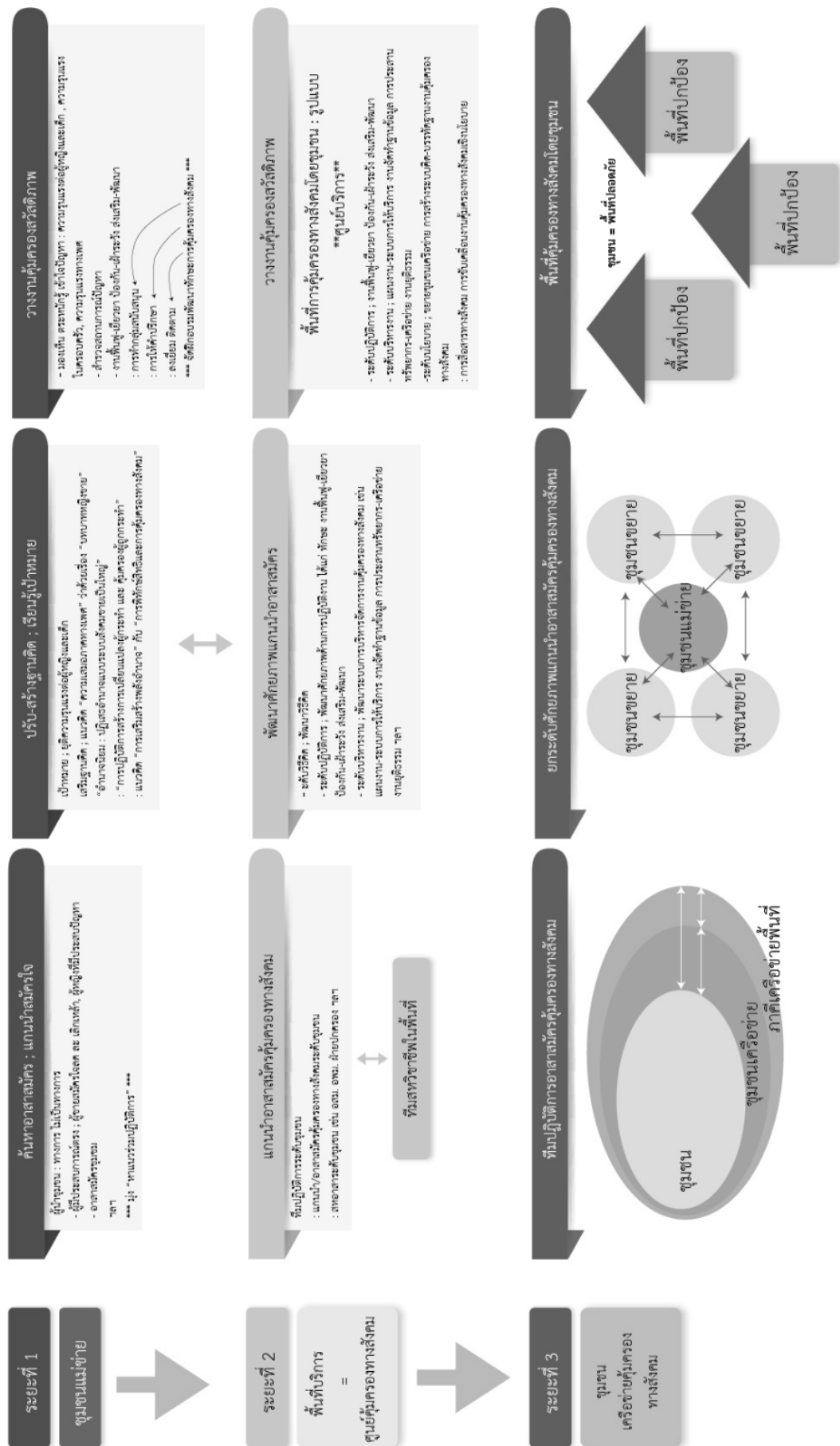
ที่	ประเด็นร่วม	ชุมชนชนบท	ชุมชนเมือง	ชุมชนแรงงานอุตสาหกรรม
1	ทีมปฏิบัติการคุ้มครองทางสังคม	ผู้ช่วยเหลือผู้หญิงผ่านพ้น ยกระดับพัฒนา เป็นทีมปฏิบัติการ	ผู้นำชุมชนเป็นฐาน ในการสร้างทีมปฏิบัติการ	แกนนำสมาคมส่งเสริมสิทธิชุมชนเพื่อการพัฒนา แกนนำชุมชน (กลุ่มบุคคลลด ละ เลิกเครื่องดื่มแอลกอฮอล์) เป็นกลไกการสร้างทีมปฏิบัติการ
2	ศูนย์ปฏิบัติการคุ้มครองทางสังคม	ศูนย์พัฒนาจากชุมชนเป็นฐานในการบูรณาการ ประเด็นการพัฒนาผู้ประสบปัญหาเชื่อมโยงกับมิติต่าง ๆ	ศูนย์ที่จัดตั้งขึ้น เน้นการช่วยเหลือเป็นหลักสำคัญ	ศูนย์ที่จัดตั้งขึ้น เป็นการบูรณาการมิติประเด็นแรงงานนำไปสู่คุณภาพชีวิตแรงงาน
3	ระบบการให้ความช่วยเหลือ	ขยายแกนนำ อาสาสมัคร แบบแนวราบ โดยมีการเชื่อมโยงกับผู้นำชุมชน อาสาสมัคร และสหวิชาชีพในพื้นที่	เชื่อมโยงระหว่างผู้นำชุมชนกับผู้นำชุมชน (ระหว่างชุมชน) ไปยังกลไกรัฐ (ทีมสหวิชาชีพกับภาคีเครือข่าย)	เชื่อมโยงฐานสหภาพแรงงาน (ผู้นำแรงงาน) สู่การทำงานกับผู้นำชุมชน
		รูปแบบการให้ความช่วยเหลือเน้นงานบำบัดฟื้นฟู ส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน-เฝ้าระวัง โดยทีมปฏิบัติการ (ข้อ1.)	รูปแบบการให้ความช่วยเหลือเน้นงานบำบัดฟื้นฟู ส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน-เฝ้าระวัง โดยทีมปฏิบัติการ (ข้อ1.)	รูปแบบการให้ความช่วยเหลือเน้นงานบำบัดฟื้นฟู ส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน-เฝ้าระวัง โดยทีมปฏิบัติการ (ข้อ1.)

ที่	ประเด็นร่วม	ชุมชนชนบท	ชุมชนเมือง	ชุมชนแรงงานอุตสาหกรรม
4	ระบบการพัฒนาและยกระดับศักยภาพแกนนำ AA-S-K-B	- พัฒนาและยกระดับจากการทำงานจริง - พัฒนาและยกระดับเน้นการแลกเปลี่ยนระหว่างทีมปฏิบัติการชุมชนร่วมกับทีมสหวิชาชีพ - พัฒนาระดับจากการทำงานในรูปแบบคณะกรรมการระดับเป็นนโยบายพื้นที่ - พัฒนาระดับเป็นองค์กรปฏิบัติงานพื้นที่	- พัฒนาและยกระดับผ่านการปฏิบัติงานจริง - พัฒนาและยกระดับผ่านการทำงานจากการเป็นเครือข่ายทีมปฏิบัติการร่วมกับทีมสหวิชาชีพ - พัฒนาและยกระดับผ่านบทบาทผู้นำชุมชนร่วมกับทีมปฏิบัติงานของชุมชนเครือข่าย (จากการทำงานร่วมกันแบบเฉพาะกิจสู่การทำงานคุ้มครองทางสังคมที่เป็นงานหลัก)	- พัฒนาและยกระดับแรงงาน มีการทำงานชัดเจน ผ่านการจัดการศึกษาแรงงาน - พัฒนาและยกระดับใช้แรงงานเป็นทุนเดิมในการคุ้มครองทางสังคม - ใช้ฐานแรงงาน (สิทธิแรงงาน) เชื่อมโยงกับฐานชุมชน (คุณภาพชีวิตและสวัสดิการสังคม)
5	ทีมสหวิชาชีพ	- การใช้ทีมสหวิชาชีพ 2 ระดับ ได้แก่ ระดับทีมพื้นที่และระดับทีมจังหวัด - แต่งตั้งคณะทำงาน ทีมสหวิชาชีพระดับพื้นที่และระดับจังหวัด	- คณะทำงานระดับพื้นที่ - ทีมสหวิชาชีพระดับพื้นที่	สหภาพแรงงานจะเชื่อมกับกลไกสหวิชาชีพเฉพาะกิจ

สรุป แนวทางการสร้างพื้นที่คุ้มครอง ทางสังคมโดยชุมชน

จากบทเรียนของชุมชนนาร่องทั้ง 3 ลักษณะ ได้แก่ ชุมชนชนบทนาร่อง ชุมชนเมืองนาร่อง และชุมชนแรงงานอุตสาหกรรมนาร่อง พบแนวทางการสร้างพื้นที่คุ้มครองทางสังคมโดยชุมชน แบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ระยะก่อร่าง ระยะที่ 2 ระยะพัฒนาระบบบริการคุ้มครองโดยชุมชน และระยะที่ 3 การเสริมสร้างเครือข่ายคุ้มครองทางสังคม ดังผังภาพ

ผังภาพ แสดงแนวทางการสร้างพื้นที่คุ้มครองทางสังคมโดยชุมชน

ตัวชี้วัดการสร้างพื้นที่ปลอดภัย

ทางสังคมโดยชุมชน

จากบทเรียนของชุมชนนาร่องโดยมูลนิธิหญิงชายก้าวไกล พบว่าการสร้างพื้นที่ปลอดภัยทางสังคม โดยชุมชน แบ่งออกเป็น 2 ระดับพื้นที่สำคัญ ที่ต้องพัฒนาให้เกิดขึ้น ได้แก่

ระดับที่ 1 “พื้นที่ปกป้อง-คุ้มครอง (Safe Zone)” ในที่นี้คือ พื้นที่ที่มีการปฏิบัติงานให้ *ความช่วยเหลือ ปกป้อง และคุ้มครอง* ผู้ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก ทุกรูปแบบในระดับชุมชน โดยมีรูปแบบการปฏิบัติงานทั้งในระดับการบำบัด-ฟื้นฟู ป้องกัน-เฝ้าระวัง และส่งเสริม-พัฒนา ซึ่งในระดับชุมชนจะต้องมี Safe Zone เพื่อรองรับผู้ประสบปัญหาหรือผู้เปราะบาง ทางสังคมให้ได้รับการช่วยเหลือในภาวะวิกฤติและพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างต่อเนื่อง

ระดับที่ 2 “พื้นที่ปลอดภัย (Comfort Zone)” ในที่นี้คือ พื้นที่ชุมชนที่มีบริบทแวดล้อม ที่เสริมสร้างชุมชนยุคความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก เป็นพื้นที่สร้างสรรค์ที่สร้างสุขให้สมาชิกชุมชน อยู่ร่วมกันด้วยบรรทัดฐานชีวิตที่ไร้ความรุนแรง โดยมีกิจกรรมรองรับสำคัญ ได้แก่ งานปกป้องคุ้มครอง ผู้ประสบปัญหาและผู้เสี่ยงต่อการเกิดปัญหาความรุนแรง งานป้องกัน-เฝ้าระวัง และงานส่งเสริมพัฒนา

โดยมีกรอบตัวชี้วัดงานคุ้มครองทางสังคมในการสร้างพื้นที่ปลอดภัยทางสังคม 3 ระบบงาน ดังนี้

1. งานบำบัด-ฟื้นฟู ในที่นี้คือ กิจกรรมที่จะต้องเสริมสร้างเกิดขึ้นในการให้บริการด้านการบำบัด-ฟื้นฟู ผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ ความรุนแรงทางเพศ ความรุนแรงในครอบครัว ความรุนแรงอันเนื่องมาจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นกรอบตัวชี้วัดงานบำบัด-ฟื้นฟู ได้แก่

- 1.1 งานสำรวจผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรง
- 1.2 งานประเมิน และวินิจฉัยผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรง
- 1.3 งานวางแผนบำบัด ฟื้นฟู เยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงระยะสั้น
- 1.4 งานวางแผนบำบัด ฟื้นฟู เยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงระยะยาว (life Plan)
- 1.5 การดำเนินการตามแผนการให้ความช่วยเหลือ
- 1.6 งานให้คำปรึกษาเฉพาะราย (การให้คำปรึกษาเพื่อเสริมสร้างพลังอำนาจ)
- 1.7 งานกลุ่มสนับสนุน (Group Support)
- 1.8 งานลงเยี่ยมเพื่อบำบัด ฟื้นฟู เยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรง
- 1.9 การประชุมทีมสหวิชาชีพเพื่อวางแผนทางให้ความช่วยเหลือ

1.10 การบำบัดฟื้นฟูร่วมกับทีมสหวิชาชีพในพื้นที่

1.11 งานบำบัด ฟื้นฟู โดยมีการประสานส่งต่อนักวิชาชีพหรือหน่วยงานเฉพาะทาง ทั้งนี้ เนื่องด้วยผู้ประสบปัญหาต้องการความช่วยเหลือเพื่อการบำบัด-ฟื้นฟูที่ต้องการนักวิชาชีพในการให้ความช่วยเหลือ เช่น นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา แพทย์ พยาบาล เป็นต้น

2. งานป้องกัน- เฝ้าระวัง ในที่นี้คือ กิจกรรมหรืองานบริการ ที่เน้นการป้องกันและเฝ้าระวังไม่เกิดการถูกรังแก ความรุนแรงซ้ำ หรือ เสริมสร้างให้ผู้ประสบปัญหาสามารถพัฒนาตนเองให้ทักษะหรือพฤติกรรมชีวิตที่ปลอดภัยและมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยมีลักษณะงานบริการที่เป็นไปเพื่อการสอดส่องดูแล ติดตามและประเมินผล โดยเฉพาะประเมินภาวะเสี่ยงต่อการเกิดสถานการณ์ความรุนแรง ประเมินสภาพกาย อารมณ์-จิตใจ และบริบทชีวิตที่ไม่ถูกรังแกซ้ำ ตลอดจนการติดตามพฤติกรรมชีวิตที่มีแนวโน้มยุติความรุนแรงสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นกรอบชีวิตงานป้องกัน- เฝ้าระวัง ได้แก่

2.1 มีแกนนำปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทางสังคม

2.2 มีศูนย์ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทางสังคม

2.3 มีแผนการติดตามและประเมินผลเกี่ยวกับพัฒนาการของครอบครัว / ผู้ประสบปัญหาความรุนแรง

2.4 มีการติดตามและประเมินผลเกี่ยวกับพัฒนาการของครอบครัว / ผู้ประสบปัญหาความรุนแรง โดยการลงเยี่ยมบ้านเพื่อติดตามพัฒนาการของผู้ประสบปัญหา

2.5 มีการจัดทำรายงานการติดตามและประเมินผลเกี่ยวกับพัฒนาการของครอบครัว / ผู้ประสบปัญหาความรุนแรง

2.6 มีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตและพัฒนาศักยภาพผู้ประสบปัญหาความรุนแรง

2.7 มีการพัฒนาและยกระดับผู้ผ่านพ้นเป็นแกนนำอาสาสมัคร

2.8 มีการขยายเครือข่ายชุมชนคุ้มครองทางสังคม

2.9 มีศูนย์พักพิงชั่วคราวในชุมชนเพื่อให้ความช่วยเหลือ ปกป้อง คุ้มครองผู้ประสบปัญหาความรุนแรง

2.10 มีการรวมกลุ่มผู้ประสบปัญหาความรุนแรงเพื่อส่งเสริมการมีคุณภาพชีวิตที่ดี

2.11 มีการจัดตั้งคณะทำงานระดับพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับงานคุ้มครองทางสังคม

2.12 มีการขยายชุมชนเครือข่ายเพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานคุ้มครองทางสังคม

3. งานส่งเสริม – พัฒนา ในที่นี้คือ กิจกรรมหรืองานบริการที่เน้นงานเสริมสร้างและพัฒนาที่ทำให้ชุมชนลด ละ และยุติการใช้ความรุนแรงทุกรูปแบบ โดยจัดทำกิจกรรมที่ช่วยสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนวิธีคิด สร้างวิถีชีวิตที่ไม่ส่งเสริมให้ใช้และเกิดความรุนแรงต่อสมาชิกชุมชน ครอบครัว และสังคมโดยรวม ทั้งในระดับตนเอง ครอบครัว กลุ่ม และชุมชน โดยมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นกรอบชีวิตงานส่งเสริม – พัฒนา ได้แก่

3.1 มีการขับเคลื่อนให้งานยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กเป็นนโยบายชุมชน หรือนโยบายในระดับอื่น ๆ ตามลำดับ ทั้งนี้เป็นไปเพื่อให้เกิดการใช้กลไกการปฏิบัติได้จริง

3.2 การจัดทำพื้นที่สร้างสรรค์ “สำรวจพื้นที่เสี่ยง เพิ่มพื้นที่ปลอดภัย สร้างพื้นที่ปกป้องทางสังคม”

3.3 ชุมชนเข้าใจในแนวคิด “เรื่องครอบครัว เป็นเรื่องของทุกคน”

3.4 มีกิจกรรมเชิงบวกต่อเนื่อง หนุนเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิต

3.5 มีงานบูรณาการประเด็นความรุนแรง สู่ การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้ผ่านพ้นหมายรวมถึง สมาชิกในชุมชนร่วมด้วย (เช่น อาชีพ การปลูกผักอินทรีย์ การพัฒนาที่ดินทำกิน แหล่งน้ำ ฯลฯ)

3.6 งานพัฒนากลไกและบูรณาการกลไกการให้ความช่วยเหลือผู้หญิงและเด็ก ร่วมกับภาคีเครือข่ายในพื้นที่

ทั้งนี้เมื่อชุมชนที่จะเริ่มต้นงานคุ้มครองทางสังคมสามารถที่จะประยุกต์ใช้กรอบดังกล่าวในการพิจารณา “การปฏิบัติงานชุมชนที่ผ่านมามีงานที่เกี่ยวข้องหรือไม่ อย่างไร ?” และ “ควรจะพัฒนางานด้านไหน ?” เพื่อสร้างพื้นที่คุ้มครองทางสังคม โดยมีเครื่องมือการประเมิน ดังตาราง

ตาราง

แสดงตัวชี้วัดกระบวนการคุ้มครองทางสังคมของชุมชนเครือข่ายตีความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก

ที่	ตัวชี้วัด ระบบ	ลักษณะงาน	ยังไม่ได้ ทำ	ทำ			หมายเหตุ
				1	2	3	
1	งานบำบัด - ฟันฟู	1.1 งานสำรวจผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรง					
		1.2 งานประเมิน และวินิจฉัยผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรง					
		1.3 งานวางแผนบำบัด ฟันฟู เยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงระยะสั้น					
		1.4 งานวางแผนบำบัด ฟันฟู เยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงระยะยาว (Life Plan)					
		1.5 การดำเนินการตามแผนการให้ความช่วยเหลือ					
		1.6 งานให้คำปรึกษาเฉพาะราย (การให้คำปรึกษาเพื่อเสริมสร้างพลังอำนาจ)					
		1.7 งานกลุ่มสนับสนุน (Group Support)					
		1.8 งานลงเยี่ยมเพื่อบำบัด ฟันฟู เยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรง					
		1.9 การประชุมทีมสหวิชาชีพเพื่อวางแผนทางให้ความช่วยเหลือ					
		1.10 การบำบัดฟื้นฟูร่วมกับทีมสหวิชาชีพในพื้นที่					
		1.11 งานบำบัด ฟันฟู โดยมีการประสานส่งต่อนักวิชาชีพหรือหน่วยงานเฉพาะทาง					
		1.12 อื่น ๆ					
2	งานป้องกัน - เฝ้าระวัง	2.1 มีแกนนำปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทางสังคม					
		2.2 มีศูนย์ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทางสังคม					
		2.3 มีแผนการติดตามและประเมินผลเกี่ยวกับพัฒนาการของครอบครัว / ผู้ประสบปัญหาความรุนแรง					
		2.4 มีการติดตามและประเมินผลเกี่ยวกับพัฒนาการของครอบครัว / ผู้ประสบปัญหาความรุนแรง โดยการลงเยี่ยมบ้าน เพื่อติดตามพัฒนาการของผู้ประสบปัญหา					
		2.5 มีการจัดทำรายงานการติดตามและประเมินผลเกี่ยวกับพัฒนาการของครอบครัว / ผู้ประสบปัญหาความรุนแรง					

ที่	ตัวชี้วัด ระบบ	ลักษณะงาน	ยังไม่ได้ ทำ	ทำ			หมายเหตุ
				1	2	3	
3	งานส่งเสริม - พัฒนา	2.6 มีจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตและพัฒนาศักยภาพผู้ประสบปัญหาความรุนแรง					
		2.7 มีการพัฒนาและยกระดับผู้ผ่านพ้นเป็นแกนนำอาสาสมัคร					
		2.8 มีการขยายเครือข่ายชุมชนคุ้มครองทางสังคม					
		2.9 มีศูนย์พักพิงชั่วคราวในชุมชนเพื่อให้ความช่วยเหลือ ปกป้อง คุ้มครองผู้ประสบปัญหาความรุนแรง					
		2.10 มีการรวมกลุ่มผู้ประสบปัญหาความรุนแรงเพื่อส่งเสริมการมีคุณภาพชีวิตที่ดี					
		2.11 มีการจัดตั้งคณะทำงานระดับพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับงานคุ้มครองทางสังคม					
		2.12 มีการขยายชุมชนเครือข่ายเพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานคุ้มครองทางสังคม					
		2.13 อื่น ๆ					
		3.1 มีการขับเคลื่อนให้งานยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กเป็นนโยบายชุมชน หรือ นโยบายในระดับอื่น ๆ ตามลำดับ ทั้งนี้จะเป็นไปเพื่อให้เกิดการใช้กลไกการปฏิบัติได้จริง					
		3.2 การจัดทำพื้นที่สร้างสรรค์ “สำรวจพื้นที่เสี่ยง พื้นที่ที่ปลอดภัย สร้างพื้นที่ปกป้องทางสังคม”					
		3.3 ชุมชนเข้าใจในแนวคิด “เรื่องครอบครัว เป็นเรื่องของทุกคน”					
		3.4 มีกิจกรรมเชิงบวกต่อเนื่อง หนุนเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิต					
		3.5 มีงานบูรณาการประเด็นความรุนแรงสู่ การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้ผ่านพ้น หมายรวมถึง สมาชิกในชุมชนร่วม ด้วย (เช่น อาชีพ การปลูกผักอินทรีย์ การพัฒนาที่ดินทำกิน แหล่งน้ำ ฯลฯ)					
		3.6 งานพัฒนาหลักและบูรณาการกลไกการให้ความช่วยเหลือผู้หญิงและเด็ก ร่วมกับภาคีเครือข่ายในพื้นที่					
		3.7 อื่น ๆ					